



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>



LYNGBY-BOGEN 1972-73

UDGIVET AF
HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB
FOR LYNGBY-TAARBÆK KOMMUNE

LYNGBY-BOGEN
1972-73

UDGIVET AF
HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB
FOR LYNGBY-TAARBÆK
KOMMUNE

INDHOLDSFORTEGNELSE

Svend Aage Larsen:

Drengear på Stampen og i Raadvad 5

O. Skovgaard-Petersen

Nordskrænten og familien Skovgaard-Petersen 92

Knud Arne Wielandt Hansen:

Friske fisk, lille frue 108

Soya:

Gustav Wied Selskabet 116

Aage Børresen:

Beretning om selskabets virksomhed 1972/73 137

Svend Aage Larsen: DRENGEÅR PÅ STAMPEN OG I RAADVAD

Introduktion.

Jeg er født på Stampen den 30. august 1909. Vi boede i det lange hvide hus – med lerstampede mure – der lå på Lyngby siden.

Mølleåen danner jo kommunegrænse her som andre steder langs dens løb fra Furesøen til Øresund. Husene på åens anden bred lå i Søllerød kommune. Det var et stort hus, det vi boede i; det var på 3 etager plus loftrum; der var 12 lejligheder og en del værelser for enlige.

Vi var 11 mennesker hjemme – foruden mor og far, 2 piger og 7 drenge. Jeg var nummer 6 i flokken. Det kunne knibe med pladsen i den lille lejlighed – 2 værelser og køkkenen – men jeg mindes ikke, der var rivninger på grund af pladsen – det skyldtes nok, at vi kun var samlede, når vi sov.

Det sparsomme møblement røbede da også, at her var mange liggende gæster. Der var 3 jernsenge – belagt med to i hver – mor og fars dobbeltseng af træ og slagbænken, som blev trukket ud om aftenen, gav plads til 3 sjæle, så var det lille puslespil gået op. Skulle det knibe, så kunne vi godt have en liggende gæst på sofaen i den lille stue. Efterhånden kom de største af mine søskende ud at tjene eller fik eget værelse, og så fik vi hver sin seng.

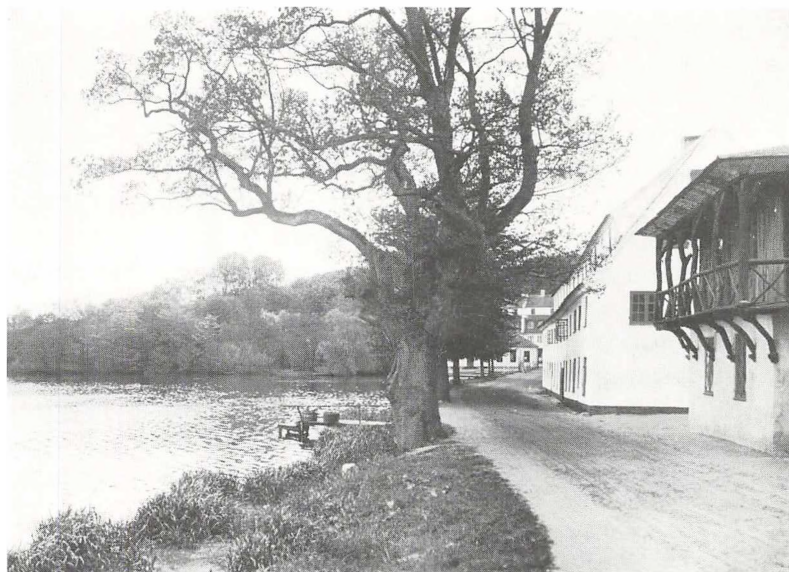
Nu må man ikke af det, der her er fortalt, tro, at der var uorden i stuerne – tværtimod – der var en pinlig orden – og rent.

Tænk, hvor havde min mor meget at lave.

Mine forældre var morgenmennesker – altid tidlig oppe – enten det var hverdag eller helligdag. Til gengæld gik de også tid-

Svend Aage Larsen

ligt i seng – bl. a. for at spare petroleum på »18 linieren«, som vi kaldte hængelampen. Vi børn måtte jo følge dette mønster – tidlig op og tidlig i seng – så det var sjældent, vi kom ud at lege, når det var mørkt. Dog kan jeg huske, vi legede »gemme«; der var en masse gode gemmesteder i udhusene – der var aldrig lås for – samt i mosen og i skoven. Dog syntes vi mindre, at de store piger og de store drenge gemte sig for godt. En anden ting, jeg mindes fra de mørke aftener, var de mange flagermus. Vi havde sjov med at kaste vore huer og kasketter op i luften – straks kom flagermusene, fløj ganske tæt ind på genstanden, og fulgte dens bane helt ned mod jorden; de kom ganske tæt ind på os – vi kunne høre den besynderlige lyd fra deres flaksende



STAMPEN FØR 1914

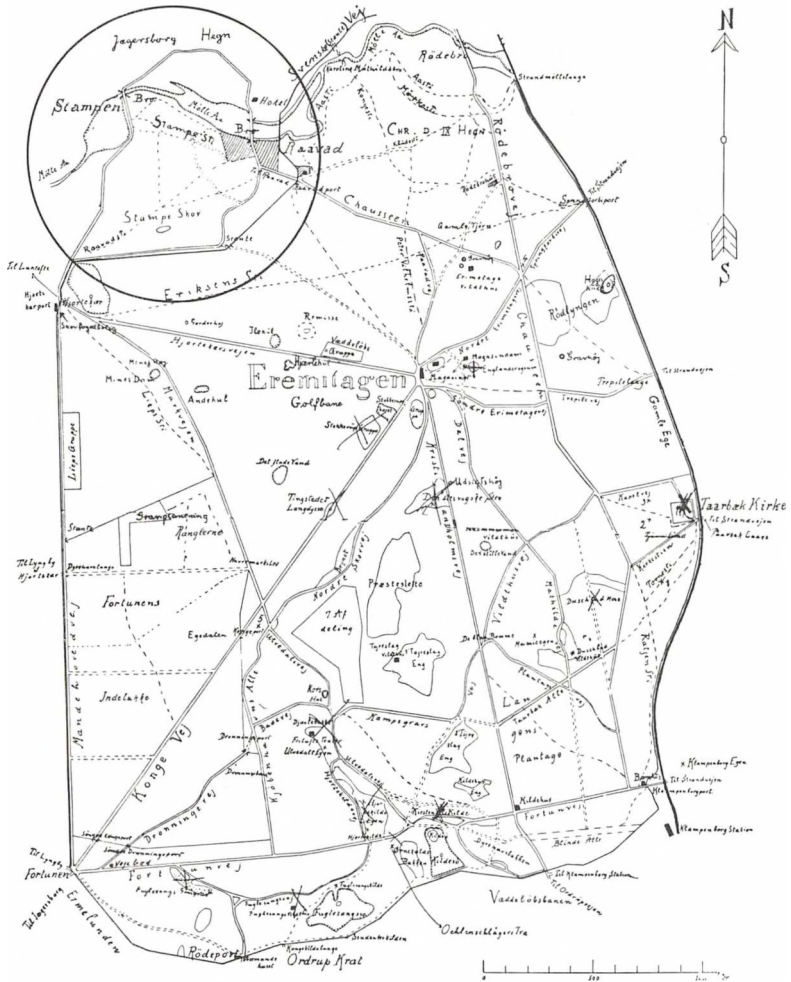
Lindetræerne foran bygningerne blev i 1914 fældet af militæret, så der kun blev nogle stubbe på ca. halvanden meter stående. Bemærk broen med vaskebaljerne.

vinger – men vi kunne ikke fange dem – det var nu også lige-meget, det var kun en leg. Vi kendte godt vore venner, flagermusene – tit havde vi strøget dem over den bløde pels – når vi om dagen fandt dem på lofter eller i udhuse hængende med hovedet nedad.

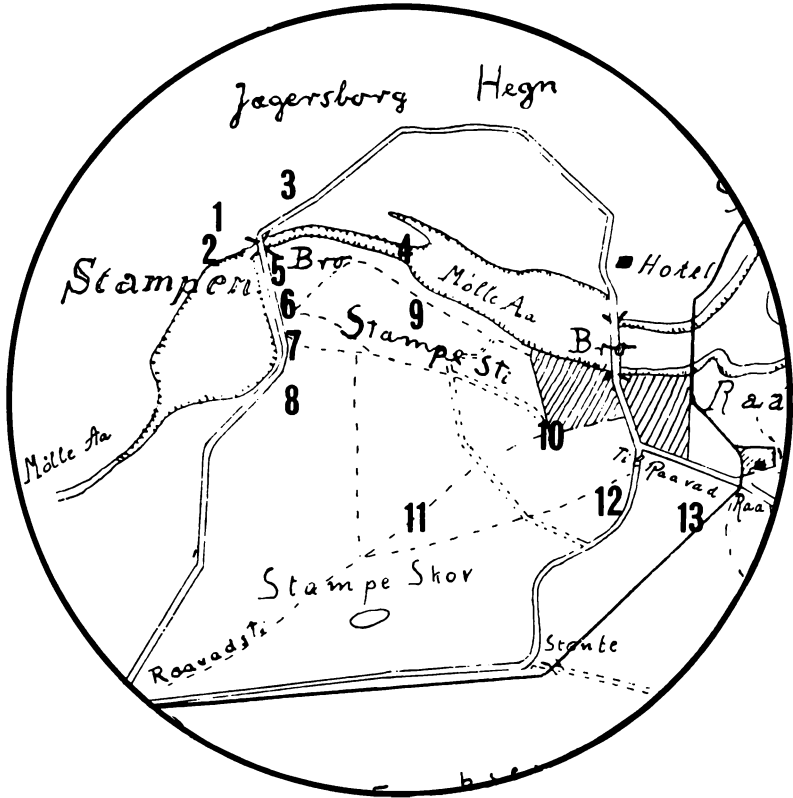
Der var en masse »kendingsmærker« inden for vore »jagtmarker«. Skulle vi forklare afstande eller beliggenheder støttede vi os altid til vore kendingsmærker. Det vil føre for vidt at beskrive dem alle, og jeg har vel også glemt en del af dem, men nogle skal nævnes. Skyttens mark (Skovfoged Eriksens mark mellem Stampen og Hjortekær), Spøgelsestræet (et knudret egetræ mellem Raadvad og Hjortekær og et ditto mellem Stampen og Raadvad), Udkikken (et højt fyrretræ lidt øst for Pandekagehuset), Kludestien (en sti fra Hjortekær gennem Raadvad til Strandmøllen) eksisterer ikke mere, Garderhøjen (som vi fik at vide var en krigergrav fra Karl X Gustavs belejring af København 1658–59), Stenten (en trappe der førte over Dyrehavehegnet) og mange, mange andre navne, som vi havde overtaget fra generationen før os. Men der kom da også kendingsmærker til i vor tid; jeg skal berette om et af dem.

På Stampen en dag under et voldsomt uvejr slog lynet ned i skoven ikke langt fra husene. Vi drenge skulle undersøge, hvad der var sket. Et par hundrede meter ad vejen mod Hjortekær ca. halvtreds meter inde i skoven blev vi vidner til et sælsomt syn: et ret stort, slankt egetræ stod afbarket, nøgent fra top til rod; lynet havde skrællet barken af, som vi kunne gøre det på en banan. Vi følte på træet; det var helt varmt. Vi var impone-rede over de store barkstykker, der lå rundt om træet; vi følte os oprømte; det var os der havde opdaget det, vi var de første. Senere var der en hel folkevandring op til Lynegen. Skovløber Christiansen fra Stampeskovhus blev underrettet, og så vidt jeg kan huske, var det ham, der huggede i træet med store typer »LYNEGEN«. Lynegen står der endnu med læselige typer. Kommer man fra Hjortekær mod Stampen, skal man i højde med

Svend Aage Larsen



Drengeår på Stampen og i Raadvad



- | | |
|-------------------|------------------|
| 1. Ladegården | 8. Lynegen |
| 2. Hovedbygningen | 9. Spøgelstræet |
| 3. Pandekagehuset | 10. Grusgraven |
| 4. Øen | 11. Spøgelstræet |
| 5. Fabriken | 12. Lyretræet |
| 6. Længen | 13. Kejserbøgen |
| 7. Figaro | |

Mølleåens udløb i Stampedammen gå til højre ca. 50 meter ind i skoven for at finde den.

På vejen mellem Stampen og Raadvad (Svenskevejen) på højre side ud mod Krudtmølleengen inden man når Raadvad Kro befinder sig endnu et af vore kendingsmærker: en gruppe egetræer, hvis nederste grene fra det ene træ er vokset ind i stammen på på det andet træ; de er vel nok blevet podet en gang for længe siden. Fortsætter man gennem Raadvad forbi Vandrehjemmet mod Dyrehaven (Stenten), ser man nogle meter til højre inde i skoven vel nok et af »vore« skønneste kendingsmærker Lyretræet, et meget højt lærketræ, som vel for længe siden har fået toppen brækket af, så der nu er vokset to stammer frem, og som har dannet den mest harmoniske form som en lyre. I skoven til venstre for Lyretræet stod på en »kæmpehøj« den berømte »Kejserbøgen« med Alexander 3.s navnetræk ridset ind i barken; den er borte nu.

— — —

Min far arbejdede som anlægsgartner i Søllerød – nærmere betegnet lyngbakkerne omkring Nærum Kostskole, Lyngbakkevej, Kong Valdemarsvej, Tovesvej for at nævne nogle af de mange villaveje, der findes her – og han gik hertil hver dag fra Stampen. Vejen gik op ad Godthaabsbakken, til venstre ad stien der førte til Nærumgård, stien hvor »Bedstefars stol« var, over Nærumgårds marker til Egevang, forbi Nærum Kostskole – der blev saboteret under krigen og ikke senere bygget op – for endelig at komme til sin arbejdsplads i »Bakkerne«. Far havde langskaftede læderstøvler på, når han gik frem og tilbage, og de var altid blankpudsede og havde en kunstfærdig tilvirket halmvisk inden i. Det var et statussymbol at eje et sådant par støvler i en tid, hvor det var helt almindeligt, at alle, mænd, kvinder og børn gik med træsko. Til udrustningen hørte en madkasse (»Rottefælden«), der hang i en snor over den ene skulder, og det mest

markante ved far var hans »Ejespir«, en kraftig egetræsstok, som han kun brugte til hverdag.

Forholdet mellem far og »Herskaberne«, der ejede villaerne og haverne, var tilsyneladende godt; far havde en vis evne til gennem sit arbejde at tilfredsstille disse mennesker, og nu, da jeg tænker tilbage, kan jeg se for mig, hvordan far legende let håndterede de forskellige haveredskaber, og hvordan jorden fjede sig under fars erfarne behandling og lagde sig skønt og dekorativt til rette.

Den føromtalte madkasse, der blev båret i snoren over skulderen, fortjener en nærmere analyse. Det grove rugbrød fra Andelsbageriet i Nærum har sammen med kartofler været hovedbestanddelen af vor kost. Brødet til far var skåret i passende tykke skiver, skorpen var skåret af og benyttet som mellemlag, så fedtet eller margarinen ikke blev gnedet af. Afskåret pålæg spiste far aldrig, men der var et stykke kød, et stykke ost, et helt løg, et par kolde kartofler med »pil« og så det vigtigste, en spegesild, som far selv rensede med sin lommekniv. Spegesild var en stående ret – ja selv om søndagen skulle far have sin sild. Det har sikkert smagt ham godt, det var med en andagt og højtidelighed, at far lagde disse forskellige ingredienser op på papiret, det næsten mindede om et ritual – jo, det smagte ham virkeligt. Far var sund og rask, og han gav de rå løg, spegesilden og snapsen, som han godt kunne lide, skylden for sit gode helbred.

I perioder arbejdede mine ældre brødre Hans, Carl og Frederik for far, men det var en streng arbejdsgiver; han forlangte meget af dem, og tit brokkede han sig til min mor, når han syntes, drengene ikke havde udført deres arbejde så godt og hurtigt, som han nu havde beregnet.

Far har aldrig ejet en cykel, han foretrak at gå, også om vinteren når han var arbejdsløs og skulle til daglig kontrol i Gentofte. En eneste gang mindes jeg, at mine store brødre skulle lære far at cykle; det var en søndag. Far kom op på cyklen og formanede drengene til at holde godt fast, ellers skulle der ske dem

al landsens ulykker. Øvelsesbanen var vejen mellem Stampen og Hjortekær, og det gik tilsyneladende meget godt, drengene slap taget i cyklen en gang imellem, uden at far mærkede det, men han formanede dem stadig til at holde godt fast, og det lovede de da også, indtil far opdagede, at han kørte alene, så gik det galt, han blev nervøs, kørte lige mod møddingen og væltede. Hvad far sagde til mine brødre, kan jeg ikke huske, men det var lagt op i et meget højt plan – og cykelsporten blev lagt på hyl- den.

For at blive lidt ved cyklingen kan jeg huske et andet tilfælde, hvor det også gik galt. Min bror Carl havde en aften overtalt far til at køre med hjem. Far satte sig til rette på »Stangen«, og turen mod Stampen gik godt, indtil Carl skulle dreje af, hvor vejen svinger fra Godthaabsbakken mod »Pandekagehuset«. For det første har der sikkert været for meget fart på cyklen, for det andet har der sikkert været en del løst sand i svinget, resultatet var ihvertfald, at cyklen fortsatte ud i Krudtmølleengen ned ad en ret stor skrænt. Til trods for at den bløde bund i engen har taget af for den ublide medfart, fik mor dog at høre, at den tossede dreng ville slå sin far ihjel – ja, Carl var »indiot« – sagde far. Siden den oplevelse har far aldrig ytret ønske om hverken at lære at cykle eller være passager på en sådan.

Nogle gange har jeg arbejdet for far; jeg plukkede bær – kirsebær og morbær. Jeg husker en morgen, hvor jeg fulgtes med far ud i »Bakkerne«, at han holdt mig i hånden næsten hele vejen. Det er, såvidt jeg husker, den eneste gang jeg har holdt min far i hånden så længe, og at det har gjort indtryk på mig, kan vel forklares ved, at jeg stadig mindes det.

En anden ting, der har brændt sig ind i min bevidsthed fra denne periode, og som på flere måder blev skelsættende for tiden fremover, var den dag, jeg fik et par lakstøvler. Far havde fået dem af doktor Nissen ude i »Bakkerne«, og de havde tilhørt dr. Nissens datter. Det var mit første læderfodtøj, det var et par snørestøvler med halvlange skafter, de var pæne og blanke; jeg

var lykkelig. Da Stampens fabrik brændte i 1914, boede vi i »Figaro«, og inspektør Weise beordrede os ud af huset. Vi havde allesammen en ting, vi tog med ned på vejen; jeg tog mine lakstøvler og stod med dem i hånden, alt medens branden varede. Fabriken nedbrændte til grunden, og en brandmand fra Raadvad, Hans Peter Jensen, blev dræbt under en nedstyrtet mur. Det gjorde et dybt indtryk på os børn, da den forulykkede blev båret ind til madam Kaiser. Madam Kaiser havde pensionat i »Den hvide længe«.

En anden ting skal nævnes i forbindelse med mine lakstøvler. Der var danseskole nede i forsamlingsbygningen (Salen) i Raadvad, men det var vi normalt afskåret fra deltagelse i. For det første havde man ikke råd til sådanne narrestreger, for det andet havde vi ikke egnet fodtøj. Nu stillede sagen sig anderledes for mig, hvad fodtøj angik, og stor var min glæde, da mine to ældste brødre, Hans og Carl tilbød at betale kursus for mig; de tjente jo penge ved at arbejde på Knivfabriken i Raadvad, og de havde da også meldt mig til. Vi var fem på Stampen, der deltog i dansen hos Dutte Bistrup, og det var en stor oplevelse for os alle at lære dansetrinene – efter harmonikamusik – et klaver fandtes ikke i »Salen«. Nu – så mange år efter – tænker jeg på, hvilket stolt syn det må have været at se mig som balløve, med halvlange bukser på, hjemmestrikkede uldne strømper og mine fine halvlange snørestøvler, som jo var pigestøvler.

I forbindelse med »dansen« vil jeg berette om en sølsom oplevelse, vi havde en aften, vi var på vej hjem til Stampen. Det var buldrende, ravende mørkt, vi gik og fortalte spøgelseshistorier – vel nok fordi vi skulle passere »Spøgelsestræet«, som lå et stykke væk fra stien – pludselig hørte vi en lyd inde i skoven; det mindede om barnegråd. Pigerne klamrede sig til os drenge; der var et øjeblik noget, der mindede om panik, men kun et øjeblik, så sejrede vor naturlige opfattelse af vort tilhørsforhold til skoven, vi blev rolige, lagde en slagplan, der gik ud på, at pigerne skulle blive på stien, så vi kunne finde tilbage, medens vi drenge

tog hinanden i hænderne og gik efter den sælsomme lyd, der stadig kom fra skoven. Et stykke inde i mørket begyndte vi at spørge, om der var nogen, og hvem det var – og væsenet begyndte da at tale til os. Det var såmænd »Svenske Johan«, (også kaldet »Ævler Jævler«) der sad herinde i mørket og græd; han havde været i Raadvad og var på vejen hjem til Stampen gået vild i skoven og kunne ikke finde ud på stien igen. Han var ganske givet ikke kommet hjem, før det var blevet lyst, om ikke vi var kommet og »reddet« ham. Johan Johansson, som var hans rigtige navn, var kort forinden kommet fra Sverige til Raadvad og var selvfølgelig ikke kendt i skovene. Når dertil lægges, at han, efter vor mening, ikke var helt appelsinfri, kan dette forklare hans uheld. Johan var meget lykkelig over, at vi havde fundet ham – og vi var en oplevelse rigere.

Næsten alle beboere på Stampen havde husdyr, høns, kaniner, duer, ja, sågar grise havde man en overgang. Grisene var købt på Wesselsminde for 1 krone stykket, vi havde også en. Den hylede gudsjammerligt, da far med en knibtang trak dens sorte tænder ud; det syntes jeg var synd. Det var vidt forskellige resultater, der kom ud af denne svineavl, de fleste var mislykkede, den eneste, der fik en virkelig fin slagtegris, var Karlo Knudsen. Der var mange muntre optrin den dag, de forskelligartede grise skulle lade livet. Røssel fra »Ladegården« var slagter og sørgede for, at alt gik ret til. Grisene blev hængt op på stiger uden for de forskellige ejermænds køkkener, og der vankede en dram for hver gris, der blev afleveret. Også Hjalmar Jeppesen måtte af med en dram, selv om hans gris var den absolut mindste. Han fik mange skoser; man spurgte, hvad den halve gris kostede, om de nu havde sul til hele vinteren og mere i den retning. Vi drenge havde som regel en tam allike hver, de var meget hengivne overfor deres ejermænd og sad trygt på vore skuldre. Konerne var ikke så begejstrede for vore alliker; de sagde, det var nogle tyveknægter, og det passede. Ravnens får skyld for at stjæle, men alliken giver den ikke noget efter i den

retning. Det er ikke småting af teskeer, gafler og andre blanke ting, vi fandt oppe under tagskæget i »Figaro«. Det værste og det, der vakte konernes største harme, var allikernes røveri af narresutter, rangler og hvad der ellers kan være i en barnevogn. Vi havde det bedst med vore »Klauser«, når vi havde dem for os selv ude i skoven eller ude på »Øen«; her gik de ind som et led i vore lege.

I øvrigt havde vi et godt forhold til skovens dyr; mange gange har vi fra vort skjul beundret ræveungernes leg på skrånterne mellem Stampen og Raadvad eller i Ridebroskoven. Her lavede grævlingen sin nydelige grav, men det varede ikke længe, før Mikkell overtog den. Det hændte da også, at en hønseejer glemte at lukke hønsehuset til natten, og så kunne man være sikker på, at der var gjort indhug i bestanden. Det skabte voldsom vrede blandt de voksne, og man forsøgte at komme Mikkell til livs, men det var svært at finde ham. Vi fangede fugle. Det gik til på den måde, at vi lavede en ramme, hvorpå vi spændte kyllingenet, lagde nogle brødsuler ind i rammen, hævede denne op på en pind, hvori der var bundet en lang snor, og vi kunne da uset vente på fuglene. Det var mange forskellige fugle, vi fangede på den måde, og vi beundrede de små fjerede væsener, men vi gjorde dem aldrig fortræd. I sandhedens interesse vil jeg dog bekende noget, vi gjorde, og som jeg kan se var forkasteligt. Fuglenes reder var som regel godt camouflerede, men vi fandt mange alligevel, kiggede til æg og unger og fulgte udviklingen, indtil ungerne var fløjet fra reden. I de høje graner og fyrre mellem J. P. Carlsensvej (Wesselsmindevej) og Godthåbsvej byggede skovduerne deres reder, og her var det, vi udførte vores skurkestreg – vi bandt et stykke sytråd omkring benene på de omtrent flyvefærdige unger og tøjrede dem til reden.

Når de var store, og der var et godt bryst på dem, tog vi dem med ud i vor hytte på øen og stegte dem. I vore lege var vi jo frie folk, der levede af blandt andet jagt. I Mølleåen havde vi flåder med base på »Øen«, som benyttedes til veritable sø-

slag mellem drengene fra Stampen og Raadvad. Disse flåder var særdeles sødygtige; i bunden lå der nemlig tomme øltønder, som var forbundet med hinanden og overdækket med brædder. På den tid kom vognen fra Holtegårds Bryggeri rundt med øl i ankere, hængende i kroge langs med og bag vognen. Om aftenen når bryggerkusken, Vallin, kom hjem fra sin rute, sad han på bukken og halvsov, nogle sagde, han var fuld; dette i forbindelse med de tomme tønders buldren benyttede vi drenge os af til at løsne tønderne, rulle dem i grøften for senere at benytte dem til flåder. Vandet havde en dragende magt på os drenge, og der er sikkert ingen rigtig dreng fra Stampen eller Raadvad, som deltog i disse friluftsslege, der ikke har været under vandet på den ene eller anden måde. Sommeren var en herlig tid; der blev bygget hytter i mosen og på øen, som var forbundet med det mere faste engdrag med en bro bygget af træstammer, og her levede vi i og sammen med naturen. Det materielle klarede vi også – på flere måder. Vognmand Jensen havde ænder i bagstrømmen, og vi fandt rederne med de dejlige store andeæg – de var gode til spejlæg. På Wesselsminde kunne vi altid redde os kålrabi, turnips eller roer, og det var jo glimrende råkost.

Børn nutildags får kunstløberskøjter og skiudstyr for at kunne nyde vinterens glæder – det kendtes selvfølgelig ikke i min barndom. Ski lavede vi selv af gamle tøndestaver, som vi spændte på vore træsko – de spidse hollandske – og det var i sagens natur ikke de store præstationer, vi kunne yde, men vi morede os dejligt på bakkerne i skovene. Skøjter kunne vi være heldige at få, når vi spurgte skraldemændene fra Niels Karise i Hjortekær, der hentede dagrenovation på Strandvejen, om de havde noget vi kunne bruge. Disse skraldemænd havde gjort det til en vane at lægge ting fra på bukken, som de mente, de kunne glæde os børn med, og på denne måde blev jeg den lykkelige ejer af et par snabelskøjter. Vi havde ikke noget, der hed læderfodtøj, men så bandt vi skøjterne fast på vore kludesko (sutsko) med sejlgarn. Båndet skulle strammes godt, så det var ikke helt smertefrit,

men man bed smerten i sig og øvede sig, så godt man kunne, i at slå herresving på dammens is. Det var nu farligt med den is på dammen; der gik en stærk strøm på bestemte steder, og selv om isen tilsyneladende var nogenlunde tyk, så var der klart vand i strømområderne eller det, der var endnu farligere, et ganske tyndt lag is over strømmen.

For at gøre det spændende, huggede vi med en økse flager løse i isen, fregatter kaldte vi dem, skubbede en af dem ind under isen for at give mere åbent vand, og så løb vi fra den ene flage til den anden; det var om at komme over, inden flagen gik under; det lykkedes som regel, men der vankede mange »sokker«, som vi sagde, når bare det var benene, der blev våde, men det hændte da også, at isen forsvandt under vore fødder, og så gled vi ned i vandet, men kammeraterne var parat til at trække os op igen. En anden spøg, vi havde, var at lave en svingkarussel. Først hamrede vi en lang granstamme ned gennem isen; på denne stang hæftede vi en lang tværstang, for hvis ende vi bandt en lille slæde. Det var en anselig fart, der kunne opnås, når to, tre store drenge skubbede tværstangen rundt på den glatte is. Det var en yndet sport at løbe væk fra stangen, når slæden var i fuld fart, men det var også en farlig sport; jeg erindrer et par tilfælde, hvor det havde alvorlige benbrud til følge – men vi var kendt med den risiko, der var forbundet med vore ikke ufarlige lege. Slæderne, vi havde, lavede vi selv; skinnerne, som var af rundjern, fik vi en af arbejderne på fabrikken til at lave for os. Der findes mange dejlige bakker rundt om i skovene, det var som regel her, vi boltrede os, men det hændte da også, at vi gik ud i Ulvedalene og kørte ned ad Djævlebakken med vore små slæder, vi lagde os på maven over slæden, og ned gik det i flyvende fart.

Slæderne kunne også benyttes på isen. Det fordrede en særlig teknik, hvortil der skulle benyttes et isspir – men til dette formål var »Landmålerstokkene«, som vi »organiserede« ude i Dyrehaven – særdeles velegnede. Vi stod op på slæden, stak isspiret

mellem benene og drev slæden frem ved at hugge spiret kraftigt mod isen. Var slæden stor nok, inviterede vi gerne en passager med, og kunne det blive den pige, man holdt allermest af, ja, så var man i den syvende himmel.

Vandet i Mølleåen var vel ikke meget renere dengang end nu, men til trods herfor havde vi dog vor »Badeanstalt« lidt øst for Mathildebroen, og den blev flittigt benyttet om sommeren. Der var sandbund på dette sted i åen. Nede i »Bagstrømmen« holdt vi til om vinteren, når der var is på vandet, vi lavede »Fregatter«, denne lange række af løse isflager, som vi løb over. Var man uheldig og dumpede i vandet, turde man ikke komme hjem med det våde tøj, men en løbetur i skoven, indtil tøjet var tørt, klarede begreberne og til dels frisag, når man kom hjem. På »Karrusedammen« i Raadvad, der hvor nu sportspladsen er, var det almindeligt, når isen ikke var for tyk, at man »junkede«; det foregik på den måde, at flere drenge holdt hinanden under armene og løb over isen så hurtigt som muligt, for isen knagede og bølgede og truede med at bryde, og det hændte da også, at vi gik gennem isen, men vi slap som regel med en »sok«.

Brændsel var ikke noget, man købte i mine barneår. For det første havde vi ikke råd til at købe det, og for det andet havde vi tilladelse – Brændekort – til at gå i skoven og sanke brænde een dag om ugen. Der var stramme regler og streng kontrol forbundet med afhentningen af dette brænde; man måtte kun tage, hvad der lå på jorden, det måtte ikke være over 5 cm tykt, og så skulle man bære det hjem. Vi havde et reb og en sæk med ud i skoven, af rebet lavede vi en sele, således at brændet blev samlet i et knippe, »en byre«, som vi kaldte den; sækken blev lagt som et mellemlag mellem brændet og ryggen, så den meget ofte tunge »byre« ikke skulle gnave. Det var jo ikke altid, der var lige meget brænde at finde på jorden, så brækkede man de tørre grene af træerne eller væltede de udgåede træer. I yderste nød brugte vi skovkroge til at rive de tørre grene ned med; men så blev der sat vagtposter ud for at varsko, såfremt der skulle

komme en skovløber eller en skovfoged, for dem frygtede vi. Skoven omkring de små byer blev hurtigt pillet ren, og så måtte man jo længere væk; det betød færre ture på en skovdag, og »byrene« blev ekstra store; jeg husker, at jeg på en sådan tur besvimeede et par gange, men brændet kom hjem, vi skulle jo bruge det både til komfur og kakkellovn. Senere – det var mod slutningen af første krig – fik vi lov at benytte små vogne til at transportere brændet hjem i. Det var de tilflyttede svenskere, der indførte det med vognene, det medførte en masse vrøvl med skovvæsenet, som ville forbyde det – men det blev som sagt legaliseret. Nu blev kontrollen helliget vognen – der kunne jo både være økse og sav med ud i skoven – og det er da også praktiseret. Jeg har nu aldrig turdet have disse redskaber med – men en tur op i træerne for at brække grene ned, eller op i toppen af et udgået træ, som kammeraterne så rystede frem og tilbage, indtil det væltede, det har jeg været med til.

Til husdyrene, høns og kaniner, skulle vi bruge foder – korn havde vi samlet som aks efter, at markerne var høstede, men vi skulle også bruge kålrabi. Vi fik en sæk og en krone og blev sendt til Wesselsminde for at købe. Først skulle vi henvende os på kontoret hos Henry Nørgaard; han sendte os ud til forkarlen, og her fik vi sækken fuld – det hændte også, at vi fik et par mål korn i bunden af sækken – jeg tror ikke, vi betalte for det. Kålrabien var nu ikke til dyrene alene, mor lavede tit stuede kålrabi, hvortil vi fik stegt flæsk, frikadeller eller andet, og det smagte virkeligt godt. En af karlene på Wesselsminde var jæger – han var måske det, man kalder krybskytte – det hændte, han kom og forærede mor en hare eller et stykke vildt af anden slags, men det var med stor betænkelighed, mor tog imod det; det kunne jeg ikke forstå.

En gang kom »Tyske-Alfred« med nogle krebs – de var levende – han fortalte mor, at de skulle puttes ned i en gryde kogende vand, som de var – det synes mor var dyrplageri, men hun gjorde det dog. Mor har sikkert ikke været ekspert i denne

form for madlavning, så det endte med, at krebsene kravlede op af gryden og op i det åbne ildsted – mor var ulykkelig, men hun fik da krebsene tilbage i gryden og fik kogt dem. Jeg kan ikke huske, hvordan de smagte, men far sagde, det var en herlig ret.

Mennesker på Stampen.

Der var mange interessante mennesker på Stampen. Nogle er nævnt i anden forbindelse, her skal berettes om endnu et par stykker.

Sliber Carl Johan Netz boede på et ungkarleværelse i »Den hvide Længe«. Han stammede fra Eskildstuna, men var med sin familie flyttet til Raadvad. Nu havde han forladt sin familie her og var flyttet til Stampen. Han var en stor, stout mand med et flot overskæg, der var snoet i en spids – far sagde han brugte pomade for at opnå det fine resultat. Om søndagen og vel også andre helligdage kom folk til Netz og blev barberet og klippet. Jeg er også blevet klippet hos ham, men far var altid med, han skulle barberes. Netz pralede altid med sine skarpe barberknive og sakse, han var ekspert i at slibe og polere disse redskaber. Der var hyggeligt på »Barbersalonen«, og der blev drukket mange snapse. Jeg kan ikke huske hvad de kostede, men Netz førte regnskab og kunne altid huske, hvad de forskellige havde drukket. En klipning kostede 25 øre, men jeg fik nu altid en 10 øre tilbage, når jeg gik. Og så havde Netz grammofoon med en meget stor og skøn tragt. Jeg kan huske en af pladerne, den hed: På Samsø var en pige . . . , i den sidste linie i et af versene blev der sunget: Lifligt fløjter stæren – oh, det var en skam. Når ordene lifligt fløjter stæren var sunget, fløjtede Netz med til stor moro for gæsterne – eller kunderne om man vil. Netz blev senere mester på Dansk Stål Industri i Lyngby – her kom jeg til at arbejde for ham som arbejdsdreng. Holger Bendtsen, som også boede på et af ungkarleværelserne, hvor i øvrigt mine to ældste brødre også var flyttet ind, havde grammofoon, men Netz sagde, at den ikke var nær så god som hans.

Den tredje på Stampen, der havde grammofon, var Jens Hansen – vi kendte ham kun under navnet Jens Abrahamsen. Han boede i den ene stuelejlighed i »Figaro«. Når der blev musiceret stod vi uden for vinduet og lyttede, men som regel kom enten Dagmar eller Aksel ud for at jage os væk. »Bare forsvind,« sagde de. »Det er vores krammofon.« Jens Abrahamsen arbejdede på Brede Klædefabrik og gik hver dag til og fra sit arbejde. Når det var lønningsdag – det var vist om lørdagen – havde han gerne en »blåser« på, når han kom hjem. Jeg husker en vinteraften, han kom hjem med »brandert« på. Vi børn var i fuld gang med at køre på slæde ned ad Skolebakken, der gik forbi »Figaro«, men vi skulle passe på ikke at køre ud i Stampedammen, der endnu ikke var belagt med is. Jens Abrahamsen insisterede på at få en tur, blev anbragt på en slæde, og i fuld fart gik det ned ad bakken. Nede ved »Figaro« stod hans søn Aksel, han kastede en kulsæk over hovedet på sin far. Aksel var lidt tung i det, men var åbenbart også i besiddelse af humor, han sagde, idet han kastede sækken: »Bøh – Jens Abrahamsen.« Resultatet blev, at Jens Abrahamsen havnede ude i dammen og blev drivvåd. Det vakte stor opstandelse i det lille hjem.

På første sal i »Figaro« boede saddelmager Herman Næhr. Han gik rundt på bøndergårdene og reparerede seletøj. Han havde en masse værktøj på ryggen, når han tog afsted om morgenen. Vi børn var bange for ham, men han har nu aldrig gjort os noget. Når han kom hjem om aftenen, var han gerne fuld, så råbte han, længe inden han nåede huset: »Er I ude deroppe – for nu kommer Næhr.« Han havde sin gamle far boende hos sig, og denne fik da også nogle snapse, når sønnen kom hjem. Vi var spændt på, hvad der skete deroppe, så vi kravlede op ad den udvendige trappe og anbragte os på svalegangen uden for vinduet. Det var ret groteske scener vi overværede – det var jo ikke pænt af os at lure uden for andre folks vinduer – men det var jo spændende. Næhr blev mere og mere beruset, anbragte en kniv på bordet og sagde til sin far, at han jo var gam-

mel, der var ingen mening i, at han levede videre, der kunne lige så godt gøres en ende på det med det samme. Den gamle mand lagde sig på knæ foran sønnen og bad for sit liv. Herman var tilsyneladende ubøjelig, men skænkede da stadig nogle snapse, og det hele endte uden det store drama. Madam Knudsen, som også boede i »Figaro«, havde fået Næhr til at gå med til et frelsermøde, og der udspandt sig følgende episode, prædikanten sagde til de forsamlede: »Herren er nær,« hvortil Næhr replicerede: »Ja, og Næhr er her.«

Bag det lange hvide hus på Lyngby-Taarbæk siden, var der en ret stor gårdsplads, som min far fejede hver søndag morgen med en hjemmelavet kost, der bestod af birkeris. Forinden havde han pudset vore træsko, så de skinnede, de skulle jo passe til vore hvide bluser med blå kraver, som mor havde lagt frem til os drenge. Når far var færdig med sit søndagsarbejde, kom naboer og andre mænd hen og sludrede, og enden på det blev som oftest, at de blev enige om at gå en »vending« inden frokosten. Konerne kom og blandede sig og sagde, at mændene såmænd bare skulle ned på kroen i Raadvad. Det bedyrene mændene, at de ikke skulle, og som en garanti herfor tog de os børn med ud på turen. Det syntes vi var mægtigt sjovt. Turen gik over til Krudtmølleengen, som lå stor og grøn uden de store træer og buske, som nu næsten dækker hele arealet fra Svenskevejen og ud til åen. Her slog man sig ned, og så blev vi drenge sendt ned til kroen for at købe brændevin og øl, som de voksne så lå og hyggede sig med, mens vi børn plukkede engblommer, violer og kællingetænder, som vi tog med hjem til vores mor. Atter hjemme mente konerne, at de både kunne lugte og mærke, at mændene alligevel havde været på kroen; det benægtede de selvfølgelig og tog os børn til vidne. Ak ja, hvor kan næsten alting bortforklares.

På kanten af omtalte gårdsplads ud mod mosen lå retira-derne eller lokummerne, om man vil. Vor nabokone var i mange henseender det, der kaldtes nymodens; hun havde trædesymaskine,



STAMPEN 1917

Trappen op til svalegangen på »Figaro«. Bemærk de karakteristiske vinduesprosser. Beboerne fra Figaro er Lilly Knudsen, Georg Larsen, Mathilde Knudsen og Clara Knudsen.

en masse glas og kar med gummislanger på til henkogning, og så havde hun flueskab i gården uden for køkkendøren. Vi drenge har tit luret Victor Larsen (Hummer Lassen), når han kom ud af køkkendøren, så sig omkring, lukkede flueskabet op, snupede sig et stykke kød, eller hvad det nu kunne være, og løb ind på lokummet med det. Vi har også hørt fru Larsen skælde sine børn ud, når der manglede noget i flueskabet; det kunne tyde på, at Victor Larsen ikke havde spurgt om forlov.

En anden episode, hvor gårdspladsen spiller en rolle, skal jeg berette om. Det var under første verdenskrig. »Figaro« var belagt med militær en periode, og de soldater, der lå her, kom ud for følgende en søndag formiddag. Det hændte, når vejret var varmt og godt, at familierne flyttede ud i gården, hvor man indrettede en slags lysthuse for her at spise mad eller drikke kaffe. På denne søndag sad Sofus Andersen (Kæmpen) og hans kone ved frokostbordet og nød maden samt adskillige snapse hertil. Pludselig bliver der uoverensstemmelse, skrig og skrål, der endte med, at manden tog et fad med rødgrød og slog det i hovedet på konen. Fadet knustes, og hovedet fik en flænge, så blod og rødgrød i skøn forening fik det til at se meget dramatisk ud. Konens råb om, at manden havde slået hende ihjel, hidkaldte blandt andet soldaterne, som bar hende ind i »Figaro« på en medbragt bære. En stund senere kom patienten ud med stort bind om hovedet, men tilfældet viste sig ikke at være værre, end at parterne kom overens og kunne fortsætte den afbrudte frokost.

Disse mennesker, der her er omtalt, var gode og loyale borgere i det lille samfund, og det var måske kun os børn, der kunne se det spændende ved dem.

Mor havde en gammel symaskine med håndsving; den blev benyttet flittigt, der var jo nok at sy og reparere, når alle skulle være hele i tøjet, og det satte mor en ære i, at vi var. Der var tit noget i vejen med den gamle maskine. Far og mine store brødre måtte til stadighed reparere og smøre den. En dag kom der en agent til Stampen og spurgte, om han ikke kunne sælge en ny

symaskine. Den kunne købes på afbetaling. Mor kunne nok tænke sig at få en ny maskine, men det med afbetaling og kontrakt var hun noget betænkelig ved. På den anden side havde hun jo ingen penge til at købe kontant for, så enden på det blev, at hun købte en ny trødemaskine – en Singer. Betingelserne kendte jeg ikke, men jeg kan huske, at mor påtog sig noget rengøringsarbejde på Skodsborg jernbanestation for at tjene penge til afdragene. Der var langt til Skodsborg, og mor var ikke glad for at gå alene gennem skoven, så jeg måtte gå med hende. Jeg tror, vi gik hjemmefra klokken 4 eller 5 – gennem den mørke skov.

Jeg syntes, der var uhyggeligt på stationen, så længe vi gik der alene, men efterhånden kom der nogle jernbanefolk. Mit arbejde bestod i at tømme askebægre og papirkurve og at lægge rent papir i spyttebakkerne. Mor var ikke så stærk – hun var træt, når vi kom hjem. Om fredagen gik mor med ned til købmand Henriksen i Skodsborg og købte Familie-Journalen til mig – det var min ugeløn, den var jeg meget tilfreds med; der var mange spændende ting at se og læse. Der var en historie om indianere og en anvisning på, hvordan de byggede deres både af siv – eller rør, som vi kaldte dem – en sådan båd byggede vi drenge. Den var god at sejle i, så længe rørene var tørre; til gengæld kostede den nogle våde bukseender, når vandet trængte gennem rørene. Vi har sikkert ikke haft de fornødne hjælpemidler til at bygge båden, som fremgik af anvisningen.

Hvor længe mor havde dette arbejde, kan jeg ikke huske, men jeg kan huske Outzen skældte mig ud, når jeg faldt i søvn i timerne. Han spurgte, om jeg ikke kom tidlig nok i seng; det bedyrede jeg, at jeg gjorde men fortalte så, at jeg var oppe klokken 4 om morgenen for at gå med mor på arbejde. Jeg tror nok, jeg fik en seddel med hjem.

Børns arbejde.

Det hørte med i systemet, at drengene måtte hjælpe til med at stabilisere økonomien i familien. Det kunne gøres på mange må-

der bl. a. ved, at man havde eftermiddagsplads hos købmændene i nærmeste omegn. For mit vedkommende havde jeg plads hos købmand Rasmussen i Taarbæk, fra jeg var 9 år. Arbejdet begyndte klokken 12, så mine forældre måtte søge skolekommissionen om fritagelse for skolearbejde klokken 11.30, så jeg kunne være i Gammel Taarbæk klokken 12. Skolegangen begyndte klokken 8 – så jeg måtte hjemmefra Stampen klokken 7.30 til fods selvfølgelig – med spidse træsko på fødderne. Når klokken var 11.30, gik det i luntetrav ud over Dyrehaven (Sletten), det var bare om ikke at have for mange svinkeærinder, selv om der var nok at se til for et åbent sind, men købmanden ville have det fulde udbytte af den arbejdskraft, som han betalte med 20 kroner om måneden. Det var et hårdt arbejde for en bette knægt – han skulle bl. a. køre ud med brændsel på den store trækvogn, det var tungt at bære en hl. koks, hvad enten de skulle i kælderen eller på loftet. Hjemme i butikskælderen skulle jeg tappe øl, petroleum, sprit, eddike o.m.a. fra dunke og tønder på flasker, der siden skulle proppes og etiketteres. De fire første dage var det lukketid klokken 6 (18), så skulle der ryddes op og gøres rent, det tog en times tid, men så kom den store oplevelse – den varme middagsmad, som blev serveret hjemme hos købmanden privat (villa Pax) – det var unægtelig finere end det, der kunne bydes på derhjemme, selv om det aldrig kunne falde mig ind at klage over den mad, vi fik hjemme. Middagen bestod altid af mindst 2 retter, og så følte det jo meget fornemt med det fine service og den stramme bordskik, som rådede ved bordet. Klokken 8 (20) blev der sagt velbekomme, og så var det om at komme hjemad. Der var over en times gang til Stampen, taget i betragtning, at jeg var meget træt. Fredag lukkede vi klokken 8 (20), og lørdag klokken 9 (21), så klokken var over 12, inden jeg i mulm og mørke nåede hjem. Forinden havde jeg dog taget et lille ophold i Raadvad – der brændte lys på gaden – og om lørdagen var der som regel bal i forsamlingsbygningen (Salen), hvorfra tonerne fra danseorkestret lød ud på vejen. Med tonerne i ørerne begav

jeg mig det sidste stykke vej gennem skoven til Stampen, hvor alt lå i den dybeste tavshed og det dybeste mørke. Af det, jeg her har berettet, kan man måske fristes til at spørge, hvornår fik den dreng tid til at gøre skolelektier – og med rette – han fik nemlig aldrig tid til at se i sine skolebøger andre steder end i skolen. Som barnefødt på Stampen var jeg ikke bange for at færdes i skoven, heller ikke når det var mørkt, men turen gennem Dyrehaven – særlig i brunstiden – kunne godt få det til at risle koldt ned ad ryggen, når en af de store kronhjorte oplod sin milde røst i umiddelbar nærhed.

Om sommeren var der altid nok at gøre – også om søndagen og på de store helligdage, særlig pinsen – med at hjælpe til hos skovløberne i Dyrehaven. Der kom en masse mennesker herud dengang, og der blev konsumeret en masse øl og kaffe – og her kom vi så ind i billedet – det var bare om at få ryddet bordene for tomt service og tomme flasker, så nye gæster kunne komme til. Det var en svir, hvis der var levnet et stykke sandkage af gæsterne, det blev fortæret på stedet, for kage var man ikke forventet med. Når dagen var forbi, havde skovløberkonen smurt et stort fad smørrebrød til alle, der havde været med i dagens ræs, og så vankede der en sodavand eller en dobbeltøl til maden – ak ja, man levede. En lang og anstrengende dag kunne det være, men alligevel spændende med alle de mange mennesker og alle de flotte heste og vogne, som man vel kan betragte som et af datidens statussymboler. For ikke at tale om den tilfredsstillelse det var at modtage sin dagløn i form af en blank 2 krone, som selvfølgelig blev afleveret hjemme hos mor. Efter dette kan man få det indtryk, at livet var hårdt på den tid. For nogle var det for hårdt; vi børn forstod ikke dengang, hvorfor der var kammerater, der blev trætte eller ikke kunne holde ud, som de fleste af os gjorde – nu senere forstår vi årsagerne – vi erfarede, at nogle af vore kammerater havde tuberkulose eller andre af de sygdomme, der skyldes underernæring, forkert ernæring eller dårlig hygiejne. I det store og hele var tilstandene, som her beskrevet for

en lille menneskealder siden; og det er min mening, at man har langt bedre forudsætninger for at kunne bedømme arbejdet og arbejdets værdi, når man selv har kendt til fattige kår, og man selv har været med til at afhjælpe disse, så godt man nu kunne, med de midler der var til rådighed. Denne form for arbejde, der her er fortalt om, blev praktiseret indtil det fyldte 14. år – så var man voksen og skulle på fabriken, ud at tjene eller på anden måde have et »rigtigt« arbejde.

Et stort problem for mange af mine kammerater, som også var bydrengene, var hundene i villahaverne på Strandvejen; de var tit en rædsel. For min del har jeg aldrig været bange for en hund; selv på de steder, der havde skilt på havelågen, som fortalte, at hunden bider, gik jeg frejdigt ind i haven, og det er sket mange gange, at hunden kom løbende imod mig med et meget bistert udseende, gøende af fuld hals, men der er aldrig nogen, der har bidt mig; jeg fik altid hunden til at være rolig ved at tale med den, og vi blev gode venner, men det forhindrede ikke, at jeg er blevet skældt ud mange gange af fruene, som forbød mig at gå ind, før jeg havde ringet på klokken.

Der var mange slags fruer til – de fleste flinke – men der var også mange der, trods det, at jeg havde travlt, bad mig gøre forskellige ting for dem, for eksempel bære gulvtæpper ud eller ind, bære havemøbler i kælderen eller på loftet, hjælpe med at flytte om på møblerne i stuerne, gå ærinder o.m.a., sysler, der som regel afkastede en 10 øre, men der var nogle, der gav mig lovning på en skilling – som jeg aldrig fik – tænk, at mennesker kunne være sådan mod en lille knægt, der havde svært ved at sige nej.

På den tid var det almindeligt, at børn gik ud og hjalp bønderne med arbejde, bl. a. med at tage kartofler op i efterårsferien (kartoffelferien); ikke nok med at vi fik visse ører pr. kurv samlede kartofler – vi fik også lov at beholde hver 10. kurv selv, og den var der ihvertfald top på. Den gang var familierne som regel børnerige, så en mor med sine fem-seks børn samlede rigeligt til vinterens forbrug af kartofler, og det var jo en god ting.

Også i høsten var der brug for en rask dreng; jeg var med et par år på Wesselsminde, og den tid mindes jeg med stor glæde. Tænk, man fik overdraget en rive med en rigtig levende hest for – det var i en helt anden verden, man befandt sig, når man sad med tømmerne i hånden og mærkede, hvordan man kunne dirigere det store prægtige dyr, der trak riven støt og sikkert. Jeg mindes endnu de heste, jeg havde fået som makkere; de fik den bedste behandling, jeg kunne give dem, de stod for mig som noget af det skønneste og ædleste, der fandtes. Og tænk den inspirerende samtale, man kunne føre under arbejdet – jeg sang til min ven hestens pris – det var ellers ikke noget, der dengang lå til mig; jeg fik skyld for at være en meget alvorlig herre. Men her på den åbne mark alene med solen og vinden og min prægtige arbejdskammerat og ven – hesten – her var mit sind fuldstændig frigjort.

Andre ting, vi beskæftigede os med, var at samle bog, agern og kastanier; det var en sport, hvem der kunne samle de fleste sække fulde. Når vi havde, hvad der kunne ligge på en skovvogn eller en trillebør, kørte vi høsten ned i den gamle koncertsal i Cottagerne, hvor skovfoged Løvdal eller skovrider Vestergaard kontrollerede vægten og udbetalte den pris, der kunne blive for de indsamlede olden. Det var et imponerende syn at se de bjerge af olden, der hobede sig op på koncertsalens gulv. Men vi tænkte nu mere på at komme hjem med vores penge, som vi havde bundet ind i lommeværkløbet; vi følte os meget rige og lykkelige og glædede os til at komme hjem med pengene til mor for der at høre det spørgsmål, som vi vidste kom: »Nå, hvor meget gav den?«

Der var flere indtægtskilder i mine barneår. En af de nemmeste var at »passe« porten, det vil sige at åbne den røde låge til Dyrehaven. Det kunne være en god forretning. På en sommer-søndag kom der en masse hestevogne – kapervogne og selvejere – i Dyrehaven. Nu var det ikke alle skovløbere, der tillod, at vi »passede« porten, det ordnede de selv eller tjenestedrengen, som

de fleste havde. Jeg tjente hos skovløber Marinus Hansen ved Raadvad Port i 1923–24. Her var det fru skovløber, der indkasserede portpengene – de blev gemt i en cigarkasse. Jeg afleverede pligtskyldig hver eneste 5 øre eller 10 øre, dog, jeg må indrømme, at jeg om onsdagen – når fru Hansen var i København for at handle – »glemte« at aflevere en 10 øre eller to. Det har jeg nu aldrig haft større samvittighedskvaler over, selv om indtægten ved porten skulle være med til at dække min løn – 20 kroner om måneden.

I denne periode kom kaffegrosserer Hartel fra Skodsborg til Raadvad og uddelte penge – helt nye 10 ører, 25 ører og kronestykker. Som en løbeild lød råbet: »Greven kommer – Greven kommer,« og alle børn kom løbende, blev stillet op i rækker, og uddelingen begyndte. Som regel havde »Greven« et par børn med, der hjalp med at pakke de nye penge ud og med at udbetale; der kunne vel blive en lille kroners penge til hver af os. Dog blev jeg »snydt« for dette bidrag, så længe jeg tjente hos skovløberen. Jeg kunne høre råbet »Greven kommer – Greven kommer,« men jeg måtte ikke løbe ned i byen – der var kun et hundrede meter derned – det var der ikke tid til.

På den tid var der mange arbejdsløse – de stod som regel på gaden og snakkede; til dem henvendte »Greven« sig og spurgte, om de ville have et par kroner, og det ville man da gerne.

Skal jeg slå en kolbøtte for 2 øre.

Før første verdenskrig var Dyrehaven københavnernes yndede og største udflugtsmål. Turen herud blev foretaget dels med damp-toget til Klampenborg eller Springforbi, dels med hestevogn eller på cykel, og nogle få modige gik herud. På gode søndage var der nærmest trængsel på vejene i Dyrehaven og i skovene gennem Raadvad, Stampen og Hjortekær. Når vognene passerede de her nævnte byer, løb drengene op på siden af dem og råbte: »Skal jeg slå en kolbøtte for 2 øre.« Kolbøtten eller kolbøtterne blev slået, enten der blev kastet mønter eller ej, men som regel

havde skovtursgæsterne en håndfuld kobbermønter med, og var det efter, at frokosten var indtaget, ja, så var man sikker på at få sine anstrengelser honorerede. Det var anstrengende at slå kolbøtter, så de mest ferme af drengene lærte at slå vejrmøller, det var hurtigere, og fortjenesten blev større. En dag forsøgte jeg at tjene en 2 øre, da en ualmindelig smuk vogn kørte gennem Stampen, men midt i mine anstrengelser kom mor og tog mig i armen: »Er du rigtig klog dreng, du må ikke slå kolbøtter for kongen.« Det var Christian den 10., der kørte tur i skovene, han boede på Sorgenfri slot. Prins Valdemar kendte vi bedre; han udvekslede tit et par ord med stedets beboere, når han red sine daglige ture gennem skovene ved Stampen og Raadvad til Bøllemose.

Fra omkring første maj flettede vi kranse af bøgeblade; de blev lavet så store, at de kunne komme ned over herrernes stråhatte, det var for det meste de flade runde, og en sådan krans falbød vi for 5 øre – vi syntes ikke, vi kunne forlange mere – men det tog en times tid at lave den, så man kan selv regne timelønnen ud, men kunne man afsætte 5–6 stykker, så var man stolt over at give sin mor så mange penge.

På Wesselsmindes marker var der mange kornblomster – kornblå – som vi kaldte dem. Det var pigerne, der plukkede dem for at flette kranse, store og smukke, så damerne kunne få dem ned over hatten – og hatten kunne være store dengang. Pigerne forlangte 10 øre for deres kranse – og havde lettere ved at sælge dem, selv om de var dyrere; men det skyldtes vel nok herrernes høflighed mod damerne; det kunne nok betale sig at gøre et godt indtryk så tidligt på dagen – måske blev der brug for forståelse, når turen – som regel – havde ærinde på Dyrehavsbakken.

At spille »Klink«.

På sommersøndage og sommeraftener spillede de voksne »Klink« på gårdspladsen. Først fejede man et plant stykke jord, så slog man – efter en lineal – en lige streg på en 2–3 meters længde,

lavede et mærke en 2–3 meter fra denne streg, og yderligere et mærke et par meter fra denne igen.

Derefter kunne spillet begynde. Det bestod i, at man, fra det bageste mærke, kastede sin mønt – som regel en femøre – mod stregen, og det gjaldt om at komme nærmest. Der var 2 variationer af spillet. Den ene kaldte man »Nærmest«, den bestod i, at deltagerne – der var som regel 6–7 stykker – kastede sin mønt mod stregen, og den der kom nærmest havde vundet samtlige mønter. Den anden måde kaldte man »At gi'« – her kunne den der kom længst fra stregen få lov at »gi'« – det vil sige, få lov at kaste en ny mønt, indtil positionen var bedret, så var det den, der nu var sidst, der skulle »gi'«. Der måtte aldrig være flere mønter ved stregen, end der var deltagere i spillet. Man »ga'« fra mærket, der var nærmest stregen. Det kunne blive en anelig sum penge, der kom ind, inden spillet stoppede – og det stoppede, når der ikke var flere, der ville »gi'«.

Nu kom det, der i vore øjne var det mest spændende – man skulle »rusle«. Den, der var kommet nærmest stregen, sorterede mønterne – tog først dem af sølv i sine hænder, og rystede »ruslede« dem – kastede dem op i luften, så de spredtes på jorden, samlede alle, der viste »Krone«, sammen som sin gevinst, og lod de mønter, der viste »Plat« eller »Snik«, som man også sagde, overgå til nummer to, der skulle »rusle«. Således fortsatte man med at »rusle«, indtil alle mønterne havde været »Krone«. – Vi hjalp gerne vinderne med at samle mønter sammen, og det hændte da også, at vi for vor indsats fik et par kobberskillinger.

Fodbold.

I mine drengeår var fodboldspillet lige så populært, som det er nu til dags, men det var under helt andre former, man dyrkede dette pragtfulde spil, end dem man kender i klubbernes drengeafdelinger i dag. Holdene bestod af drenge fra Raadvad og fra Stampen, som på den tid havde mange indbyggere. Matchen var kommet i stand i skolen, hvor man også var blevet enige om

valget af dommer. Med store forventninger så vi hen til eftermiddagens dyst, og i god tid begyndte forberedelserne, som bestod i at sætte et par solide grene ned i jorden, beregnet til mål, måle ud til hjørneflag, grave en græstørv væk fra midten af »banen«, hvor bolden skulle gives op, og ligeledes grave en tørv op, hvor man mente straffesparkpletten skulle være. Banen lignede mere et månekrater end det græstæppe, man ser mange steder i dag – men det var jo ens for begge parter, så det så man stort på. Bolden var i bedste fald et med tørt græs udstopet fodbold-dæk, men i de fleste tilfælde var det en kugle af sammenpressede aviser, omviklet med et stykke tøj og bundet sammen med sejl-garn. Om dragt kan man ikke tale. Vi spillede dog som regel med nøgen overkrop og ganske givet barbenet. Taktik var der ikke noget, der hed, og faste pladser havde kun målmanden og center-forward.

Regler kendte vi ikke meget til, men var da klar over, at det var forbudt at tage bolden med hænderne, måske også at det var forbudt at spænde ben, men det var svært for dommeren at forklare. Hvor længe kampen varede, om der var tidsfrist i det hele taget, kan jeg ikke huske, jeg tror vi spillede, til vi sank om af udmattelse, eller det blev så mørkt, at vi ikke længere kunne se. Hvem der vandt, kan jeg heller ikke huske, men taberen mente i hvert fald, at det var uretfærdigt og ganske givet heldigt, at de andre havde vundet, så der blev på stedet drøftet muligheden for en ny kamp.

Det er med en underlig følelse, man nu går gennem granplantagen med tanke på, at her på dette sted – dengang Raadvad Grusgrav – var man for godt et halvt århundrede siden med til at udkæmpe drabelige fodboldkampe.

Efter Klædefabrikens brand.

Stampens Klædefabrik brændte den 7. marts 1914. Efter branden lå alt og flød på fabrikkens grund og langt ud i mosen. Her var noget for os drenge at tumle med. Vi slæbte brædder, plan-

ker og blikplader ud til »øen«, hvor vi byggede hytter. Det var i krigens tid, og en dag gjorde en af de store drenge en stor opdagelse; han fandt ud af, at de plader vi havde bygget hytten med var zink. Vi tog en enkelt plade, gik til Hjortekær og præsenterede den for »Kludekræmmeren« – det var den gamle smed Frederiksen, som vi kaldte for »Kartoffelsmeden« – han blev meget glad for den, betalte os mange penge og spurgte, om vi kunne skaffe flere plader. Det kunne vi. Hytterne blev revet ned, og hele mosen endevendt. Der var sedler imellem, da vi fik udbetalt prisen for zinkpladerne, og der var blanke 1 og 2 kronestykker til enhver af os – det var en virkelig fin forretning. Glæden blev dog ikke af lang varighed. Det var normalt, at vi afleverede tjente penge til mor – hun spurgte, hvor vi havde alle de mange penge fra, og jeg fortalte glædesstrålende om det store eventyr; men så blev mor alvorlig, talte om tyveri og politi, men der blev, såvidt jeg husker, ikke nogen sag ud af det.

Vi gik over åen for at hente vand. Pumpen stod i gården bag hovedbygningen. Der var nogle, der bar spandene med vand hjem i et åg.

Huslejen skulle vi også til »Søllerød« for at betale. Det skete søndag formiddag. Det var som regel Lise Weise, som inkasserede; hun sad i køkkenet med en stor, sort protokol foran sig. Når vi havde betalt den ugentlige husleje, som var 2 kroner, slog Lise et kryds i bogen; det var vor huslejekvittering, og den var også god nok.

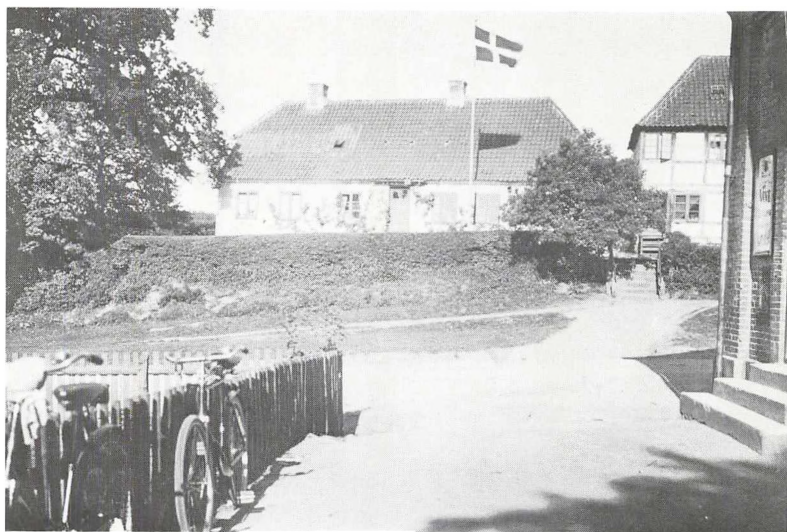
Efter branden og efter at grosserer Christian Nielsen fra Strandmøllen havde overtaget Stampen, fik piben en helt anden lyd. Der gik mange uger, inden huslejen blev opkrævet, men endelig en søndag kom grosserereren til Stampen og forlangte den skyldige leje. Mor havde hver uge lagt en 2 krone i tallerkenrækken og ville betale, men nu nægtede grosserereren at modtage pengene. Det samme gentog sig hos de lejere, der ville betale; men der var enkelte, der ikke havde hele beløbet, og de fik en opsigelse. Med nogle ugers mellemrum havde vi æren af grosse-



RUINERNE AF STAMPENS FABRIK

Stampens fabrik nedbrændte den 7. marts 1914. Under slukningsarbejdet dræbtes en brandmand fra Raadvad, Hans Peter Jensen, søn af Vilhelm Jensen (Presse-Jensen).

rerens besøg; mor havde altid pengene parat. Der rejste sig en oprørsstemning blandt beboerne. Det var ikke blide ord, der blev sagt. En søndag væltede nogle af mændene grosserereren af cyklen, tog ham i arme og ben og smed ham ned i kælderruinen i den nedbrændte fabrik. Vi børn kunne ikke forstå, at de voksne turde, men vi undte da »den tossede grosserer«, som vi kaldte ham, denne omgang. Beboerne talte sammen og besluttede at henvende sig til huslejenævnet i Lyngby; her fik de den besked altid at have huslejen parat, når grosserereren kom. Næste gang han kom, havde han et par store hunde med; dem tog han med



RAADVAD GAMLE SKOLE

Den ældste skole opført i tidsrummet 1770–80 af fabrikken som ren fabriks-skole. Skoledistriktet omfattede Raadvad, Stampen, Strandmøllen, Skodsborg og senere Godthaab. Fra 1913 ren kommuneskole. Nedlagdes som skole den 21.8. 1919, da den nye Raadvad skole blev taget i brug. Den gamle skole ligger stadig i Raadvad under navnet »Egehuset«.

ind i vort køkken, men da bad far ham i meget bestemte vendinger om at forsvinde.

Hvad hele denne forestilling skulle betyde, anede jeg intet om, men de voksne mente nok, at »Skoven«, det vil sige Skovvæsenet, havde en finger med i spillet. Det skulle såmænd nok gå med Stampen, som det gik med Godthaab Væveriet, der lå i skoven mellem Stampen og Raadvad; hele det lille samfund blev jævnet med jorden. Huse og mennesker var ikke ligefrem velsete i skoven. Hvor længe denne krig mellem grossererens og beboerne på Stampen varede, kan jeg ikke huske, men forholdet mellem parterne blev aldrig godt. Jeg kan huske familier, der blev sat ud af kongens foged. Møblerne stod på gaden. De voksne var ulykkelige, børnene tog mor sig af. Det var nedtrykte mennesker, der siddende oppe på flyttelæsset forlod Stampen; de var jo ikke flyttet; de var smidt ud.

Dyrehaven.

Dyrehaven har på mange måder spillet en vigtig rolle for os drenge. Jeg tænker her på vort arbejde i traktørstederne hos de forskellige skovløbere og på golfbanen, men ikke mindst på vore udflugter til Ulvedalene. Om vinteren kom vi der som sagt for at køre på slæde ned ad »Djævlebakken«. Når der var godt med sne, kom her en masse mennesker på en wintersøndag. Dengang var det kun de færreste, der virkelig var iklædt egnede sportsdragter, de fleste havde almindeligt tøj på, frakker og jakker. Der var mange, der væltede med deres kælke, og så slog de jo nogle kolbøtter ned ad bakken; det indebar, at de løse genstande, man havde i lommerne, kunne falde ud. Det var vi drenge opmærksom på, så vi tog derud om mandagen og iværksatte en systematisk eftersøgning. Det gav som regel et godt udbytte af pengestykker, lommeknive og mange andre genstande.

Om sommeren var der teaterforestilling på friluftsscenen. Vi havde ikke råd til at købe billetter, men vi forsøgte, så godt vi kunne, at skjule os bag tilskuerpladserne. Der var kontrollører,

der forsøgte at jage os væk, men vi insisterede på, at vi havde lov at være i Dyrehaven – vi stod jo bag afspærringerne. Det var en spændende oplevelse. Vi hørte måske ikke så meget af det der blev sagt, men sceneriet med optog og fakler og Willumsens 2 store ravne gjorde et stort indtryk på os.

En ikke ufarlig sport var det i brunsttiden at jage kronhjortene sammen, så der opstod gevaldige kampe mellem disse store hanner. Det var også farligt på anden vis, nemlig på grund af vor store skræk for skovrider Vestergaard og hans hunde, som mange drenge har haft hængende i buksebagen, når man bl. a. blev overrumplet i æbleskud eller hængende oppe i »Gråpæren« eller »Vintapperen«, som var vore navne på de to store pæretræer i Dyrehaven. Det store gråpæretræ mellem Springforbi og Eremitageslottet står der endnu, det andet, som stod i Rødløvene, er væk.

Med mor på Dyrehavsbakken.

En gang hver sommer – det har sikkert været i skolens ferie – tog mor de 2–3 yngste med en tur på Dyrehavsbakken. Nyvaskede, i det stiveste puds, gik vi til »Bakken«. Vi gik til Hjortekær, gennem den røde port, forbi »Mines Høj« og »Mines Vandhul« ad Markvejen til Ulvedalsvej. Men inden vi nåede så langt, havde vi passeret Fortunens Indelukke og set den åbning, militæret havde lavet gennem skoven fra Fortunfortet til Eremitagesletten – det så ud som om en kæmpemæssig slåmaskine var kørt gennem skoven. Inde på sletten var der gravet en masse dybe huller – midt nede i hullet stod en tyk og meget spids pæl – mor fortalte, at hullerne var lavet, for at fjenden skulle falde i dem. Turen fortsatte gennem Ulvedalene til dammen, der ligger på højre hånd; her standsede vi op for at høre mor fortælle historien om vognen, der kørte ud i vandet, så både kusk og hest druknede. Det var jo en makaber ouverture til vor Bakketur, men længere inde i Ulvedalene med »Djævlebakken« og »Kamelryggen«, kunne vi høre larmen fra »Bakken«, så vi gik

hurtigt forbi Kirsten Pils kilde for endelig at være ved målet. Mange mennesker – de fleste med stråhatte – larm, uro, farver – det var overvældende – det var altså »Bakken«.

Der var Pjerrot, som spiste blå og pustede røg og ild ud gennem munden – det var imponerende. Men det mest imponerende, det syntes jeg, var de skønne figurer, som Pjerrot fik ud af en serviet, som han med stor fingerfærdighed bearbejdede, så papirstumperne fløj i luften. Da han foldede servietten ud og præsenterede det færdige resultat, for at give det til en på første række, var jeg ked af, at jeg stod i bageste række – tænk om det havde været mig, der havde fået den skønne figur. Mester Jakel var spændende – de groteske små mennesker deroppe, de gevaldige slagsmål med skrig og skrål – jo, man var revet med.

Men det allermest spændende var, når personalet fra de forskellige Varieteer blev præsenterede. Dengang fandtes der ikke mikrofoner eller højtaleranlæg, så udråberen måtte virkelig råbe, når han præsenterede det brogede personale. Med en imponerende talefærdighed, som vi drenge senere forsøgte at efterligne i vore lege, blev artisternes egenskaber berømmet. Der var »vilde« mennesker, som stod bundet i jernlænker, der var sorte mennesker, røde mennesker, store, stærke mennesker med tatoveringer, slangemennesker og mange andre, og de var – efter rekkommandørens udsagn – de absolut bedste i verden. Det kunne have været sjovt at komme ind og se alle disse mærkelige væsener, men det var der ikke råd til. Vi havde fået 50 øre hver til at solde op, og de skulle bruges med omtanke. Endnu havde vi ikke brugt af pengene, men iskageboden fristede, jeg købte en stor isvaffel med jordbærsyltetøj på – og det var en rigtig isvaffel sprød og dejlig.

Efter 3–4 timers forløb syntes mor, vi skulle begive os hjemad – men jeg havde endnu en 25 øre, der skulle omsættes. Det kunne være fristende at prøve i tombolaen – der kunne vindes mange fine ting både for 10 øre og for 25 øre – men det var jo lotteri, man var ikke sikker på at få noget af det, man gerne ville have,

så enden på de mange overvejelser blev, at jeg købte en banan for den resterende kapital. – Når jeg spiser en banan nu, er det altid smagen af den her omtalte, jeg mindes. Men den blev også spist grundigt, selv det hvide på indersiden af skallen blev konsumeret.

Bakketuren var slut. Vi havde ikke kørt i karussel. Vi havde ikke været i luftgyngerne. Vi havde ikke prøvet noget, men vi havde set og oplevet så meget, at indtrykkene fra denne dag blev samtalestof i lang tid.

Golfbanen i Dyrehaven.

Alle drenge fra Raadvad, Hjortekær og Stampen har været caddies på den gamle golfbane, der lå vest for vejen mellem Hjortekær og Eremitagen. Og det var kun drenge – og kun fra de omtalte tre byer – der fik lov at være caddies. Det var helt utænkeligt, at piger måtte være med, som det senere blev tilfældet. En caddies arbejde var at bære spillerens »bags«, som vi kaldte tasken med køllerne i, at finde kuglerne i det høje græs samt det allervigtigste at pudse jernkøllerne efter brugen. Det var jo ikke rustfrit stål, de var lavet af, så de skulle pudses med smergel-lærred og olieres, så de ikke rustede. For at blive optaget som caddies skulle man igennem en prøve; man skulle »måles«. Det bestod i, at den nye dreng blev anbragt med ryggen op ad et plankeværk. Nogle af de gamle sørgede for, at nakken kom helt ind mod brædderne, medens en af de store sneg sig om på den anden side plankeværket, for derfra – med en hammer eller økse – at rette et voldsomt slag mod træværket ud for den nye drengs nakke. Det kom overraskende, og det gjorde nederdrægtigt ondt, men den tur havde de alle været igennem, og først nu var man en rigtig caddie. Klubhuset (Pavillonen) lå i den lille lund nordøst for slottet og var i øvrigt en af bygningerne fra udstillingen i 1888.

Træner i klubben var Robert (Bob) Turnbull. Hans kone, Ella Turnbull, residerede i det lille køkken. Af spillere fra den gang



PÅ DEN GAMLE GOLFBANE

Spilleren er Albert Thrane. Caddierne er Eigil Jeppesen og Niels Johan Pettersson.

kan jeg huske bl. a. Raaschou, Rubow, Michaelsen, brødrene Erik og Hugo Hasselbalch, Hegel, Kai og Ove Muus, Lorenzen, familien Knudsen, Lerche, Thrane, Ammentorp, Harhoff, Frigast og andre. Lige så mange spillere der var, lige så mange forskellige »sving« havde de. Vi drenge spillede selvfølgelig golf, så snart der var en lejlighed til det, og de fleste af os blev virkelig dygtige golfspillere – vi kunne også efterligne alle de forskellige spilleres »sving«.

Robert Turnbull var træner fra 1902 til 1918. Han var en fortrinlig golfspiller, og han kunne lære kunsten fra sig, men han

var fuld af fiduser. Altid skulle han vædde. Havde han fået en ny elev, og denne havde lært at ramme bolden og var begyndt at gå banen rundt, skulle Turnbull straks have et væddemål med eleven. Han tilbød at spille banen rundt alene med sin »putter« og give 2 slag pr. hul. Vandt eleven, var timen gratis, tabte han, kostede det dobbelt. Det blev altid dobbelt takst og i reglen en flaske whisky i tilgift. Et andet af hans berømte tricks var hans væddemål om at kunne lægge bolden på sit lommeur og slå den over slottet, uden at uret tog skade. Det trick tjente han tykt på, selv om det en enkelt gang gik galt. Når der var hestevæddeløb, var der aldrig nogen Turnbull på golfbanen, og ugen før havde han fået så mange kommissioner af medlemmerne, at hans lommer struttede af sedler. Selv kom han altid hjem med gevinst – medlemmerne var ikke slet så heldige. Der kunne skrives meget om Turnbull, men lad dette være nok.

Den næste træner var Murray – 1919–1929 – han var nok ikke så dygtig en spiller som Turnbull, men var en rolig, ærlig og stabil mand. Han tog sig mere af os drenge, han lærte os at spille cricket på dage, hvor der ingen spillere var. Robert Murray var gift med en tysk dame, og det var måske årsagen til, at han i 1929 blev træner i Travemünde golfklub. I 1940 var han en kort tid træner i Aalborg; her hentede tyskerne ham og satte ham i interneringslejr. I 1930 kom James Roos som træner; men da var min tid som caddie færdig. Den, vi drenge havde allermest med at gøre, var fru Ella Turnbull.

Da Jensen lukkede restauranten på Eremitageslottet, flyttede golfklubben over i pavillonen eller skuret, som vi kaldte den, og her virkede fru Turnbull i 20 år – 1917–37 –. Det var små forhold; et lille køkken med et lille komfur, som i travle perioder blev suppleret op med et spritapparat, men der blev tryllet meget frem under disse primitive forhold. Spillerne skulle have spejlæg med bacon, og havde vi været heldige at finde nogle champignoner, så blev de ristede og serveret sammen med spejlægget. Fru Turnbull sagde til os drenge, at hendes vigtigste opgave var at

holde snapsen kold og kaffen varm, men der blev drukket mere te end kaffe, og det var dejlig te.

Var der match – enten 18 huller eller 36 huller – skulle drenge i pausen have te og wienerbrød. De fleste drenge valgte nu en honningkage – de små sammenlagte, som vi kaldte små brosten, eller de store med sukkerovertræk, som vi kaldte store brosten – det var virkelig kræs. Kom fru Turnbull så med smørrebrød, som ens spiller ikke kunne spise – ja, så var den dag blevet til en af de store. På stille dage hentede vi brænde til fru Turnbull's komfur, så blev der til gengæld serveret te og kager – og vi kunne også på sådanne dage købe på kredit – at købe på »klods« kaldte vi det; det var jo en fristelse, men såvidt jeg husker var loftet på en krone eller halvanden, og de blev prompte betalt tilbage, næste gang vi tjente penge, men så var der ikke så mange med hjem.

Spillerne – som på den tid var deciderede overklassemennesker – nød at komme ud i Dyrehaven ud i det fri. Forholdet mellem spiller og caddies var fuldstændig afslappet; vi talte sammen om alt mellem himmel og jord; sådan var det i de fleste tilfælde, der var nogle få, der var meget reserverede.

Jeg mindes en dag, jeg bar for fru Grethe Hasselbalch – den tidligere danserinde – hun sagde til mig: Svend Aage, må jeg låne dine træsko – de spidse – så skal jeg danse for dig. Det måtte hun gerne, og på greens gav hun det skønneste balletnummer.

Det var nu ikke altid, det gik lige fredeligt til. Da jeg begyndte at gå på »Golfen« var prisen for en omgang – 9 huller – 35 øre. Det var drengene ikke tilfreds med, så de forlangte 50 øre. En omgang varede mellem 1 og 2 timer – alt efter hvor godt, eller hurtigt, man kunne spille. Bestyrelsen kunne ikke gå med til denne forhøjelse, men vi tilbød at forhandle – vi havde valgt Henry Larsen, kaldet »Hammer, søm og knivtang«, til tillidsmand, men man ville ikke forhandle. Så enedes vi om at gå i strejke. Det første vi gjorde, var at smide redskaber, der blev benyttet til at holde banen vedlige med, ud i Hjertehullet, derefter

marcherede vi i samlet trop forbi klubhuset, syngende Internationale – så godt som vi kunne den – for derefter at gå hjem. Hvor længe strejken varede, kan jeg ikke huske, men der blev sendt bud til os, at vi bare kunne komme – vi havde sejret – 50 øren var en realitet. Senere, i min tid, steg prisen til 75 øre pr. omgang – denne gang uden strejke. Der var ikke noget, der hed caddieformand, spilleren tog den caddie, han ville, og så var man »fast«. Det var noget af et lotterispil, hvem man kom til at bære for, nogle spillere var dygtige og vandt mange matcher – det gav altid et par kroner extra – nogle gav altid drikkepenge – nogle var nærige og betalte kun den fastsatte tarif. Så var der nogle, der først kom om aftenen – jeg har gået mange aftener sammen med Caspersen – har følt den betagende solnedgangsstemning – hørt den skræppende, gnæggende lyd fra de store flokke af dådyr og deres kid – der var så uendelig stille – jeg længtes hjem. Når gamle drenge fra Raadvad, Hjortekær eller Stampen kommer sammen, ja, så er det ganske sikkert, at tiden som caddies kommer på tale.

Der kan også fortælles mange historier fra denne periode – men det bliver for meget at komme ind på her, så jeg vil slutte beretningen om »Golfen«. Måske skal jeg dog lige bemærke, at vi fik fri fra skolen, når der var store matcher på Eremitagen.

Under verdenskrigen 1914–18.

Fra denne periode kan jeg huske mange ting, som skabte store ændringer i den sædvanlige rytme i vort hjem. Det var svært at skaffe petroleum til vore lamper. En periode kunne man slet ikke købe petroleum, så vi anskaffede os karbidlamper. Til tider lyste de godt nok op i stuen, men far havde besvær med at indstille »apparatet«, – som han kaldte den; kom der for meget vand i karbiden, blev flammen for stor og kunne »sprutte«, kom der for lidt vand, gik flammen ud. Helt galt gik det et par gange, hvor »apparatet« truede med at eksplodere, så tog far lampen og kastede den ud i gården. »Sådan noget nymodens skidt,«

sagde han, »det har fanden skabt – næ; en petroleumslampe det ved man, hvad er.«

Det var også svært at få margarine og fedt – der skulle jo meget til i den store familie. Jeg husker, når mor æltede margarine med noget farvestof, man købte i nogle små gummiblærer; så blandede hun tilsvarende kartoffelmos i for at få det til at strække til. Et stykke groft rugbrød med fedt og salt var noget, vi altid fik, når vi var mere sultne; nu var det næsten umuligt at skaffe fedt. Udover den ration, vi kunne tilkomme, var vi dog begunstiget på den måde, at vi en gang om måneden kunne hente et pund fedt – mærket Roskilde Andels Svineslagteri – hos frøken Anna Jacobsen i Taarbæk. Der vankede altid en rundtenom med fedt og salt, når vi kom hjem. Det skete, at der kom amerikansk flæsk til landet; det var umådeligt tykt, fedt og grønt; jeg var med mor nede hos købmand Nordentoft i Raadvad for at købe noget. Mor smeltede så meget fedt af flæsket som muligt, kom godt med løg og æbler i, og det smagte meget godt. For at supplere den rationerede tildeling af kød blev vi drenge sendt til Skodsborg Sanatorium med en emaljespand og en kurv. Det var mange forskellige retter, vi fik med hjem – også mange for os ukendte retter – det jeg bedst kunne lide var, når vi fik gratin. I kurven fik vi forskellige sorter brød og kiks. Vi havde fået besked på ikke at røre noget af det, vi fik, men jeg kunne ikke stå for fristelsen, når der var grahamsbrød i kurven – det vederfaredes retfærdighed på turen gennem skoven. Vi besøgte også Taarbækfortet en gang om ugen; jeg har båret nogle spande gule ærter med flæsk hjem til Stampen derfra. Det skete, at vi fik en dåse konserves af soldaterne, en gang imellem en dåse leverpostej; det synes jeg var noget af det skønneste, jeg kan endnu mindes smagen. Det er vel utænkeligt, at man i dag kan få børn til at gå en sådan »tiggergang«, men jeg kan nu ikke mindes, at vi opponerede. At folk måtte lide afsavn under krigen, er en kendt sag, men at det gik værst ud over den fattigste del, er der ingen tvivl om. Det, der foragede mine forældre mest, var ar-

tiklerne i Social-Demokraten om gullasch-baronerne og deres levned. Vi læste om disse mennesker, der tjente tykt på krigen, om deres køb af villaer på Strandvejen, om deres køb af herregårde og slotte med deres tjenerstab, biler og privatchauffører.

En aften læste far om et champagnegilde hos Wivel, hvor en gullaschgrosserer havde tændt sin cigar med en halvtredskrone-seddel. Jeg kunne ikke forstå, at det var rigtigt.

At de voksne kommenterede og talte om den frygtelige krig, kan jeg huske – nogle mente, at verdens undergang var nær. Jeg kan huske de unge mennesker købte postkort med påtrykte sange og viser, en af disse sange var meget alvorlig og sentimental, den hed: »Klokke ring fred over land over by« – den sang vi i skolen hos Outzen.

Raadvad Knivfabriker havde sin store periode under krigen. Foruden de sædvanlige isenkramvarer til det hjemlige marked havde man en stor export af økser, hakker og andet håndværktøj, beregnet til anlægning af jernbanenet, til Rusland. Direktøren, Gustav Brincker, boede i direktørboligen, som nu hedder »Damhuset«, forøvrigt det eneste hus i Raadvad, der er fredet, han havde fordbil og rideheste. Forholdene blev ham for små i »Damhuset«, så han opsgav værten på Raadvad hotel til fraflytning for selv at kunne indrette sin bolig her. Der skulle afholdes auktion på hotellet. Mor ville gerne derned og kikke; hun tog mig med. Det var en stor oplevelse, selv om jeg ikke forstod så meget af det, der foregik. Det var mest køkkensager, mor var interesseret i – men hun kunne kun købe de forskellige småting, hun havde brug for – en spand, en kost, en gulvskrubbe eller lignende – større ting var jo ikke for hendes pengepung – for de nævnte ting stod sammen med nogle store forme, der var benyttet i hotelkøkkenet vel sagtens til is, budding, gratin og fars; det hele skulle sælges under ét nummer. Mor var spændt, da denne samling kom under hammeren – men minsandten om hun ikke fik hammerslag på hele bunken for en krone og femoghalvfjerds. Spandene og kostene var jeg ikke så interesseret i, men de store

skønne tingester bar jeg med glæde hjem til Stampen. Der var stor opstandelse, da de forskellige sager blev vist frem i familien, særlig de store forme vakte opsigt, vi anede ikke, hvad de skulle bruges til, havde aldrig set den slags før, men vi fik megen fornøjelse af dem. Vi brugte dem som skibe, som vi sejlede med i Stampedammen, vi lavede »sandkager« med dem – den ene var formet som en stor fisk, en anden havde form som en blomst, de kunne bruges til mange ting, og vi blev misundt af de andre børn, fordi vi havde sådant noget sjældent »legetøj«. Det kunne være sjovt, om man havde haft det nu.

Kræmmere.

På den tid var det almindeligt, at handelen foregik fra hestevogn. Der kom prangere med næsten alt muligt. Grøntsager fra gartneriet på Wesselsminde (Rasmussen), plus en masse »løse« grønthandlere, og ikke at forglemme Nielsen fra Lundtofte, »Hyldehøj« som vi kaldte ham.

Det daglige brød fik vi fra Andelsbageriet i Nærum. Jeg kan huske, at mor under første verdenskrig kunne få et rugbrød tilovers, som hun gav til sin søster i København. Sagen var nemlig den, at den gamle Zachariasen, som var brødkusk på dette tidspunkt, fik alle rationeringsmærkerne af mor, og så fik vi det brød, vi skulle bruge. Svend Zachariasen kørte en overgang, så kom Axel Micheelsen, der kørte i mange år, og den sidste brødkusk fra Nærum, der kørte til Stampen og Raadvad, var Larsen. En overgang kom der brødvogn fra bager Nielsen, Taarbæk med Svend Brøsch som kusk.

Af fiskemænd har der været en masse. Den første jeg husker, var Hansen fra Nærum, »Knold« kaldte vi ham; der var stor omsætning, når han kom med høstsild fra Taarbæk. Næsten alle familier saltede dengang i spandevise af sild. Fra Nærum kom også Sørensen, Rasmussen og Sofus Christensen. Fra Taarbæk kom senere Svendsen (Kristian Kold) og Møller, de var i kompagni, Svendsen lang og Møller lille, så det var oplagt, at folke-

viddet døbte dem »Fyrtårnet« og »Bivognen«. – Som for grøntsagernes vedkommende således også for fiskens, der kom en masse »løse«, den jeg husker bedst var »Skrigeren«.

Blandt de arbejdsløse mænd på Raadvad var det ret almindeligt, at man gik ned til Taarbæk og købte en kasse sild, som man derefter gik ud og faldbød ved dørene; det kunne give et par kroner mere end det beløb, der blev udbetalt i understøttelse.

Slagtervogne kom der også, de mest stabile var Schmidt fra Ordrup og Carl Wahl fra Stampen. Af ostemænd har der været en del, de mest stabile har gennem tiderne været Jacobsen fra Ørholm, som senere fik forretning i Taarbæk, Sørensen fra Lyngby, som konerne tvang til at støtte socialdemokratiets valgfond, og Kristian Madsen (Ostemadsen) fra Hjortekær. En aften, da Madam Jensen handlede med Jacobsen, husker jeg et udtryk, hun brugte efter at have smagt på flere oste: »Ja, jeg ta'r denne her – den er ikke så snottet.« Hos Jacobsen kunne man købe en stor skive blodbudding for 5 øre. Mellem jul og nytår kom der i nogle år prangere og solgte »Russiske« gæs. Jeg mindes, at mor købte en stor kammerat for 2 kroner, den smagte herligt, det var, så vidt jeg husker, første gang jeg smagte gåsesteg. Men ikke alle havde været lige heldige med deres gås, der var mange der klagede over, at den smagte trannet.

Det hændte også, der kom handlende med lervarer. Det var konerne meget interesserede i; der var ikke mange penge at købe for, men en sukkerskål eller flødekande erhvervedes da, kan jeg huske. Rasmus Jensen (Hjulmanden) fra Raadvad kørte i mange år rundt med lervarer.

De mest markante »kræmmere«, der kom til Stampen i min barndomstid, var to gamle mennesker, en mand og en kvinde. Manden havde stort fuldskæg og langt hår, sort, halvlång frakke og en slags høj hat; den var dog ikke så høj, og den var ikke blank. Kvinden havde lang sort kjole og sort bluse, stort sjal på skulderen og et fint tørklæde på hovedet. De bar varerne, de solgte, i knyttede tørklæder. Folk kaldte dem »Russerfar« og

»Russermor« – nogle kaldte dem »Jødefatter« og »Jødemutter«. De talte gebrokkent dansk. Deres sortiment var mangfoldigt og broget – knapper, hægter, maller, synåle, kinesertråd og mange andre syartikler, kraveknapper, manchetknapper, brocher, ørenringe, fingerringe og andre ting i guld – troede jeg den gang – men det var gulddublé – pengepunge, tegnebøger, livremme og meget andet. Det var interessante sager; jeg kunne ikke forstå, at de turde gå rundt med så mange »kostbarheder«.

De to gamle kom et par gange hen ad aften og spurgte mor, om de måtte overnatte på gulvet i køkkenet; det måtte de gerne. Mor tilbød dem mad og kaffe, men det ville de ikke have – de havde selv noget med i en kasse. Mor tilbød at låne dem tallerkener, knive og gafler – men det ville de ikke tage imod. De åbnede kassen, lagde et klæde på bordet, tog franskbrød og smør frem, brød brødet i store stykker og smurte smør på med en ske. Før og efter måltidet foldede de to gamle mennesker hænderne og sagde en masse for os uforståelige ord. – Mor fik anbragt nogle tæpper, dyner og puder på køkkengulvet, og vore gæster gik til ro. Inden de tog af sted næste morgen, forærede de mor en rulle kinesertråd. Hvad hed de – hvor kom de fra – hvor skulle de hen, jeg ved det ikke; der var nogle, der sagde, de kom fra Helsingør.

En tragisk ulykke på Stampen.

Af de mange oplevelser fra min barndom på Stampen er der særlig én, der står ganske klart i min erindring, og den er desværre meget tragisk.

En dag, hvor alt åndede fred og ro, lyder der pludselig en voldsom knagen og bragen fra et træ, der knækkede og faldt til jorden. Begivenheden sker bare 20–30 meter fra vort hus. Det viste sig at være en meget kraftig gren, der var spaltet fra den bøg, der står ved indgangen til grusgraven på Stampen. Det var i november 1916 – jeg mindes ikke om det var storm – men nu lå den store gren på jorden. En sådan chance for at få brænd-

sel på en nem måde lod konerne ikke gå fra sig. Inden længe var alle koner og store børn i gang med at brække de mindre grene af den store gren. Der kom både økser og save i anvendelse – alle arbejdede, alt var idel tilfredshed.

Pludselig skete det forfærdelige – den store gren væltede rundt – nogle blev kastet ud til siderne, andre sprang væk, men Edmund (Jacobsen) kom ikke væk; den store vindfælde rullede over hans krop. Kvinderne skreg, alle forsøgte at løfte den store stamme for at befri Edmund, men træstammen var for tung, den lod sig ikke rokke. Edmund lå fastklemmt, han sagde ikke noget, men hans øjne så bedende på os. Til alt held kom nogle arbejdere hjem fra fabrikken i Raadvad – blandt de første var mine to ældste brødre – jeg kan se for mig, hvordan de unge mennesker spændte musklerne til det alleryderste for at løfte den store træstamme, så konerne kunne befri Edmund. Han var fuldstændig slap, da de bar ham hjem – han var ikke død – det kunne vi se på hans øjne. Der blev sendt bud til doktor, og sent på aftenen kom ambulancen, et hestekøretøj, og hentede Edmund.

Indtil juli 1917 blev Edmund stadig opført i skolens protokol. Aldrig har Outzen skrevet så mange s'er, som står for syg, for en enkelt elevs sygdomsperiode. Edmunds forældre flyttede fra Stampen, og vi hørte i lang tid intet til Edmunds skæbne. Sommeren 1918 havde skolen en tur til København – jeg kan ikke huske formålet – men jeg kan huske Outzen fortalte os, at vi nu skulle hilse på en tidligere elev fra Raadvad skole, som han havde sat stævne i Gothersgade foran Rosenborg slot. Outzen forklarede, at det ikke var på nogen helt almindelig måde dette gensyn fandt sted; han bad os hilse på Edmund – ham var det – ganske naturligt. Alle var glade for at komme til at hilse på vor gamle skolekammerat, men spændingen var stor efter Outzens introduktion. To og to i en lang række kom vi gående på det brede fortov foran Rosenborg slot, da Outzen kommanderede holdt. Han hilste på en dreng, der sad i en rullestol – det var Edmund – han var lam i benene. Vi blev kommanderet ind på

eet geled – alle skulle hilse på Edmund, vor ven og tidligere skole- og legekammerat. Jeg tænkte på, hvad jeg skulle sige til ham, når det blev min tur. Jeg fik bare sagt: »Go'dav,« så overmandede gråden mig.

Fastelavn.

Fastelavn var en festlig oplevelse. Den bestod i 2 ting – at »løbe fastelavn« og at »slå katten af tønden«. Vi købte en maske hos Crillesen eller i Brugsen, samlede noget gammelt tøj, frakker, bukser, hatte, kjoler og andet ragelse, fik fat på en tom konserverdåse, i hvis låg vi lavede en rille, og udstyret var i orden. Skraldemændene fra Karise i Hjortekær var med til at forsyne os med mange »Karnevalsdragter« – et år fik jeg en høj silkehat blandt de mange kasserede sager fra Strandvejen. De mindste af os »raslede« kun på Stampen og i Raadvad; de store »tog« Strandvejen fra Springforbi til Skodsborg. Det helt store sus var det, når en af drengene kunne spille harmonika eller mundharpe, så var der mere appel over vore fastelavnssange. De fleste steder blev vi godt modtaget – der var et sted vi fik en hel krone hver – men der var også steder, hvor hunden blev pudset på os – det tog vi nu ikke så højtideligt, skulle der blive en flænge i bukserne eller i kjolen, så gjorde det ikke noget.

Strandvejsturen foregik fastelavnsmandag, og vi tjente gerne 6–7 kroner hver. Om søndagen slog vi »Katten af tøndens« hos købmand Crillesen i Hjortekær i »Møllergården«. Det var festligt og spændende. Det var af stor betydning at have en god »Kølle«. Vi gik ud i skoven og skar os en god egegren – den var smidig og stærk. Den blev snittet og filet til, så den lå godt i hænderne. Tønderne var hængt op i forskellige højder, og børnene blev inddelt i hold – store og små – piger og drenge – forestillingen kunne begynde. Havde man maske på, kunne det knibe med at ramme rigtigt – ramte man kanten af tøndens, snurrede det i hænder og arme – men smerten var glemt, når der gik hul på tøndens – æbler, appelsiner, figner og dadler dryssede ud. Når

frugterne faldt til jorden, opstod der slagsmål – det var om at rane så meget til sig som muligt – der kunne godt vanke nogle knubs. Den der slog det sidste brædt eller tøndebånd ned, blev udråbt til henholdsvis kattedronning og kattekonge, og de heldige eller dygtige blev kronede; jeg opnåede aldrig den attråverdige rang.

Når maskerne var købt, og vi havde sat dem for ansigtet, var vi ikke mere os selv, vi fordrejede vore stemmer – sagde en masse uforståelige ord – lavede fagter med arme og ben – greb fat i hinanden, ja, selv de mere forsagte kom i ekstase. Når maskerne var »faldet«, var vi vist nok lidt flove – men det hele gentog sig næste år.

*Fastelavnssang som vi sang, når vi var ude at rasle
fastelavnsmandag.*

Jeg bor på kvisten saa ene forladt,
jeg har kun en enøret missekat,
en fugl i et faglebur,
en trebenet stol og et vække-ur,
en enspænderseng til to,
den er forholdsvis temmelig go'.

Jeg har ej penge, men jeg har humør,
jeg kører paa glædernes trillebør,
vel har jeg det grulig smaat,
men derfor synger jeg lige godt,
og syer og ta'r det med ro,
den er forholdsvis temmelig go'.

Min middagsmad er lidt plukkeked,
til frokost lidt kaffe og gammelt brød,
men naar gaasesteg de har
paa salen dernede, saa er den rar,
thi duften den faar jeg jo,
den er forholdsvis temmelig go'.

Og al min sorg svinder ganske hen
hver gang han kommer, min egen ven,
han er li'saa arm som jeg,
men siger: O gud, hvor jeg elsker dig!
Saa danser vi glad, jo, jo,
den er forholdsvis temmelig go'.

— — —

Synges efter hvert vers:

Saa er jeg saa glad, saa er jeg saa glad,
jeg ler saa lystig a'et,
en trippevals her, en trippevals der,
en trippevals har jeg saa kær,
en trippevals med min bedste ven,
saa er jeg saa rig igen.

— — —

Efter oplysning fra Dansk Folkemindesamling er sangen skrevet af Jul. Strandberg den 4.11.1893.

Påske.

Jeg mindes påsken med glæde – særlig i den periode jeg var bydreng hos købmand Rasmussen i Taarbæk – der var hele 4 fridage.

Og så var der jo de farvede hønseæg. Farven til æggene sørgede vi til dels selv for. Mor sendte os ud i skoven for at hente mos – det med den skønneste grønne farve. Det blev kogt i gryden sammen med æggene og gav et virkeligt fint resultat. For at variere lidt på det kogte mor også æg i løgskaller – det gav en fin gylden farve. Der var enkelte, der kom med røde, blå eller gule æg – men de havde købt silkepapir til at farve i.

Æggene var hårdkogte. Vi brugte dem til at »trille til streg« med eller til at »trille ad bakke« med. På denne måde kunne vi vinde, men vi kunne også tabe vore æg – som regel delte vi dem broderligt, når vi var kede af at lege – og spiste derefter de efter-

hånden noget havarerede æg. Denne flothed med at give os så mange æg beroede nok på, at alle husstande havde høns.

En af påskedagene fik vi »Skidne-æg«. Mor lavede ikke sovsen så stærk – for børnenes skyld – så sennepskrukken kom på bordet. Far og de store drenge kom ekstra sennep i sovsen – det var en naturlig ting – men det medførte protester fra mor, såfremt en af vi små forsøgte at sætte lidt ekstra krydderi på maden.

Far gik på arbejde Skærtorsdag og Langfredag – det var kun dem, der arbejdede på fabrikkerne på Stampen eller i Raadvad der holdt fri. Udover det her nævnte kan jeg ikke huske, der var noget særligt i forbindelse med Påsken.

Min barndoms jul på Stampen.

Juletræ havde vi altid – det skaffede far – og det var altid et nydeligt grantræ. Han havde det med hjem fra »Bakkerne« i Søllerød. Nogle dage før juleaften tog mor æsken med julestads frem. Det skulle efterses, evt. repareres eller kasseres. Vi samledes ved det store bord under petroleumslampen, og efterhånden som mor pakkede ud, hilste vi det forskellige pynt velkommen, som man hilser gamle bekendte velkommen. Noget af det var meget gammelt, bl. a. nogle glasfigurer som lå i en separat æske indsvøbt i vat; vi var spændt på at se, om de var hele. Mor havde købt glanspapir, et par ark med påtrykte kræmmerhuse, samt noget silkepapir. Selv havde vi i årets løb gemt nogle pæne æsker, f. eks. dem vi havde fået piller i, og med alle disse ingredienser havde vi en dejlig aften med at klippe kurve, flette hjerter, lave kurve og roser – alle var engagerede – undtagen far – at lave julestads var under hans værdighed. Mor havde selv lavet klister. Alt det færdige stads blev hængt til tørre – det var blevet høj sengetid.

Mor handlede i lageret på Nørrebro Runddel. En gang om ugen tog hun fra Klampenborg til København. Vi drenge hentedede hende i Klampenborg for at hjælpe med at køre varerne hjem til Stampen i vor legevogn. Det var ikke luksus mor købte,

men nødvendige varer til en uges forbrug til hele familien. Men der vankede altid et bolsje, en blomme eller en anden ting, når vi kom og hentede hende. En sådan tur foretog mor også umiddelbart før jul – og så havde hun en af os drenge med. Vi skulle hjælpe med at bære de mange varer. Det var en oplevelse. Først at køre med dampetoget – så at stige ud af toget under jorden – det var ufatteligt, at man kunne lave sådant – og så de mange mennesker der havde så travlt. De store butiksvinduer med lys og mange fine ting i gjorde også indtryk på mig – men det, jeg husker bedst, var de mange dårligt klædte piger og drenge, der stod og falbød sprællemænd, garnnisser og andre ting – jeg så ingen der købte – jeg ønskede jeg kunne købe alle de ting de havde – men jeg havde jo slet ingen penge. Inde på lageret, som lå i baggården, kendte de mor – jeg følte mig helt bæret – tænk, at mennesker i København kendte min mor, som boede på Stampen. Da mor var færdig med indkøbene, gik vi tilbage til Nørreport station – men vi gik ikke ned på perronen – vi skulle lige en tur ned i Steens kælder, sagde mor. Hvad Steens kælder var, anede jeg ikke – jeg troede, det var et sted, hvor mor skulle købe flere varer. Stor var min forbavelse, da det viste sig at være et Konditori med borde og stole, jeg var rigtigt kommet i byen. Vi fandt et bord med tre stole – vi anbragte indkøbsnettene med varer på den ene stol, og satte os tilrette. Der kom en pige hen til os, og mor bestilte en kop kaffe, en kop chokolade og to stykker lagkage. Tænk hvilken luksus – det smagte vel nok godt. Jeg syntes de andre gæster sad og kikkede på os, de tænkte nok, at vi var rige mennesker.

Det blev omsider jul. Der var bagt småkager, lavet flæskesylte, gjort ekstra rent, både inde og ude, sørget for rigeligt brændsel, vand og petroleum, så man ikke skulle tænke på det i helligdagene, og vi havde badet i det store kar i køkkenet, vi var parate til at fejre julen.

De mindste fik lov at hjælpe mor med at pynte juletræet, men lyseholderne ville mor selv anbringe. Juleaften – som vi havde

set hen til med store forventninger – var endelig kommet. Det store bord var festligt dækket – der var levende lys, og der var et glas vand til hver af os. Vi startede med risengrød og sødt øl – men vi passede på ikke at spise for meget – der kom jo mere. Da vi var færdige med grøden, blev der skiftet tallerkener – og ind kom mor med den store flæskesteg omkranset af stegt medisterpølse. Det var jo mad, vi fik på andre tider af året, men aldrig smagte det så godt som juleaften. Og så alt det mor serverede til – foruden rødkål var der rødbeder, syltede asier, agurker, græskar, svedskeblommer, ja, jeg synes, der var flere sager endnu. Den dag blev vi nødet til at spise, så vi var overmætte, da vi rejste os fra bordet. Far satte sig i gyngestolen, tændte sin lange porcelænspipe og læste i arbejdernes almanak. Vi børn hjalp mor med at bære ud fra bordet og med at vaske op – måske i den skumle hensigt at forkorte tiden, indtil der skulle ske noget igen. Opvasken var til side, mor kom ind i stuen og satte sig – hun var træt – men hun var også glad, vel vidende at hun i dag var den, hvis gerninger vi levende fulgte. Efter en stund tændte far lysene på træet, skruede blusset ned på lampen, og vi sang nogle julesalmer. Mor var grebet af stemningen – far lod sig ikke mærke med noget – og vi børn tænkte vel på at få det overstået. Stearinlysene blev slukket, vægen i lampen skruet op, og træet anbragt i en krog af stuen.

Mor lagde en fin juleløber af papir på bordet, satte forskellige skåle frem. Der var en med konfekt, en med bolsjer, en med figner og dadler samt en kurv med æbler, appelsiner og nødder – alt sammen købt i lageret på Nørrebro. Der blev sagt: vær'sgo – og vi gik frem til bordet og tog een ting ad gangen, første gang tog vi alle et stykke konfekt. Pebernødder var der selvfølgelig også – dem spillede vi med og om – vi tog nogle i hånden og sagde: Nød og pine, alle mine, gæt en gang – gættede man rigtigt, vandt man en nød – gættede man forkert, tabte man en nød. Vi sagde: Død og pine . . . – det hed det ikke, sagde mor.

Julegaver brugte vi ikke – dog husker jeg et år, hvor der vandede en gave – det var mine store brødre, der var de ædle givere – jeg fik en indianer til hest, den var nok af papmaché – den var fastgjort på en lang buet ståltrådsfjeder med et blylod i den modsatte ende – anbragte man den på kanten af en stol eller et bord og skubbede til blyloddet, bevægede hesten sig – i fantasien så vi indianeren på sit vilde ridt over prærien.

Aftenen sluttede med kaffe. Hertil serveredes mors hjemmebagte kager, julekage, søsterkage, klejner, brune kager og vanillekranse. Far var ikke så meget for kager, så han fik snapsflasken på bordet og lavede sig en god kaffepunch. Den aften, vi havde set hen til med så store forventninger, var slut. Vi klædte os af, lagde tøjet på den stol, eller skammel, som hver af os havde – lagde det i en ganske bestemt orden, sirligt og pænt – det forlangte mor. Julemorgen fik vi lov at sove længe. Der var ingen, der skulle på arbejde, der var ingen, der skulle lave noget – blev der sagt. Det varede dog ikke længe, før mor var i sving – hun skulle ihvertfald lave noget. Selv om vi havde spist for meget aftenen før, var det dejligt at være sammen julemorgen for at drikke kaffe og spise julekage.

Hønsene og kaninerne sørgede far for den dag. Han fik også en sludder med naboerne. Der blev talt om udsigterne for julevejret, og der blev talt om den megen sne, der faldt i julen, da de var børn og unge. Det kunne hælde, at mændene inviterede hinanden på en snaps eller kaffepunch.

Mor var i fuld gang med at forberede julefrokosten – det hændte der kom gæster, men det var ikke almindeligt. Var det tilfældet, spiste vi børn ikke med ved bordet, vi fik til gengæld mad før de voksne. Der var særlig en ting i forbindelse med julefrokosten, mor var berømt for, det var hendes flæskesylte, den kunne vi lide allesammen. Far sagde, at denne sylte med sennep, rødbeder og en snaps til – var det bedste man kunne få. Det med drammen kunne jeg ikke vurdere dengang, men når min kone, som har fået opskriften af min mor, serverer flæskesylte

til julefrokosten, ja, så må jeg sande min fars ord – det er godt med en dram til.

For os børn var julen ellers en mærkelig tid, vi spiste og drak, bestilte ikke noget, kunne ikke tage os sammen til at lege i mosen eller i skoven og kunne ikke få tiden til at gå indendørs. Men et år skete der noget – vi fik lov at deltage i vælgerforeningens juletræsfest på »Gamle Bellevue« i Klampenborg. Nu var der noget at se hen til igen – vi var en halv snes, der skulle med – det var jo kun børn fra Stampens Lyngby-Taarbæk side, der skulle deltage – og vi aftalte tidspunktet, vi skulle drage afsted.

Dagen kom – vi var parate lang tid i forvejen – havde vores bedste tøj på – men træsko havde vi på – det var det fodtøj, der egnede sig bedst til turen over Dyrehaven. Vi havde vore sutsko med i en pose, gemt inde på brystet, så vi kunne skifte. Da vi kom til Raadvad, fik vi følgeskab af både voksne og børn, som også skulle til juletræsfest, så turen over Dyrehaven blev en fornøjelig skovtur. Det var første gang, jeg var på »Gamle Bellevue« – det var vist også gammelt – men stort og flot – syntes jeg. Og så var der garderobe – vore træsko sammen med huen og frakken blev afleverede her. Mange børn stod forventningsfulde foran de lukkede døre – der var en summen af stemmer – hvornår blev der lukket op. Nu skete der noget, voksne mænd lempede børnene væk, så dørene kunne åbnes. Der blev skubbet og puffet – så stod vi inde i salen – og der stod træet – meget stort – med en mængde lys, stads og glimmer – vi glemte at skubbe, vi stod stille og måbede – jeg syntes det var det skønneste jeg havde set.

Alle børn og en del voksne dannede ring om juletræet – den summende lyd var forstummet – der var næsten helt stille, da formanden, Sigvald Jensen, som vi jo kendte fra hans besøg på Stampen, bød os alle velkommen. Han sagde, at vi nu skulle gå rundt om træet og synge julesange og salmer, senere skulle vi lege og danse; derefter blev der serveret chokolade og boller, og han kunne glæde os med, at der i år var blevet råd til et stykke

legetøj til hver af os. Den mand kunne vi have gået gennem ild og vand for. Der var et rigtigt orkester – de var vel nok dygtige – først akkompagnerede de vores julesange – senere spillede de alle de sjove, gamle sanglege og danse, som dengang var nye for mig. »Først den ene vej og så den anden vej« og »Ritz-ratz filiongongon« og alle de mange andre. Jeg kan ikke huske det stykke legetøj, jeg fik – men det var vistnok af blik – derimod kan jeg huske, vi fik en pose julegodter – der var nisse-mænd uden på posen, og der var appelsiner, æbler, konfekt, småkager o.a. i posen. Vi havde meget at tale om på vejen hjem, og der blev da også gjort et godt indhug i godteposen, men vi havde da alle noget tilbage, da vi nåede Stampen.

Når jeg senere i livet har været med til at arrangere juletræsfester – ja, så har det været mit ønske at skabe den samme stemning for børnene, som den der rådede ved »mit« juletræ på »Gamle Bellevue«.

Vaskedag på Stampen.

Mor var svagelig. Hun passede huset og sørgede altid for at tøjet til os alle var rent og helt. Hun strikkede vort forbrug af strømper, vanter og muffediser, men storvasken kunne hun ikke selv klare. En gang om måneden havde hun en kone til storvasken; det var madam Vilhelmsen fra Hjortekær. Vandet havde vi samlet i store kar – det var regnvand – såfremt det nu kunne lade sig gøre – ellers havde vi hentet det fra pumpen fra Søllerødsiden, eller også fra Stampedammen.

Madam Vilhelmsen kom tidligt om morgenen, så mor måtte have det varme vand parat; det blev varmet på komfuret, et vaskehus havde vi ikke på Stampen. Mor havde morgenkaffen parat når madam Vilhelmsen kom, jeg husker, at hun drak 2 kopper kaffe – den første fik hun et stykke sigtebrød til, og så brugte hun kun 1 stykke sukker; hun brækkede sukkeret over – puttede den ene halvdel i den første kop kaffe – dypede den anden halvdel i den anden kop kaffe – men spiste ikke brød til

denne gang; det kaldte de en »knaldtår«. Hun var flittig – madam Vilhelmsen – hun havde dårlig tid til at spise, når mor ved middagstid havde smurt et par stykker mad, hvortil der serveredes hvidtøl. Spisepausen blev ganske kort. »Vi kan ikke sidde her og spille tiden,« sagde hun. Hun brugte ikke meget grøn sæbe, madam Vilhelmsen – »Nej« sagde hun: »Der skal knofedt til« – og hun lagde virkelig kræfterne i. Om eftermiddagen, når tøjet var hængt på tørrepladsen, vankede der en kop kaffe og mor skulle afregne med madam Vilhelmsen; hun ville kun have halvanden krone, »for her er skun'te så meget at rutte med,« sagde hun – men mor fik da overtalt hende til at modtage den tokrone, der var lagt parat i tallerkenrækken.

Om aftenen tog vi tøjet ned fra snorene, lagde det sammen og bar det op på rullestuen; en sådan fandtes oppe på første sal i den hvide længe på Lyngbysiden. Rullen bestod af en stor kasse fyldt med kampesten, et solidt underlag og 2 store, runde træstokke – det hele mærket af slid – men hvidt og rent. Det var et hestearbejde at trække rullen, og den skulle trækkes mange gange frem og tilbage for hver stok, så tøjet kunne blive glat.

Mor var berømt for sit vasketøj. Dagen efter blev der strøget – mor havde 2 strygejern – et af jern, som hun varmede på komfuret, og et, hun fyldte med gloende kul. Når tøjet var færdigt, blev det lagt i en bestemt orden i skufferne i chatollet. Far kom hjem med æbler – graven'stener – dem lagde mor ned i skufferne, der var en særlig pikant duft ved mors vasketøj.

Sygdom i hjemmet.

Bortset fra min mor, som var svagelig og måtte holde sengen i perioder om vinteren, havde vi ikke megen sygdom i hjemmet. Min far var sund og rask. Dog husker jeg, han blev hentet af ambulancen, forspændt med heste, til hospitalet i Lyngby. Det var, såvidt jeg husker, en lyskebrok, han skulle opereres for.

Selvfølgelig fik vi skrammer af forskellig art, men dem ordnede mor som regel. Først skrubbete hun såret i sæbevand,

smurte det med Zinksalve, kom en ren klud på, og så blev det lægt. Sværere var det at få lægt sårene, vi fik af at slå »skank«. De fleste børn gik jo med træsko – de store klodsede med spidse næser – og det gik ud over »knysterne«.

Havde vi tandpine blev vi gnedet med tyk kamferolie eller fik kamferdråber – et universalmiddel, som i øvrigt blev brugt til mange andre tilfælde. Hjalp det ikke mod tandpinen, fik vi brændevin til at skylle munden i, og vi måtte gerne drikke det, sagde far. Hjalp dette middel heller ikke, måtte vi gå til doktor Kalko i Taarbæk og få trukket tanden ud; tandlæge var et ukendt begreb. Jeg husker, min bror Niels havde en ondartet tandbyld; han var helt ukendelig i ansigtet; han kunne hverken spise eller drikke. Mor fik fat i doktor Krarup fra Nærum; han sagde, at han ville komme igen næste dag og skære, såfremt der ikke var gået hul på bylden. Niels var rædselsslagen ved tanken om, at han skulle skæres. Han lagde sig ud i solen, og en stund efter kom han glædesstrålende ind og fortalte, at nu var der gået hul på bylden.

Min bror Viggo havde fået ørepine, han fik bundet et uldent tørklæde om hovedet, men smerterne ville ikke gå væk. En dag mor og Viggo var ude i skoven og plukke hindbær, mødte de »Presse Jensen« fra Raadvad, han sagde, at han havde et godt råd mod ørepine. Man skulle stege en tyk rugbrødsskive, lægge den på øret, binde et tørklæde om og lade det blive på hele natten, så skulle det nok tage smerterne. Men, sagde han, rugbrødsskiven skulle derefter graves dybt ned i jorden, så hverken dyr eller mennesker kunne finde den. Forsøget blev foretaget, og ørepinen gik over.

På et af vore togter til den nedbrændte Stampens fabriks område skulle vi over et højt plankeværk; vi var barbenede og var ret ferme til at forcere denne forhindring, men en dag, jeg sprang ned af plankeværket, landede jeg på skårene af en halv flaske og fik skåret en dyb flænge på tværs af den ene fodbalde – det blødte meget. Mine kammerater hjalp mig hjem. Mor vaskede

såret og forbandt mig – der skulle mange klude til – og uden på det hele fik jeg et stykke voksdug. Jeg humpede længe rundt med denne bylt – skotøj kunne jeg ikke få på – og endnu minder det store ar under min fod om denne begivenhed. Tale om doktor eller sygehus var der ikke.

Vi havde mange tossestreger for ude i skoven. En dag havde vi kastet et solidt reb op om en stor gren på et af træerne, der stod på skrænten ved grusgraven. Rebet blev fæstnet til grenen, vi bandt en tværpind på, satte os på pinden og fik den skønneste gyngetur 10–15 meter ud i luften. Det var spændende, men viste sig også at være farligt. Da jeg på min gyngetur var mange meter over jorden, gled jeg af pinden og styrtede ned. Det gjorde ondt; jeg kunne ikke trække vejret. Kammeraterne baksede med mig, jeg tror, det var nogle ribben der var trykket ind; jeg kastede op og havde det rigtig skidt. Vi gik lidt rundt i skoven og kom først hjem, da det blev aften. Jeg var meget bleg, sagde mine kammerater. Jeg kunne ikke spise noget, og mor spurgte, om jeg var syg, men jeg fortalte ikke noget om uheldet. Der gik mange dage, inden jeg havde forvundet mit styrt.

»Den spanske syge« ramte os alle derhjemme. Mor og mine søskende var alle sengeliggende, kun far og jeg fejlede ikke noget; vi måtte passe alle patienterne. Doktor Kalko fra Taarbæk kom til Stampen på cykel; han stillede den op ad en af træstubbene, der stod langs med dammen, satte sin cigar i en revne i saddelen og kom ind. Det første han gjorde var at tage »Socialen« fra avismappen, der hang på væggen, satte sig i en stol og læste, alt medens han mumlede nogle kommentarer, derefter spurgte han, hvad der var i vejen her. Jeg blev sendt til apoteket i Taarbæk for at købe nogle flasker medicin. Efterhånden kom familien på højkant igen, men så måtte far og jeg kravle i seng. Det var en ondartet sygdom – jeg husker hvordan blodet stod ud af næse og mund på mig. Mange mennesker døde af »Den spanske syge«, bl. a. en hel familie – far, mor og datter døde.

Wesselsminde.

Wesselsminde var en ret stor gård. Der var en 5–6 karle, 2–3 mejerister, fodermester, forkarl, mejeribestyrer, gartner og bestyreren Henry Nørgaard, som boede på selve gården, en søn af ejeren, konsul Nørgaard, som boede i den ret store hovedbygning. Det er måske for meget at kalde den en herregård – men stor var den i vore øjne.

Far havde været daglejer på gården, da Jens Hansen var forpagter her. Jens Hansen købte senere Østergård i Lundtofte, hvor far også har arbejdet. Min bror Frederik arbejdede på Wesselsminde, og min bror Niels var mælkedreng på vognen, der kørte på ruten Stampen, Raadvad og Strandvejen.

Vi hentede vort daglige forbrug af mælk på gården i en stor blå emaljespand. Var vi så heldige, at bestyreren ikke var i mejeriet, kom mejeristerne gerne en pot fløde ned i sødmælken, så mor kunne skumme meget fløde af det store flade fad, hun hældte mælken op i. Noget af fløden blev kogt til kaffefløde, der blev skind på, det kunne jeg ikke lide, men mor sagde, at det var det bareste kærlighed, og at det var det, der satte prikken over i'et ved en god kop kaffe. Det hændte også, at en af mejeristerne puttede et pund smør ned i vor bluse – men det var mor meget betænkelig ved, det gik jo ikke ærligt til, og så var det luksus – hjemme spiste vi kun margarine og fedt.

Vi havde som nævnt andetsteds mange gøremål på Wesselsminde, roelugning, kartoffeloptagning og høstarbejde; vi var godt kendt af alle. Vi kom også derop i vor fritid bl. a. for at bade i en gammel mergelgrav, der lå et stykke ude på marken skjult af buskads. Her løb vi nøgne rundt som nogle andre australnegre, sejlede på planker og træstammer, solbadede og nød livet i vor lille nudistlejr. Det hele virkede naturligt og afslappet; men på en varm sommerdag kom Ernst i affekt – han var vel 13–14 år – og for første gang indviede han os i forplantningens mysterium. De mindste af drengene forstod vel ikke så

meget af det, vi så – men vi måtte love at tie med det, vi havde set.

I borgerstuen måtte vi ikke komme, men vi blev da inviteret ned af karlene for at få noget at spise. Det, jeg husker bedst af de forskellige retter, var kakaosuppe med tvebakker. Jeg kunne ikke forstå, at karlene næsten intet spiste af denne ret – jeg syntes, det smagte herligt – men karlene har nok fået serveret den for tit.

Jeg ville være sømand.

Jeg ville være sømand, når jeg blev stor. Det skønneste for mig var et skib. Fra jeg var ganske lille, har jeg tegnet skibe og lavet skibe i hundredetal. Og det var sejlskibe. Om søndagen, når jeg havde lejlighed til det, gik jeg til Taarbæk ned på havnen og så på de mange skibe og det brogede liv, der her udfoldedes. Det kunne godt blive sent, inden jeg besindede mig til at gå hjem, en hel dag uden mad og drikke, men en dejlig dag. De slanke kapsejlere med de spidse sejl var imponerende, når de krydsede ude på sundet, men de både, der stod mit hjerte nærmest, var fiskerbådene med de morsomme firkantede sejl og det harmonisk byggede skrog. En god skarp kniv havde jeg altid, og et stykke godt træ kunne man altid finde, så jeg snittede mange skibe, mest fiskerbåde. Men det kneb med at få tøj til sejl, jeg måtte som regel lave sejlene af papir, og det var jo ikke det bedst egnede materiale. Forholdene til sejlads var ikke gode i Stampedammen, der var for megen strøm, det var svært at komme ud til sivkanten; mange skibe så jeg aldrig mere. Kristian Wagner, den lille maler, der boede på Stampen, har malet mange af mine både – sorte eller blå i bunden, hvide foroven.

Det gamle postbud, Christian Nielsen, fra Klampenborg – vi kaldte ham »Christian Klampenborg« – havde gerne et par ord at sige til mig om mine skibe; han var vist af fiskerslægt fra Taarbæk. Jeg mindes en dag, han var inde i stuen, hvor jeg sad og tegnede en fuldrigger – den beundrede han meget – han sag-

de til mor, at den dreng nok skulle blive kunstner. Mor har sikkert været bæret – jeg hørte hende sige til andre mennesker: Postbudet mener Svend bliver en kunstner. En dag jeg var på golfbanen – den gamle ved slottet – skulle jeg hente vand til fru Turnbull fra pumpen nede ved magasinerne. Mens jeg stod og pumpede, fik jeg øje på nogle drenge der sejlede med deres legetøjsskibe i Magasindammen eller »Jensens Dam«, som vi kaldte den – det måtte jeg se nærmere på. Og deres både, ja, jeg syntes ikke det kunne være rigtigt, det var noget af det skønneste, man kunne tænke sig; de lignede rigtige skibe – sejl af lærred og med striber, rigning, rat, køl, dæk, ja, selv små matroser med sorte bukser, hvide bluser og blå kraver var anbragt, for at gøre det fuldendt. Drengene fra Taarbæk var dygtige til at indstille sejl og ror – og så kunne de så mange navne og udtryk (maritime), som jeg aldrig havde hørt. Jeg fik lov at vende skibene, når de kom over til den anden bred, og jeg fik lov at holde et af skibene i mine hænder – men jeg fortalte dem ikke, at jeg selv var »Bådebygger«.

Da jeg kom i tanker om vandet til fru Turnbull, så jeg at spandene var væk; en anden havde hentet dem.

Tiden gik – jeg skulle snart ud af skolen – min lyst til søen var der stadig. Det gav anledning til nogen diskussion – noget helt nyt i forbindelse med en konfirmation. Når mine brødre var konfirmerede, blev de sendt på fabrik, ud at tjene på en af gårdene, hos en købmand eller en skovløber; ingen af os 7 drenge har været i lære og lært et håndværk som børn.

Far mente nok, jeg kunne få min vilje; men mor satte sig imod, jeg skulle ikke ud at sejle, jeg var for lille, sagde hun, det var for farligt og mange andre ting, der til sidst overbeviste far, så enden på legen blev, at jeg kom til at tjene hos skovløber Marinus Hansen ved Raadvad Port, hvor jeg skulle malke køer, passe grise og høns, samt alt muligt andet arbejde, der intet havde med det at gøre, som jeg havde tænkt.

Svend Aage Larsen

Drømmen om at blive sømand var bristet, men nogle år senere, da jeg mødte op på Sessionen, blev jeg taget til marinen. Det var jeg egentlig glad for; jeg så mig selv i marinetøj og mindedes de små matroser på Taarbækdrengenes skibe i »Jensens Dam«. Da jeg fik min indkaldelse, skulle jeg møde – som infanterist i Roskilde.

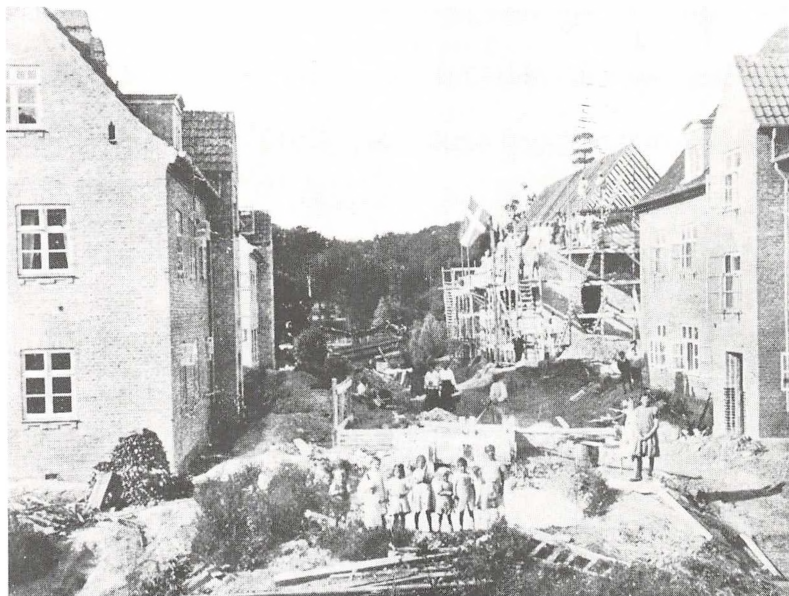
Skoletid.

Mølleåen var som foran nævnt kommunegrænse i Stampen. Den søndre side lå i Lyngby-Taarbæk, den nordre i Søllerød kommune. Børnene fra Søllerødsiden gik i Nærum skole, vi fra Lyngby-Taarbæk siden i Raadvad skole.



HOVEDBYGNINGEN PÅ STAMPEN

Vor Frue Sogns optagelseshjem havde til huse her indtil 1912, da man flyttede til »Bøgely« i Raadvad. Forstanderinde var søster Ane Stine. Drengen i forgrunden er Ane Stines adoptiv søn Aage Nielsen.



DE 4 NYE ARBEJDERBOLIGER PÅ RÅDVAD 1917

De 2 bygninger i forgrunden – nr. 10 og nr. 4 bygget 1916. Rejsegilde på huset – nr. 6. Der var 10 lejligheder i hvert hus, det gav en fordobling af lejligheder i Raadvad. Bygherre var dir. Gustaf Brincker. Mange af de nye lejere var svenske arbejdere. Denne forøgelse af indbyggere var årsagen til opførelse af den nye skole 1919.

Den gamle skole, som nu hedder »Egehuset«, var fra starten (ca. 1770–80) fabriksskole. Det var en betalingsskole. Forældrene skulle betale for deres børns undervisning, 15 øre pr. uge for et barn i ældste klasse og 12 øre for et barn i yngste (1874). Denne betaling søgte forældrene, rimeligt nok, efter bedste evne at unddrage sig, hvoraf følgen blev, at fabriken så godt som ene måtte udrede lærerens løn. Man besluttede at fradrage skolepengene i ugelønnen. I årenes løb følte denne udgift ganske naturligt som et økonomisk tryk. Der henvistes til forholdene an-

dre steder, og efter stedfundne forhandlinger androg direktøren for Raadvad fabrik 1895 sognerådet om »Oprettelse af en kommunal skole i Raadvad«. Fra den 1.1.1896 blev skolen en blanding af fabriksskole og kommunalskole, og først i 1913, da børns arbejde på fabriken blev forbudt før deres udskrivning af skolen, er det en ren kommunal skole. August 1916 satte jeg første gang mine ben i denne gamle skole, jeg blev indskrevet i nederste klasse; der var kun nederste og øverste klasse. Allerede i november samme år blev der etableret en 3. klasse. Det var den navnkundige Peter Boisen Outzen, der var lærer, en meget markant skikkelse af den rigtige gamle type; han blev ansat ved Raadvad skole den 1. april 1889 og rejste den 1. oktober 1932. I det lille samfund var han selvfølgelig en vigtig person, men han blandede sig, såvidt jeg har erfaret, ikke i folks private liv.

Fabrikken havde gode år, der kom flere mennesker til Raadvad, de fire nye huse blev bygget – 1916–17 – med 40 lejligheder – og der kom flere børn i skolen. Dem kunne Outzen ikke klare allesammen. Den 1. november 1916 fik vi en »Frøken«, det var Walborg Ohlsen, og forsamlingsbygningen (Salen) blev taget i brug som klasseværelse. Det var noget af det mest triste, jeg har været med til. I et hjørne af den store balsal var der etableret »skolestue«. Vinduer fandtes ikke i salen, så vi måtte nøjes med lyset fra den gamle prismelysekrone midt i loftet. Den store kakkelovn havde svært ved at varme balsalen op, så vi måtte ud på gulvet for at foretage nogle »condi« øvelser, der bestod i forskellige sanglege; jeg husker »Munken går i enge«, »Skære skære havre« og »Der kom en mand fra det røde hav«. I denne periode –1916–19 – havde vi også nogle vikarer, jeg husker Havlække og Marcussen, de var med til at give vore gymnastiktimer indhold. »Gymnastikken« bestod i herlige lege ude i skoven. Noget så moderne som en gymnastiksal fandtes selvfølgelig ikke, før den nye skole blev taget i brug 1919; indtil da brugte man en ryddet plads i skoven – kaldet eksercerplad-

sen – man havde fra 1862 benyttet trægeværer i skolen – og det var primitive øvelser, man opererede med.

Outzen var militærglad, så det havde været kæft, trit og retning, der var i højsædet under eksercitsen. Bag forsamlingsbygningen stod en bom, hvori der kunne ophænges nogle tove; men disse rekvisitter blev næsten aldrig benyttet. Den mest gængse »gymnastik«, jeg husker, var den Havløkke og Marcussen praktiserede. Vi drog ud i skoven, og det blev nærmest noget i retning af den leg, vi kaldte »Røvere og Soldater«, og da vi kendte hver sti og gemmested, var det lige noget, vi drenge kunne bruge, og en masse frisk luft fik vi i tilgift. Påklædningen var den sædvanlige; om vinteren trekvartlange bukser, hjemmestrikkede lange strømper, strikket trøje eller matrosbluse og hollandske træsko. Om sommeren var der den forskel på »gymnastikdragten«, som her beskrevet, at da gik vi barbenede.

I den gamle skole var der en korridor, hvor vi skulle sætte træskoene, inden vi gik ind i skolestuen. Outzen stod altid inden for døren og tog imod. Han kontrollerede, om der var nogle med våde sokker. Var det tilfældet, blev der spurgt, hvor vedkommende havde været, og svaret var som regel: »Karussedammen«, straks vankede der et par på skrinet med en belæring om, at det hed ikke Karussedammen, men Birkedammen. Skulle man i »gården«, gik vejen til retiraden gennem Outzens have, og på den årstid, hvor frugt og bær var modne, gav han nødvendig tilladelse til gårdtur. Blev man taget i at »skyde« frugt, var det omgående afstraffelse med spanskrøret og derefter svedetimer, som blev udnyttet til forskellige formål, f. eks. var der altid »svedere«, når fru Outzen skulle vaske storvask; så blev man kommanderet til at bære vand fra kilden; det var herfra, man hentede hele sit forbrug af vand til husholdning og storvask, såfremt man da ikke havde været heldig at samle tilstrækkelig med regnvand til storvasken.

Børnehjemmet »Bøgely« leverede en 10 til 20 elever til skolen. De faldt aldrig rigtig ind i rytmen, vi fik aldrig noget rig-

tigt forhold til dem, vel nok fordi vi ikke kom sammen i fritiden, og så var en del af dem vel også det vi med et fint ord kalder miljøskadede. Jeg husker August – han var en glimrende bokser – han kunne finde på at bokse frøken Ohlsen midt i timen. Og Hans med træbenet; han kunne gå amok, skrue træbenet af og skabe panik i hele klassen, indtil Outzen kom og overmandede ham.

Havde eleverne ting med i skolen, der var undervisningen uvedkommende, beordrede Outzen det kastet i kakkelovnen; det kunne være mange ting, kastanier, golfkugler, piber, tobak o.a., jeg husker en dag, der kom kinesere og skruptudser ind i kakkelovnen, og virkningen var voldsom; døre og spjæld røg op, sod og røg stod ud i skolestuen. Herefter passede Outzen på at kontrollere, hvad der blev kastet i kakkelovnen.

Der var skolebespisning i den gamle skole. Det foregik på den måde, at alle eleverne i flok og følge med Outzen i spidsen marcherede hen til børnehjemmet »Bøgely«, hvor vi fik varm mad, grød af forskellig art de fire dage om ugen og f. eks. sulevælling, grønkålssuppe, ålesuppe o. l. de to dage om ugen. Forstanderinde på Bøgely var Søster Ane Stine; hun virkede fremmedartet på os børn, hun var diakonisse, hun bar en enorm stor sort kjole med et bærestykke og en stor hvid kappe; hun mindede os om en præst. Søster Ane Stine stod og så til, mens vi spiste, munden bevægedes, alt medens halskæden gled mellem hendes fingre.

Det var ikke altid, det gik lige roligt til, men udskæld i nogen højere grad hørte vi aldrig fra Ane Stine. Derimod fik vi det fra en anden kant, og det var fra madam Jensen, der hjalp til, hun var fantastisk til at skælde ud. På dage, hvor menuen ikke rigtig stod i gæsternes smag, havde madam Jensen sine store stunder, så flød eder og forbandelser ned over os arme unger, alt medens søster Ane Stine lod halskæden glide mellem sine slanke fingre.

Et af de udtryk madam Jensen brugte, når vi havde for travlt med at blive færdige, var: »Bare ta' den med ro, der er skun'te

Drengear på Stampen og i Raadvad

nogen ko på isen.« Samme madam Jensens mand var vognmand; han kørte gods og varer fra Klampenborg station til fabrikken i Raadvad og omvendt, men selv som vognmandskusk kunne man til tider se madam Jensen på bukken. Det eneste, der kunne gøre madam Jensen rigtig gal, var, når nogen sagde Fru Jensen til hende; det ville hun have sig meget frabedt: »Jeg hedder madam Jensen og dermed basta.«

En dag før ferien i 1919 kom en ung mand i skolestuen og spurgte, om han kunne låne et par raske drenge til at bære in-



MADAM JENSEN, RAADVAD 1923

Madam Sofie Jensen var en legendarisk person. I min barndom havde hun pensionat i Ladegården på Stampen, blev senere krokone i Raadvad, hjalp til ved skolebespisningen på »Bøgely«. Havde efter at Raadvad kro var nedlagt pensionat i Raadvad indtil 1924. Flyttede tilbage til Stampen, hvor hun havde pensionat i hovedbygningen indtil sin død. På billedet madam Jensen med sin kat på vej til købmanden. I baggrunden Møllehuset og Kildehuset.

Foto: Else Prabl.

ventar op i den nye skole. Outzen sagde, at det kunne han godt, for vi havde kun raske drenge her. Jeg var en af de »raske« drenge, der hjalp Georg Jacobsen – senere skoledirektør – med at bære stole og borde op i den nye skole.

Den 1. august 1919 flyttede vi så ind i den nye skole. Hvilken forandring. Vi fik hver sit bord. Der var gymnastiksal. Der var skolekøkken. Der var nye lærere. Jacobsen, Mathiesen, senere Brogaard, Reetoft, Olsen, Bundegaard og vel et par mere som jeg ikke kan huske.

De nye lærere benyttede sig ikke så meget af »slående« argumenter. Dog kunne der, når tilfældet syntes særlig graverende, blive tale om korporlig straf. Jeg husker et tilfælde, hvor jeg ganske uforskyldt fik en smældende lussing af Jacobsen. Forhistorien var den, at Jacobsens kone var alvorlig syg, derfor havde vi fået besked om at gå roligt ned ad trapperne. Det gjorde vi da også, så godt det nu kunne lade sig gøre med vore træsko, som var det mest almindelige fodtøj. Halvvejs nede gav Richard (Kaiser) mig et skub i ryggen, og jeg buldrede ned ad trappen, hvor jeg blev mødt af Jacobsen med den hårdeste »øretæve«, jeg nogensinde har fået, det sortnede for mine øjne, jeg var halvt bevidstløs, men hva', der var jo intet at gøre – men jeg glemte ham aldrig for det.

Fra skoletimerne kunne mange træk hentes frem, her blot et par.

Til naturhistorietimerne hentede vi selv anskuelsesmateriale ude i skoven. Fra en time denne tildragelse: frøken Ohlsen havde bedt nogle af drengene hente svampe, som skulle bruges i denne time. Drengene kom tilbage med en masse svampe pakket ind i en avis og afleverede dem til frøkenen. Svampene blev pakket ud, og frøkenen opfordrede eleverne til at plukke dem i stykker – men drengene ville ikke røre ved dem, hvorimod pigerne flittigt benyttede undervisningsmaterialet. Frøken Ohlsen roste pigerne, men ålede drengene, fordi de var bange for at røre svampene lidet anende, at drengene, som havde hentet disse, havde



RAADVAD SKOLE 1919/20 5. klasse (3. a.)

1. rk. fra venstre: Svend Aage Larsen, Folmer Andersen, Ricard Kaiser. 2. rk. fra venstre: Anna Jørgensen, Grete Jacobsen, Holger Petersen, Robert Adolfsen, Laurits Jørgensen, Erling Chrillesen, Niels Peter Larsen, Christian Larsen, Hedvin Hansen, Kaj Frederiksen. 3. rk. fra venstre: Bertha Thomsen, Else Hansen, Tove Hansen, Ellen Jensen, Else Prahl, Inger Andersen, Laura Møller, Edith Nielsen, Ketty Jeppesen, Lilly Knudsen. Bagest: Georg Johannes Jacobsen, Klara Nielsen.

hvisket til alle deres kammerater: Rør dem ikke, vi har pisset på dem.

Den dag aldersrenten skulle udbetales til de gamle i Raadvad, var Outzen i stiveste puds; han skulle til Lyngby for at hente pengene og senere bringe dem ud. Just en sådan dag, hvor Outzen mødte op i stive manchetter, var der flyttet om på blækhusene i hans skrivestel – det med kronhjørtten – som stod på katederet. I det ene blækhus var der blæk, i det andet var der kridt, og disse kridtstumper hældte Outzen ud i hånden; det troede han også, han gjorde denne dag. Resultatet blev, foruden en ødelagt manchet, som nok var en løs, at alle drengene fik tærsk med spanskrøret.

Når vi havde Outzen i den første time om morgenen, udspandt der sig følgende scene: inden Outzen kom ind i klasseværelset, var han begyndt at synge på en morgensang, og så snart han åbnede døren, skulle vi springe op fra vore pladser, stå ret ved vore borde og falde ind i sangen. Når Outzen, stout og værdig, nærmede sig de bageste rækker, skete der altid det, at Carl Johan (Jobbi) lagde sine arme beskyttende om sit hoved, og midt i morgensangen modtog han et slag af Outzen – men der var nu ikke rigtig alvor bag denne forestilling. Vi havde aftalt en fodboldkamp med drengene fra Taarbæk, den skulle spilles på banen i Dyrehaven ved Trepilelågen, og det glædede vi os til.

Nok var drengene fra Taarbæk stærke, men vi havde Henrik (Christiansen), og han kunne lave mål. Den omtalte dag havde vi Outzen i sidste time, jeg kan ikke huske, hvad det var i, men Henrik sagde, at han ikke kunne sine lektier, så der var fare for svedetime, og det kunne jo aldrig gå, der måtte gøres noget. Vi blev så enige om, at når Henrik ikke kunne sine lektier, så var der ingen af os andre, der kunne.

Timen begyndte, den første dreng kunne ikke sine lektier, den anden, den tredie, den fjerde kunne ikke – så anede Outzen uråd. Han dikterede, at den første dreng skulle sidde efter, den anden have af spanskrøret, den tredie sidde efter og så frem-

deles. Det var en streg i regningen; vi havde håbet på at gå fri, når ingen af os kunne vore lektier; nu blev enden på legen, at to skulle have af spanskkrøret, det var Richard og mig.

Nu var det ikke rigtige spanskkrør, men kæppe vi drenge havde hentet ude i skoven, så det var ikke højeste kvalitet. I dette tilfælde knækkede Outzen da en kæp på mine rygstykker til stor moro for det store publikum, der scenevant fulgte forestillingen. Hvordan det gik med fodboldkampen, ja, det kan jeg ikke huske.

Fra Stampen til Stolpegården.

Efter branden på Stampen den 7. marts 1914 fik husene lov at forfalde. Grosserer Christian Nielsen på Strandmøllen havde overtaget Stampen. Der blev intet gjort for at vedligeholde de gamle bygninger. De tykke lerstampede vægge revnede og smuldrerede. Victor Larsen flyttede; det var fra lejligheden i stuen midt i Den hvide Længe; lejligheden stod tom hele sommeren, det gik hårdt ud over vinduessprosserne hele efteråret, hvor fugtighe- den trængte ind indtil nytårsaften 1922, hvor frosten sprængte hele væggen. Det kunne være blevet en katastrofe – det var midt om natten – vi boede i lejligheden, der lå op til den tomme, pludselig lyder der nogle voldsomme brag, og huset rystede; vi troede, det var styrtet ned over vore hoveder. Gangdøren ud til vejen var spærret, vi måtte benytte køkkendøren. Det var mørkt – der fandtes ikke gadelygter på Stampen – men vi måtte om og se, hvad der var sket med facaden af bygningen. Hele væggen i stuelejligheden, som var tom, og førstesalslejligheden lå i store dynger ude på vejen. På 1. sal boede Emil Jensen (Galop Emil), ham hjalp far ud af ruinerne. Skilderier, køkkenskabe, møbler o.a. lå nede på vejen, det var et sørgeligt syn.

Da det blev dag, kom Politiet og nogle andre herrer; de forbød os at bo i huset mere. Der har vel også været mangel på lejligheder dengang, vi kunne ihvertfald ikke få nogen, vi blev boende til juli, så blev vi kørt ud til Stolpegården, sammen med

familien Haahr. Møblerne fik vi ikke med, de blev opmagasineret i Lundtofte skole oppe under loftet i stegende varme. Vi boede på Stolpegården til oktober. Det var en mærkelig tid. Vi måtte ikke tale med eller komme sammen med »Lemmerne«, det sagde inspektør Speyer, men det var svært at lade være.

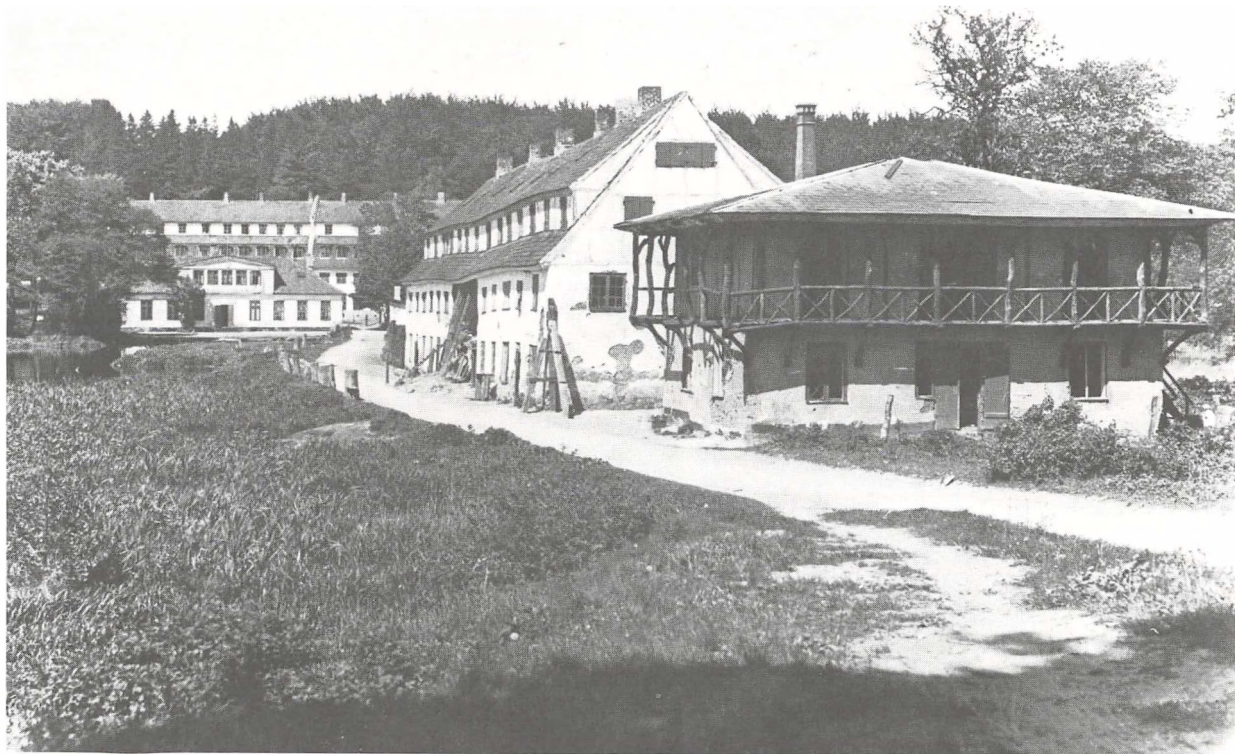
Far gik hver dag til sit arbejde i Lyngbakkerne i Søllerød og gik hver fredag ned på kontoret og betalte for vort ophold. Mor, som havde været svagelig i mange år, fik her den bedste pleje. Der var ingen bekymringer med maden, den blev bragt op på værelset til os, og det var såmænd god mad vi fik. Sengetøjet tilhørte Stolpegården, så det skulle vi bare aflevere, når vi syntes det var snavset, og gangtøjet blev vasket, rullet og strøget for os – vi havde det virkeligt godt – men vi havde jo ikke noget rigtigt hjem.

Vi børn gik i Vangede skole. Det var vel også en gammel skole, men i sammenligning med Raadvad gamle skole var den ihvertfald meget stor. Min lærer hed Myhre; det var en glimrende mand.

Den sommer spillede jeg fodbold i Gentofte-Vangede nede i mosen. Jeg lærte også at cykle – det var på en »voksen« herrecykel – jeg stod inde mellem stængerne, og det gik meget godt, men mine lange strømper blev smurt godt ind i olie fra cykelkæden, inden jeg blev klar over uheldet. De følgende dage trænede jeg uden strømper – men det var svært at få vasket olien af benet.

De »faste« beboere på Stolpegården var en broget samling – kvinder og mænd. Vi måtte jo ikke tale med dem, men det gjorde vi alligevel – og det var gode fortællere de fleste af dem – det var folk, der kendte livet, dets skyggesider ville mange af os sige, men for dem måske livet, som de nu ønskede at leve det.

Når foråret kom, sagde mange farvel til forvalter Jensen, han havde hjulpet med at gøre skærsliberbøren i stand for dem, der var i besiddelse af en sådan. Disse mennesker, der nu rene og pæne og med »huld på kroppen«, som far sagde, gik ud på lan-



STAMPEN 1922

Efter sammenstyrtningen i »Den hvide Længe«. Samme år blev bygningen nedrevet. Til højre »Figaro«, i baggrunden Hovedbygningen og »Ladegaarden«.

devejene, ud i den fri natur, var jeg lige ved at misunde, men jeg var kun 12 år.

Derimod var der nogle, som jeg havde den største medlidenhed med – det var de åndssvage – som slet ikke kunne snakke fornuftigt med os. Jeg husker Peter, som folk gav småpenge; han græd, han ville hjem – men han kunne da trøstes, når bager-vognen kom – så købte han wienerbrød, mange wienerbrød. August havde en meget fin trækvogn – »August vogn, August vogn,« sagde han – den fik han lov til at køre i byen med for at hente varer til Stolpegården. Kristine var nu meget hyggelig, men hun brugte snus; det syntes jeg ikke en kvinde skulle gøre. Når hun kom med blommer til os, ja, så spiste jeg dem ikke, før de var vasket.

Ingeborg, en stor kraftig pige, ville gerne røre på os drenge; jeg kunne ikke lide det.

Der var nu meget godt på Stolpegården, men jeg længtes så forfærdeligt efter Stampen og Raadvad, og alle mine kammerater der. Det var med stor glæde jeg erfarede, at vi skulle flytte til Raadvad. Den 1. november 1922 fik vi en lejlighed i »Møllehuset«.

Drengestreger i Raadvad.

Fra »Svovsørdag« kender vi eksempler på grove løjer, og hver egn havde vel sin form for sådanne, alt efter de foreliggende vilkår.

Indtil 1917 i nogle tilfælde til 1960 fandtes der kun retirader (lokummer) i Raadvad, og tømningen fandt sted en gang om ugen. »Chokolademændene« kom sent om aftenen; det var gårdmand Jens Hansen fra Lundtofte, vognmand Hansen fra Hjortekær og gartner Jørgensen fra Hjortekær. Mellem nogle af drengene, som havde udset sig denne begivenhed som objekt, og mændene fra latrinvoغن var der idelig krig på kniven. I ly af mørket sneg drengene sig hen til vognen og bandt en snor i lemmen til den store tønde, og når mændene kom med spanden

Drengeår på Stampen og i Raadvad

for at hælde indholdet ned, trak drengene i snoren, så lemmen smækkede i, og indholdet flød ud over alle bredder. Endnu grovere løjer var det, når drengene lindede på spunsen, og indholdet løb i en stribe gennem hele skoven. Drengene, som dyrkede dette speciale, kaldte vi for »lorteholdet«; det var også dem, der lærte sig røversprog, som de talte indbyrdes.

Søster Ane Stine på Bøgely havde en plejesøn, der hed Aage; han var altid oplagt til narrestreger. Han lavede de mest pragtfulde bomber. Nu bagefter kan jeg se, hvor livsfarlige de var. Indkapslede i metalhylstrer, med ret lang fængtråd, gravede vi dem ned ude i skoven, tændte luntten og løb væk fra gerningsstedet. Detonationen var øredøvende og opskræmte hele den lille



PARTI FRA RAADVAD 1918

Til venstre Kildehuset og Kilden. Bag det store egetræ skimtes Den gamle skole, på bakken Fileværket. Til højre Forsamlingsbygningen (Salen). Drengen til venstre i forgrunden er Aage Voigt af den gamle Raadvadslægt.

Foto: Stenders Forlag.

bys befolkning. Der blev holdt forhør over os drenge både hjemme og i skolen, men der var ingen, der kendte noget til »bombemændene«.

Nytårsaften skete der selvfølgelig altid noget. Det klassiske nummer med et stykke ståltråd op til vinduerne, hvorefter vi med en grovfil bearbejdede den anden ende af tråden, blev benyttet hvert år; det gav et infernalsk spektakel inde i stuen hos de folk, vi bærede med vort nummer.

I de »nye huse« var der kun en opgang; i hvert hus i stuen og på første sal var der fire døre, der gik indad; afstanden mellem dørene havde vi målt i forvejen og havde reb parat, så vi på ganske kort tid havde bundet en masse døre sammen, fik banket på dørene, tændt nogle »skruptudser« og forduftede. Et år gik det galt; nogle mænd, der boede i stuen, var hoppet ud af vinduet og overraskede os midt i »arbejdet«.

På Bøgely havde de en altnuligmand, som hed Andersen; han var meget dårligt gående, og det benyttede vi drenge os af, når vi sammen med Aage havde lavet gale streger på Bøgelys grund.

Andersen hed blandt os børn ikke andet end »Bjergbestigeren«, og vi syntes, han var sur, så han var en af dem, der skulle drilles nytårsaften. Andersen havde en trækvogn; den kan jeg huske vi møjsommeligt skilte ad for derefter at samle den på den øverste bjælke på den røde port ind til Dyrehaven.

Det med skyderiet var nu ikke så slemt – bortset fra Aages bomber – vi havde ikke råd til at købe ret meget fyrværkeri. Dog fandt vi udveje på en billig måde – en tom konservesdåse med et tætsiddende låg, et hul i bunden af dåsen, et stykke karbid ned i dåsen, lidt spyt på karbiden, låget på og ild ud for hullet i bunden, så kunne det give et nogenlunde knald, når låget røg af.

Ligesom vi havde et fast klientel der skulle drilles, fordi de reagerede, når vi drillede dem, så fandtes der andre, der bød os indenfor til æbleskiver og andet godt, og dem skete der aldrig nogen overlast.

Direkte hærværk kan jeg ikke mindes, vi var med til. At vi flyttede rundt på forskellige effekter fra uaflåsedede rum og skure – cykler, barnevogne, savbukke o. l. –, har sikkert været til stor irritation for dem, det gik ud over, men de havde jo selv været børn, så mange tog det pænt.

Hvorfor vi gjorde det – ja, jeg ved det ikke, vi havde lært det af de større drenge, der skulle ske noget – det var jo før radioens og fjernsynets tid – biograf var noget nyt – kom man der en enkelt gang, måtte vi gå til Lyngby. Jeg tror, at disse løjer var en overlevering fra »gamle« dage, og det er morsomt at tænke på, at jeg har fået lov til at være med til dem, for nu er den form for nytårsløjer vel forbi.

At hærværk desværre er blevet en daglig begivenhed er en anden historie.

Far, mor og børn.

Skoven og mosen var drengenes legeplads. Det var sjældent, vi legede med pigerne. Men det skete dog – og så legede vi far, mor og børn. I grusgraven ved Raadvad indrettede vi vore hjem. Først ryddede vi en plads for sten, grene og ukrudt; dernæst byggede vi hus. Vi slap nu nemt over det byggeri. Med tørret løv lavede vi rids af lejligheden, køkkenen, spisestue og soveværelse. Så kunne pigerne møblere stuerne med »borde«, »stole« og »senge« o.a.

Hvem der startede den leg, ved jeg ikke – men det gik hurtigt med at finde sammen som mand og kone, også med at få nogle børn. Sværere var det at udvælge posterne som købmand (Prahl), skolelærer (Outzen) og værkfører på fabrikken (Højbye), men allersværest var valget af doktor. Hvorfor valget faldt på mig, den første gang jeg var med, det aner jeg ikke. Nu var det lille samfund etableret.

Lejlighederne blev taget i besiddelse. Livet begyndte. Det var morgen, far skulle på arbejde, børnene skulle i skole, konen hav-

de travlt. Der blev smurt madpakker (de store piger havde haft brød, margarine, marmelade og saftevand med hjemmefra), der blev givet formaninger til børnene, nogle kyssede deres mænd, inden disse gik på arbejde, andre nøjedes med at vinke. Da mændene var gået på arbejde hos Højbye, og børnene gået i skole hos Outzen, fandt konerne sammen til en tår morgenkaffe. Man talte om priserne, der snart ikke var til at betale, man talte om børnene, der blev mere og mere vanskelige, om mændene der gik for meget på kroen og forsømte hjemmet og om de sygdomme, hver især mente at være belemret med. Det endte med, at man nettede sig og gik til doktoren. Nu var det jo første gang, jeg var med, så jeg var lidt betænkelig, da jeg så patienterne dukke op. Med de første tilfælde gik det meget godt; det var hovedpine, ørepine, en dårlig arm og lignende, det kunne jeg se på og give råd for, men da en af »konerne beklagede sig over stærke mavesmerter og insisterede på at blive rigtig undersøgt, blev jeg noget betænkelig, men patienten blottede sit maveskind, og godt rød i hovedet måtte jeg undersøge tilfældet. Nu regnede jeg med, at konsultationen var slut, men ak og ve, først nu skulle min duelighed som doktor stå sin prøve. En af patienterne klagede over smerter i skridtet og krævede ligeledes en grundig undersøgelse. At pigen tog bukserne af, kan jeg huske, men hvori min undersøgelse bestod, eller hvad jeg ordinerede, kan jeg ikke huske – men jeg havde på fornemmelsen, at konerne ikke var rigtig tilfreds med den nye doktor. Konerne gik hjem for at gøre huset i stand. Mændene arbejdede hos Højbye – som sagde »Min gode mand« og »minsandten, minsandten« – og børnene var i skole hos Outzen, som brugte spansk-røret. Børnene kom hjem fra skole og blev sendt til købmanden – nogle skulle handle på kredit – nogle skulle hente brænde og andre vand. Mændene kom hjem fra arbejde, skældte ud over, at maden ikke var færdig. Livet levedes her som en kopi af det, der levedes i den voksnes verden. Man skiltes med at love ikke at fortælle alt, der var foregået i vor leg. Jeg rødmede, da jeg

så pigerne næste dag i skolen – jeg ville ikke være doktor mere, uforståelig af hvilken grund.

Den lille helt fra slusen.

Vandet i åen og i dammene har været en vigtig detalje i de fleste drenges liv – ihvertfald for drengene fra Stampen og Raadvad.

Vand kan være farligt, og mange gange under vor leg i mosen har der været fare på færde, dog mindes jeg ingen drukneulykker i min barndom. Indirekte var Mølleåens vand dog skyld i min 3 år ældre bror Niels Peters død.

En lille pige – jeg kan ikke huske hendes navn – datter af chauffør Poulsen, var faldet i dammen foran slusen. Folk forsøgte at få fat i barnet, men kunne ikke se hende i det oprørte og mudrede vand – hun var suget ind under sluseporten ud i åen, der løb langs »Møllehuset« på sin vej mod mosen. Niels Peter, som har været klar over denne udvikling, løber ned langs »Bagstrømmen« og får øje på bylten ude i det oprørte vand – springer ud, får fat i den og bærer den ind til Peter Wøldicke.

Det var sent på året – vandet var koldt – der blev sendt bud til lægen, alt medens man baksede med pigen for at få liv i hende. Hun blev rullet i varme tæpper, og hun vågnede da også op, inden lægen kom. Han var tilfreds med den behandling, der var givet, og mente at hun var frisk om et par dage, det viste sig at være rigtigt.

Niels Peter har sikkert gået for længe i det våde tøj, han blev forkølet, fik høj feber og måtte i seng. Lægen konstaterede en lungebetændelse. Havde min bror ikke fået fisket den lille pige op, inden strømmen havde ført hende ned i mosen, var det blevet en tragedie. Hans snarrådighed havde frelst et menneskeliv – det var virkelig en bedrift. Niels Peter kom da også i avisen – Aftenbladet – med billede, der stod: »Den lille helt fra slusen« – og vi var stolte af ham. Desværre viste det sig, at Niels Peter havde eller fik tuberkulose. Han lå længe på sygehuset i Lyngby,

kom senere til Faksinge sanatorium, hvor han døde i sit attende år.

Konfirmation.

Far abonnerede på Københavns Amts Socialdemokrat – Den lille social – det var avis-konen, fru Olsen fra Hjortekær, der kom med avisen i alle de år, jeg kan huske. Der var nogle af de yngre, der fik Socialdemokraten – Den store social – den bragte nyhederne en dag før, og så var der mere sport. Men det var far ligeglad med, for i den lille social stod der lokalt stof, og så var der en føljeton. Der var andagt i huset, når mor om aftenen læste romanen højt for os alle. Der har været mange gode romaner, men den jeg husker bedst er Ditte Menneskebarn; den gav stof til eftertanke og til kommentarer fra mor og far.

Mor talte meget til os børn, far gjorde det meget sjældent, så vi kunne som børn måske synes, at mor blandede sig vel rigeligt. Men som voksen er det gået op for mig, at mor var klog. Hun tænkte over tingene. Kunne ikke forstå den uretfærdige fordeling af livets goder, forstod at de små i samfundet skulle holde sammen for at skabe en menneskeværdig tilværelse.

Min mor var vel religiøs og handlede ud fra religiøse motiver; men hun glemte aldrig de praktiske ting, der skal gøres. Der var særlig tre ting, mor anså for at være vigtige, fagforeningen – der var garantien for hjælp under arbejdsløshed – sygekassen, der var uundværlig i sygdomstilfælde og socialdemokratisk vælgerforening, der skulle være med til at skaffe arbejderne større indflydelse på rigsdagen.

Det var mor, der ordnede alt det økonomiske ud af de »kostpenge«, far afleverede om fredagen. Det har været svært at få pengene til at slå til, det har krævet økonomisk sans, den må mor have været i besiddelse af; vi fik mad hver dag i ugen. Formanden for Socialdemokratisk forening i Taarbæk, skolepedel Sigvald Jensen, kom gerne en søndag formiddag, når han

skulle opkræve kontingentet, og så var der altid tid til en sludder. Jeg husker en søndag, talen kom ind på min konfirmation. Sigvald Jensen spurgte, om vi søgte hjælp til indkøb af tøj o. l., hertil svarede mor, at de aldrig søgte hjælp men altid klarede sig selv. Vedrørende konfirmationen var det således, at alle børnene fik tegnet en forsikring med en ugepræmie på 50–75 øre, som børnene selv betalte, og denne forsikring dækkede både indkøb af tøj og afholdelse af konfirmationsfest. Denne tradition blev brudt i 1923, da jeg skulle konfirmeres. Fra Lyngby Propforening fik vi brev med besked om at henvende os hos fru Anna Suhr. En skønne dag gik mor og jeg til Lyngby for at se, hvad det drejede sig om. Fru Anna Suhr fortalte os, at Propforeningen var en forening, der skænkede udstyr til konfirmander fra fattige hjem, og nu skulle jeg altså udstyres. Vi traf fru Suhr i en lille forretning ved torvet hvor jeg fik udleveret undertøj ,skjorte, strømper og et lommetørklæde, hos R. W. Rasmussen et sæt matrostøj med tilhørende hue med silkebånd påtrykt »Tumleren«; jeg kan ikke huske, hvor vi købte skoene, ja, købte, vi købte jo ikke noget, vi fik det hele foræret – tænk hvilket eventyr – der blev båret pakker hjem den dag. Mor købte to bananer, som vi spiste på vejen hjem til Raadvad – vi var flyttet ned i »Møllehuset«.

Pengene fra konfirmationsforsikringen kom med posten, der var »højvande«, som far sagde, når der var overskud. Der gik indbydelse til de to hold tanter og onkler. Der kom svar – de ville gerne komme. Og så skulle hele lejligheden gøres i stand, der blev tapetseret og malet, så der var fint, når gæsterne kom. Det var almindeligt, at man gik til Taarbæk, når man skulle konfirmeres, men et par af mine kammerater skulle køre i bil, så jeg spurgte mor, om ikke vi skulle køre i bil. Vel nok på grund af de uventede gode økonomiske tilstande sagde mor ja. Der gik bud til Janus Larsen i Hjortekær – Kaffe-Janus – om vi kunne leje hans nye høje Ford, og det kunne vi. Jeg kan huske det, som var det i går – høj, meget høj, sort og skinnende

holdt vognen dernede på vejen – og for første gang i mit liv gik jeg ombord i et automobil. Vi kørte gennem Dyrehaven; det skulle der søges tilladelse til hos skovrideren, og jeg havde da også været nede hos Vestergaard. Han var meget uvillig til at give tilladelsen, han talte meget og højt, alt mens jeg stod og vred min hue; vi kunne sku gå, eller låne hans trillebør, sagde han. Langt om længe fik jeg da et stykke papir.

Det var nu meget godt, vi kom til at køre i bil – otte dag før konfirmationsdagen brækkede jeg armen – men jeg ville konfirmeres, så armen blev bundet ind til kroppen, og det tomme bluseærme hæftet op med en sikkerhedsnål – jeg kunne ikke undgå at høre bemærkninger fra kirkegængerne om den stakkels dreng, der manglede den ene arm. Vi var 25 konfirmander, det største antal pastor Kemp havde haft og det sidste hold, han skulle forberede, inden han blev emeritus. Han var gammel, pastor Kemp, og havde svært ved at styre så stor en flok, og så var han glemsom. På konfirmationsdagen velsignede han os ved håndspåleggelse – to ad gangen – men han sprang min sidekammerat – Richard Kaiser – over.

Endnu et minde har jeg fra min konfirmation. Den ene af mine tanter spurgte om jeg ville have en tikroneseddel eller en sølvbryllupstokrone i gave; jeg tog tokronen med Christian X og Alexandrine, og den har jeg endnu.

Søndagen efter skulle vi til alters; da gik vi til Taarbæk, men jeg kendte jo turen over Sletten – jeg havde gået den hundredevis af gange.

Lidt om sporten i Raadvad.

Den kendte journalist, digter og politiker A. C. Meyer startede i 1895 Arbejdernes Idrætsklub i København; der blev her i Raadvad oprettet en afdeling under denne klub. Det var mest køllesving, der blev dyrket i starten, men senere tog man brydning med på programmet, og på den før omtalte eksercerplads blev der taget mange krafttag. De unge fik her afløb for det

overskud af kræfter, de var i besiddelse af, og festligt har det sikkert været, når der kæmpedes iført lange underbukser og nøgen overkrop. I 1917 kom fodbold på programmet, man indrettede en bane ude i Dyrehaven ved »Stenten«, hvor man afviklede sine kampe. Vandt hjemmeholdet, var alt fryd og gammen, men tabte det, kunne det være, man tog hævn nede på kroen »Røven«, og det havde jo ikke meget med fodbold at gøre. Af spillere fra »Guldaldertiden« skal her nævnes nogle stykker: Hans Christiansen, brødrene Carl og Peter Haahr, Frank Jensen, »Engländeren« kaldet på grund af sine færdigheder, Carl Frederiksen (Crille), som senere blev professionel bokser, Johannes Hansen, fra Stampen, Carl Jeppesen og Kaj Henriksen fra Hjortekær. Boldklubben bestod ikke ret mange år. Det var ganske naturligt, at de unge fra Raadvad, der ville spille fodbold i en større klub, meldte sig ind i Taarbæk Idrætsforening, og flere gjorde sig da også bemærket som gode boldspillere, Carl og Vilhelm Haahr, Henrik Christiansen, Arthur og Georg Ljungløf og Sonny Andersen for bare at nævne nogle.

Op gennem tiderne har der været dyrket mange slags idræt på Raadvad. Køllesving, som Einar Tjæder var mester i, brydning, boksning, fodbold, atletik, gymnastik, håndbold, rugby og badminton.

Størst interesse gennem årene har der været for brydning, hvor de bedste resultater er opnåede; navne man husker, er Sofus Andersen, Johannes Jensen, Johannes Haahr, Frank Jensen (som også var en god cyklerytter), Martin Hansen og Ingemann Hansen. Indtil 1919 foregik træningen i boksning og brydning i forsamlingsbygningen, ligeledes stævnerne – hvor der var bal bagefter, så man kan tænke sig, hvordan der har været i skolestuen – som salen også blev benyttet til – dagen efter.

Da den nye skole blev taget i brug, i 1919, benyttede idrætsforeningen gymnastiksalen som træningslokale, så det hele kom ind under mere ordnede og sunde forhold. Her kunne man også tage koldt brusebad.

Raadvad – en ny epoke.

Når det var fyraften, og middagen var sat til livs, gik man ud og traf sine bysbørn for at få en sludder – og det var i det samme tøj, som man havde brugt på arbejdspladsen; at klæde sig om efter fyraften var for de fleste en uskik. Måske også fordi man kun havde arbejdstøjet og eet sæt pænt tøj, som selvfølgelig kun måtte bruges til særlige lejligheder. Disse forhold var særlig gældende for ungdommen, de interesserede sig ikke for at se bedre ud, men foretrak at købe en flaske billig portvin (slaveportvin) hos købmanden (Bruse, Nordentoft senere Løve Prah) og så lade flasken gå på omgang. Disse forhold blev først ændret, da de unge lærere fra den nye skole, Jacobsen, Brogaard, Olsen og Andersen var med til at starte Ungdomsforeningen. Der skete faktisk en revolution blandt de unge i Raadvad. Fra slendrian og ligegyldighed, fra drikkeri og andre dårlige vaner, bl. a. med ikke at vaske sig om aftenen, blev de unge ført ind i forhold, der krævede en omlægning af livsrytmen. De nye skolelærere gav de unge mennesker opgaver og ansvar. Der blev arrangeret teaterture – noget for de fleste ganske ukendt – der blev afholdt musikaftener, foredragsaftener og udflugter – sågar i biler (lastvogne med faste ringe), klubaftener med bordtennis, skak o.a., og der blev arrangeret bal, hvor der ikke måtte udskænkes spiritus til unge under 18 år, de over 18 kunne erholde 2 pilsnere, og de unge fik selv overdraget, at det hele gik ordentligt til. De unge kappedes om at se ordentlige ud i tøjet, og forældrene kunne med sindsro lade deres piger gå på bal – for de ville jo gerne danse, de unge. Og der blev danset i »Salen«, som forsamlingsbygningen fra 1880 kaldtes, med liv og lyst. Man sluttede sjældent før den lyse morgen, og det pæne blå tøj, man havde på, da man kom, var blevet gråt af støv forårsaget af, at træværket var befængt med træorm, og når dansegulvet var besat, dryssede støvet mildt ned over deltagerne. I »Salen« stod en stor kakkelovn, den kunne tage over en hektoliter koks, og den dansede såmænd med når gulvet var

Drengear på Stampen og i Raadvad

besat. Særligt slemt blev det, da der blev danset Charleston. Et særligt afsnit af ungdomsforeningens historie var dilettantafdelingen; med de mange komedier samlede man fulde huse, og det gav penge i kassen, som brugtes til andre formål. »Salen« eller »Bygningen« som forsamlingsbygningen også kaldtes, blev revet ned i 1940, alt mens skovrider Martensen-Larsen smalfilmede begivenheden og vel i sit inderste frydede sig over, at endnu et hus måtte vige pladsen for kravet om større plads for skovens træer. Et samlende sted for ungdomsforeningens medlemmer om vinteren blev den kommunale aftenskole, vi kaldte den ungdomsskolen, her blev alle de elementære fag, dansk, regning



RAADVAD 1923

Fra venstre: Christian Hansen, Svend Aage Larsen, Poul Olsen og Henrik Christiansen.

og skrivning, som i børneskolen havde været en tvang og for mange en plage, taget op med megen alvor; nu var det jo frivilligt og mange forstod, at man virkelig havde brug for at kunne læse, skrive og regne. Senere supplerede man undervisningen til også at omfatte tysk, engelsk, sløjd og bogbinding. At det ikke har været et luftigt indfald med aftenskolen, viser bl. a., at mange kom igen år efter år – en enkelt 31 år i træk.

Da den »Nye skole«, som den stadig hedder blandt gamle Raadvad'ere, blev lukket den 15. juni 1965, vakte det røre blandt gamle elever. Der blev nedsat en komité, og den 26. juni 1965 samledes gamle elever på skolen, blev ringet ind af skoleinspektør Knud Lavard Brogaard, tog de gamle klasseværelser i besiddelse, og lod tankerne drage på flugt. Efter endt »time« sang vi: Nu er timen til ende... og i samlet flok, med skolefanen i spidsen, syngende de gamle sange vi lærte i skolen, gik vi op til Raadvad Hotel, hvor Else (fru Bristol) havde dækket bordene med dejligt smørrebrød. Svend Aage (Larsen) bød velkommen til de mange gamle skolekammerater – de fleste fra hans egen skoletid, men også nogle af nyere dato, og to meget gamle drenge, Carl Højbye (79) og Harald Øhlens (75), samt til de indbudte gæster, lærerstaben ved den nu nedlagte skole. Stemningen, der herskede ved denne fest, er meget svær at beskrive. Det var første gang så mange gamle elever fra Raadvad skole var sammen. Årsagen kunne godt fremkalde en vemodig stemning, men gensynet med gamle kammerater, med hvem man opfriskede skoletidens mange hændelser, løste op for mangan sund latter. Der blev holdt taler – der blev sunget – der blev danset og festet – en uforglemmelig dag. Et enkelt vers, af en af sangene skrevet i dagens anledning, kan måske give lidt af stemningen.

Melodi: I skovens dybe stille ro...

Som det tabte land rinder os i hu, selv om stedet er endnu,
dog det samme er det nu ikke mer, selv om noget med os sker.
Når vi kommer til det skønne sted, så ånder sindet fred,
og verdens jag forglemmer vi – for vor tanke her er fri.

Drengear på Stampen og i Raadvad

Der har været mange ideer og forslag fremme om ,hvad Raadvad skole skulle bruges til, børnehjem, fritidshjem, ungdomsklub o.m.a., men ideen der blev ført ud i livet – vandrehjem – kom fra skolens tidligere inspektør, Knud Lavard Brogaard, og det skal nok vise sig at være den bedste – et mere egnet sted til et vandrehjem findes ikke. Onsdag den 3. maj 1972 blev det nye vandrehjem indviet. Det har kostet 2,5 millioner kroner at indrette – men er vel også en ønskedrøm af et vandrehjem at være. Bestyrerparret Aslaug og Erik Jensen, som i tretten år stod for »Troldehøj«, leder det skønne hjem. Den stedlige befolkning er sikret lokaler til foreningsarbejde på vandrerhjemmet.

NORDSKRÆNTEN OG FAMILIEN SKOVGAARD-PETERSEN

Et interessant indslag i dansk kulturhistorie er samspillet mellem hovedstaden og dens omegn. På mangfoldige måder prægede hovedstaden sit opland og skabte en vekselvirkning, der satte sine tydelige spor gennem tiderne. Et karakteristisk træk er de mange lystslotte og landsteder, der findes i egnen nord for København fra den tid, hvor hof, adel og det velbjærgede borgerskab lå på landet her i sommertiden. »Nordskrænten« er et af disse landsteder. Det har tidligere fået sin omtale i »Mit Hjem« (1926), hvor grosserer Olaf Skovgaard-Petersen gav et kort signalement af miljøet og menneskene. Historisk-topografisk Selskab har fundet det rimeligt at genoptrykke artiklen og har i den anledning mødt stor velvilje hos familien. Således har civilingeniør B. Skovgaard-Petersen ikke blot stillet fyldige oplysninger om familieforhold til rådighed, men har yderligere gjort opmærksom på et par dagbøger, ført af fasteren Aja Skovgaard-Petersen omkring 1880, som han velvilligst har tilladt at bringe uddrag af til belysning af det liv, der rørte sig i huset i sommertiden.

Forfatteren til de to dagbøger var den ældste i børneflokkens hos korngrosserer Vilh. Petersen og den eneste pige. Hendes fulde navn var Anna Charlotte Vilhelmine, men hun kaldtes sædvanligvis Aja. Dagbogsnotaterne begynder med en beskrivelse af hendes konfirmation i september 1879 og fortsætter til nytår 1882. Det er i denne periode, »Nordskrænten« erhverves.

1863 var der indgået ægteskab mellem Vilh. Petersen og Caroline Skovgaard. Vilh. Petersen drev da i kompagniskab med F. Holme forretning på Island samt handel med korn og foder-

»Nordskrænten« og familien Skovgaard-Petersen

stoffer. De nygifte boede først i Lille Kirkestræde nr. 3 til omkring 1868, og her er Aja og den ældste broder Carl født. Derefter havde familien til huse i ca. 10 år i Tordenskjoldsgade nr. 16 og sluttelig i Niels Juelsgade nr. 5.

Mens familien holdt til i Tordenskjoldsgade, købtes ejendommen »Vilhelmshøj« på Strandvejens landside i Taarbæk. Den var derefter familiens sommerbolig en halv snes år, indtil »Nordskrænten« i efteråret 1880 blev købt af frøknerne Petersen, Wilfers Plads, for knapt 40.000 kr. Om husets bygningshistorie og tidligere brug har Olaf Skovgaard-Petersen fortalt. Her skal vi høre, hvordan Aja opfattede det som sommerbolig.

Holger Rasmussen

Søndag den 10. oktober 1880 skriver Aja i sin dagbog: »Vi har købt et nyt Landsted, »Nordskrænten«, det ligger skraas over for vort gamle, og der er 14–15 Værelser og en dejlig Have ned til Søen; dette skal blive nærmere omtalt, naar vi ere flyttede derud til Sommer.«

Det skete 3. juni »for at komme ud til Pintse«. Men det blev ingen normal sommer for familien. Aja havde været sengelig-gende det meste af vinteren af brystkatarr og kunne på denne tid kun være lidt oppe hver dag. Hertil kom en heftig difteritis-epidemi, der brød ud i Skodsborg. »En Dag kom Fader hjem og fortalte om 5 Dødsfald i Løbet af Natten. Folk flyttede til Byen eller rejste bort, man saa ingen færdes, kun Flyttevogne, Hospitals- og Ligvogne; en Epidemilejr opsloges i Skoven bag Skodsborg, en Epidemilæge blev tilkaldt (Mygge) foruden Stybe og Aumont, alle Hovedstadens Læger praktiserede ogsaa i Taarbæk o.s.v.«

Under disse omstændigheder besluttede familien sig til at forlade »Nordskrænten«. En kort tid tilbragtes i Fakse til sidst i juli, da epidemien var på retur. Så vendte familien tilbage til Taarbæk, og nu fik Aja gjort alvor af at forsøge at skildre det nye



Aja (Anna Skovgaard-Petersen). Malt af Otto Bache.

landsted. Den følger her, og fører os hele huset igennem og gør rede for rummenes udstyr og funktion:

»Nordskrænten ligger paa Søsiden og har en meget rar Have. Stedet er ikke kjønt fra Landevejen, det er et toétages Hus beklædt med Bredder, men temmelig godt bevoxet med Klematis og ægte Vin; det ligger næsten umiddelbart op af Landevejen. Naar man kommer ind ad den store Port, som danner Stedets Indgang længst mod Syd, kommer man ind i en ret stor ordentlig brolagt Gaard; tilvenstre i denne er Entrédøren, som holdes laaset; herigjennem kommer man ind i en rar Entré med Skabe og Garderobes, tilvenstre Trappe til 1ste Sal. Tilhøjre Spisestuedøren, en Spisestue til 20 Personer med 2 Fag Vinduer ud til en stor Grusterrasse og med dejlig Udsigt over Øresund til Sverrig. I Spisestuen staar en Buffet, Bord, Sølvskab og Stole alt af Mahogni. I den nederste Ende af Spisestuen fører en Dør ud til en Korridor (til Kjøkkenet). I den øverste Ende er der Fløjdøre til Havestuen, en stor rummelig Stue med 2 Fag ud til Terrassen.

Naar man kommer fra Spisestuen, er der tilhøjre en Pille med Barometer paa og saa et Vindue, en bred Pille hvor Klaveret staar, et Vindue, saa kommer Hjørnet, hvor en Søjle med et Paris-hoved staar med Palmer paa begge Sider, saa en stor tyrkisk Sofa, saa Døren ud til Verandaen, saa en Pille; naar man kommer fra Spisestuen er der tilvenstre en Bregne, saa en stor Kamin med Spejl til Loftet, saa Bregner, saa Døren til Entreen, saa et Hjørne, saa Dør til Sykabinettet, saa en bred Pille hvorpaa et Bogskab med Portrætter over, saa igjen en Dør til Kabinettet (Skrivekabinettet), saa Hjørne, saa Verandadør. Midt paa Gulvet et Brüsselertæppe med et rundt Bord med Lænestole om og i Loftet en smuk ny Hængelampe, som vi fik af Bedstefader under hans Ophold her.

Kabinettet er egentlig 2 Værelser forbundne med en bred Døraabning uden Døre, men omslynget af Efeu. I det ene Kabinet (Sy) staar en lille Sofa med et aflangt Bord til venstre, Sybord

O. Skovgaard-Petersen

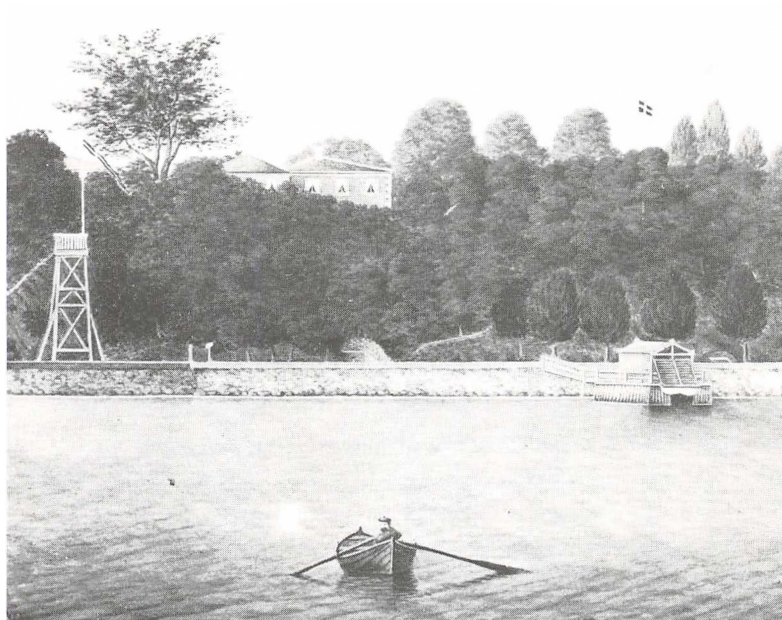
med Stole foran Vinduet, der er ligeoverfor Døren til Havestuen, det vender ud mod Vejen; i det andet (Skrive) staar Moders Skrivebord og tilvenstre herfor er Vinduet, foran dette staar Blomsterbordet, i Hjørnet mellem Skrivebord og Vindue er en Blomstertrappe med smukke Blomster, i denne Stue er flere Lænestole.

Fra Dagligstuen gaar man ud i Verandaen, som vender mod Nord, heri staar udskaarne Bænke i hver Side og et lille Bord. I Havestuen have vi faaet nye Møbler med broget Créton paa, som er overmaade smukt; i alle Stuer nye smukke Gardiner. Verandaen er helt af Glas.



»Nordskrænten« i Taarbæk d. 13.9. 1885. Grosserer Vilhelm Petersen og hustru Caroline f. Skovgaard, samt Anna, f. 1865. – Carl, f. 1866, Ejnar, f. 1869, Vilhelm, f. 1878 og Kaj, f. 1879.

»Nordskrænten« og familien Skovgaard-Petersen



»Nordskrænten« i Ny Taarbæk.

Fra Entréen er der lidt oppe ad Havestuen til en Dør tilvenstre, som fører ind i Faders Værelse; det vender mod Vejen, heri findes Sopha, Stole, Bagatelspil, det er et engelsk Billard, Tobaksbord, Spillebord med Lampe paa og et Pibebrædt.

Nedenunder have vi tillige et Kjøkken, Kjælder, Spisekammer, Klosét, og for sig selv et Vadskerhus. Der er baade en Kjøkken- og en Hovedtrappe, som fører ovenpaa. Kommer man ad H.Trappen, som gaar fra Entréen, ser man en Række Dører paa hver Side af en Gang, som gaar tilvenstre for Trappen. Den første Dør tilhøjre er mit Værelse, et yndigt lille Jomfrubur med den dejligste Udsigt til Søen, saa kommer Faders og Moders Soveværelse, et meget stort Værelse med 2 Fag i; heri staar 2 Senge, Servante, Sengeborde, Toiletbord, Chiffonière, Klædeskab.

Tilvenstre for Trappen er Børnekammer, hvor Helga, Kai og Viller ligger, dette er et stort Værelse med et Fag til Vejen; saa kommer et Gjæstekammer med 2 Senge, 2 Servanter, en Puf og et Toiletbord med lysegult under det hvide. Saa et Gjæstekammer til med én Seng.

Lige overfor Hovedtrappen er et Værelse til Søen, som bruges til Systue, til at lade Strygejomfru eller Syjomfru eller Vaskerkone ligge, det kaldes *Gjennemgangsværelset*, da det danner Forbindelsen mellem det gamle og det nye Hus, det sidste indeholder Drengenes (Carls og Einars) Værelse til Søen, et yndigt Værelse, hvorfra der er bedre Udsigt end fra noget andet Værelse i Huset. Pige-kammer med et Fag Vinduer til Søen, et mod Syd til vor Nabo Kammerherre Wolfhagen; Olafs Værelse meget lille med Vindue mod Vejen (til Gaarden), her er kun Plads til Seng, Servante, Reol og et lille Skab; en Garderobe.

Ved Søen have vi en meget rar Have, den meste Del er terrasseformig, nede ved Søen er ganske dejligt, roligt og idyllisk med en Kilde.« Hernede havde Hængekøjen sin plads, og her stod Badehusbroen med sit Badehus, der havde Bænke på begge sider, »Det er mageløs yndigt saadan midt i Vandet.«

Fra den følgende sommer foreligger dagbogsnotater, der giver rytmen i sommeropholdet. Der var sket lidt ændringer i husstanden. Ved juletid var en »Française«, mademoiselle Koehler, kommet til, og ved udflytningen til Nordskrænten havde Helga, der havde været jomfru i huset i 5 år, fået anden ansættelse fra 1. maj. I fl. dagbogen gik en normaldag på følgende måde set med Ajas øjne:

»Om Morgenen staar jeg op lidt før 7 og er færdig omtrent 7¹/₂, naar jeg kommer ned, drikker jeg Caffe. Saa vander jeg alle Blomsterne, vi have en forfærdelig Mængde, og pusler lidt ved forskellige Ting. Derpaa læser jeg lidt enten franske Gloser, som jeg lærer og bliver hørt i, eller noget Kunsthistorie. I disse Dage er det om nederlandsk Kunst jeg læser. Kl. 9 kommer Moder ned og læser med Mlle til Frokost. Jeg gaar nu Tur paa Vejen



og i Haven, skriver i min Dagbog, skriver Breve og andet, undertiden øver jeg mig lidt, saa laver jeg Caffé, det er jeg begyndt med for ganske nylig. Kl. 10³/₄ Frokost, vi ere jo kun Moder, mig, Mlle og Viller (Vilh. Sk.-P., f. 1878) herhjemme. Strax efter Frokost spiller jeg en halv eller hel Time, det kommer an paa, om jeg har øvet mig om Morgenens, med Frk. Koehler. Saa læser jeg i et Par Timer Fransk eller Engelsk, nu er Kl. 1¹/₂ eller 2, jeg gaar saa op og hviler mig en Time; imedens læser Viller med Mlle, og Moder undertiden lidt bagefter.

Naar jeg kommer ned, gaar jeg i Haven, og saa læser vi »Figaró« til Kl. 4¹/₄. Saa ryddes der op allevegne, og vi gaa saa ned til Middag; derefter læser Olaf (f. 1872) 3 Kvarter, derpaa Einar (f. 1869) 3 Kvarter og endelig Carl (f. 1866) en Time eller 1¹/₂ Fransk med Mlle. Moder og Fader gaa saa med mig i Haven og derefter som oftest en lille Tur i Skoven, naar Vejret er godt, i den Tid har jeg Viller eller læser Aviser o.s.v. – Vi sidde i Skumringen lige til Thetid Kl. 8¹/₂. Olaf og Einar og tit ogsaa Carl gaa nu i Seng, vi andre passiare saa til Kl. 10 og hver gaa nu til sit. Vi have det rigtig hyggelig til daglig.«

Et par dage senere noteres den 8. maj: »Nu flytter heldigvis daglig flere ud, i Begyndelsen vare vi henrykte over at være næsten ene, men det bliver man dog snart kjed af, og vi er nu glade over hvert Flyttelæs vi se.«

De mange faste landligere og de mange udflugtssøgende fra hovedstaden gav rig mulighed for selskabeligt samvær. Første pinsedag noteres i dagbogen: »Damper fulgte paa Damper, inden Kl. 1 var 7 D. kommen fra Kjøbenhavn aldeles propfulde med Mennesker – Masser af Vogne med Skovgjæster o.s.v.« Småvisiter af familie, venner og forretningsforbindelser hørte derfor næsten til dagens orden, og ind imellem fulgte større, planlagte foretagender. Mandag 19. juni slutter dagbogsnotitsen: »Jeg glæder mig til Imorgen saa skal vi have Fremmede.« Den følgende dag var der da ogsaa stor aktivitet i »Nordskrænten«: »Om Morgenens gik Carl, Mlle og jeg ind i Skoven og hentede Eeg til at

pynte op med. Moder bandt saa en tyk Guirlande til over det store Spejl i Havestuen, det saa nydeligt ud. Allevegne blev der pyntet med Grønt, paa Blomsterbordet, i Blomsterhjørnet o.s.v., her saa saa yndigt ud. Kl. 4¹/₂ kom Gjæsterne: Hr. og Fru Lund fra Smidstrup, Hr. og Fru Holme, Hr. Stokkebye (Fruen gaar ikke ud for Tiden), Fru Kaarup med Søster en Fru Petersen fra Holbæk (Hr. havde Rosen i Ansigtet), Valdemar (d. e. V. Petersen, en broder til værten) og v. Ahn (en fhv. svensk godsejer, der boede sammen med V. P.), Student Krack (for Maries skyld), Alexandra Rasmussen og Marie (en kusine til Aja). Den unge Lund skulde ogsaa komme . . .«

Efter måltidet spadserede man ned til badehusbroen, spillede krocket i haven og de unge roede en tur på Sundet inden aftensmaden. »Efter Bordet talte Herrerne i Verandaen og paa Terrassen, Mlle spillede . . . Lunds tog temmelig tidlig bort, det vil sige de gamle. Unge Lund blev til 10¹/₂ sammen med Carl (d. e. v. Ahn) og Valdemar. Holmes og Stokkebye blev længere endnu. Vi havde en rigtig rar Dag i al Gemytlighed . . . Vi fik Hummersuppe, Gaasebryst og Oxetunge med Grønærter, Kyllingesteg og Jordbær.«

Som sidste prøve på selskabeligheden på »Nordskrænten« skal anføres beskrivelsen for søndag den 8. juli: »Hele Morgenens og Formiddagen syede jeg paa en Boldt, jeg broderer nemlig med alle mulige Farver over en massiv Gummiboldt, som om Eftermiddagen skulde bruges til »Langboldt«. – Da vi vare klædte om allesammen, jeg havde mørkegrøn Satins med hvide Kniplinger og Granater, saa kom Hr. Kaarup en lille Visit, de rejse nu snart til Jylland for at tilbringe Sommerferien dér. Kl. 2 kom Gjæsterne nemlig Carls Venner, det var: Cold, Paul Møller, Erikssen, Otto, Kjær, Lemvig-Müller; til Middag 3¹/₂ kom en Lærer Hr. Kandidat Dahlberg. Vi fik Skinke med Gemyse, Kyllingesteg og Jordbær, dertil almindelig Vine og Champagne. – Efter Bordet roede de unge Mennesker et Par Timer, Fader og D. gik op til Væddeløbet. Helga (vor gamle Jomfru) kom saa og var

O. Skovgaard-Petersen

hos os Damer, hun er rigtig fornøjet i sin nye Stilling (hos »Nationaltidendes« redaktør på kontoret, »hvor der er lutter Damer«).

Vi passiarede om Aftenen før The nede ved Kilden, Fyrene (hm!) sade paa Badehusbroen og passiarede umaadelig livligt, det var et Latterkor, Folk fra Dampskibsbroen saa forfærdede herind, men »lad dem sé«, som Moder siger. – Efter The gik D. med Damperen $9\frac{1}{2}$, Fyrene, Marie, Mlle og Moder samt Fader og jeg gik saa ind i Skoven paa Eremitageplainen, de første for at spille Langboldt, de sidste for at se til. – Saa gik vi hjem og sade i Havestuen og talte allesammen undtagen to Fyre, der var gaaede, lige til $10\frac{1}{2}$, da der var en Masse Mennesker ude, begriber jeg ikke, hvornaar de ere komne med Toget, men det gik vel med Taalmodighed. – Havestuen saa' saa dejlig ud om Aftenen, Masser af Blomster allevegne og Lampe paa Kaminen foran Spejlet og Hængelampen ogsaa tændt. Jeg tror nok, det var en vellykket Dag, Carl er jo egentlig meget taknemmelig at gjøre noget for.« –

Hermed forlader vi Ajas samtidsnotater, og lader broderen Olaf komme til orde med sit tilbageblik.

Nordskrænten – Grosserer Olaf Skovgaard-Petersen

Hjemme var vi: Far og Mor, min Søster og saa fem lange Dreng. Vi var saa lykkelige i vor Barndom ikke at flytte meget rundt; vi boede kun to forskellige Steder: i Tordenskjoldsgade 16 og senere – gennem ca. 20 Aar – i Niels Juels Gade 5. Paa den Maade staar Ens Barndomshjem klarere i Bevidstheden, end om man oftere havde skiftet Omgivelser. – Og saa havde vi vort dejlige Sommerhjem, »Nordskrænten« i Ny Taarbæk, hvor vi boede endnu efter min Faders Død i 1897, – det regnede vi næsten endnu mere for vort Hjem.

Min Fader var Grosserer Vilh. Petersen, en af Datidens ledende Mænd indenfor Kornbranchen paa Københavns Børs. Han var optaget af sine Forretninger og af sine mange Hverv, men



fandt dog Tid til at tage Del i Livet i Hjemmet og til at gaa op i hver enkelt's forskellige Interesser. Min eneste Søster var vel nok Hjemmets Kæledægge; lidt svagelig havde hun været fra Barndommen af og derfor om muligt endnu mere Genstand for mine Forældres Omsorg og Kærlighed, senere min Moders trofaste Hjælper i Hjemmet og en god Ven og Kammerat for os Brødre.

Min Moder, der var født Skovgaard, var dog Hjemmets Samlingspunkt. I Mørkningen samlede hun alle sine Børn og fortalte Oplevelser fra *sin* Barndom i Seest Mølle, nær Kongeaaen, fra Krigens Tid i 48, og sang sine Smaasange, hvor der stadig blev flettet ind, at »ingen maatte faa -- --« »Mor vil selv ha' -- --«, og saa kom vore Navne, mens vi spændt sad og ventede paa, hvem Mor *nu* særlig tænkte paa.

En af de første Telefoner, der overhovedet fandtes i København, lod min Fader ganske privat anlægge mellem vort Hjem og Contoret – en efter Nutidens Begreber meget primitiv Telefonforbindelse, hvor den samme Tragt vexelvis brugtes til at tale i og derefter til at høre i. Tidt og mange Gange havde den Ledning dog sin store opdragende Betydning for os Børn, idet den var en udmærket Hjælp for min Moder, alene som en stille Trusel, naar Bølgerne gik høit mellem alle os Børn. Jeg har senere tidt beklaget den ældre Dame, Husets Eierinde, der boede i Etagen nedenunder!

Gamle Professor Rudolph Bergh var vor Huslæge lige til sin Død; vi var én af 4–5 Familier, han – trods Alderen – stadig beholdt, og hans Besøg om Aftenen ved Syv-Tiden var altid særlig velkomne. Det var nærmest Kunst og Litteratur, der da blev drøftet, den franske Revolution, Rousseau, Heine, Brandes – –, medens vi Børn efterhaanden maatte passere Revu til nærmere Eftersyn –, og var der et eller andet i Veien, endte Forhøret uvægerlig med: »Jeg tror, der er Haab«, eller ogsaa med et Blyvands-Omslag –, men han forstod at bevare Helbredet for Familien, trofast og omsorgsfuld, som han altid var.

En af Familiens gode og trofaste Venner var gamle N. I. Fjord. Han var allerede som ganske ung kommet meget i min Moders senere Barndomshjem, Bjerregaard i Valby, og følte sig stærkt knyttet til Familien. Ogsaa som Selskabsmand var han uforlignelig, djærv med sit brede jyske Maal og sit herlige Glimt i Øjet. En udmærket Taler var han, og jeg erindrer ham en Gang ved et Selskab hjemme, hvor han havde holdt en af sine hjertelige og aandfulde Taler, som desværre endte paa en drastisk Maade. Min yngste Broder havde nemlig set sit Snit til ganske ubemærket at liste hans Stol væk, da han atter skulde tage Plads; jeg tror nok, jeg diskret kan antyde, at der reiste sig Bølger paa vort fædrene Ophav!

I deres unge Dage havde Fader og Moder i Italien truffet sammen med Zacharias Topelius og Dr. med. Arnold Gamél, og imellem dem udvikledes der et Venskab, som holdt gennem hele Livet; de dannede »Familien Polonius«, og som saadan holdt de sammen. Ogsaa for os Børn var det store Dage, naar Topelius kom paa Besøg hernede; hans milde kærlige Øjne glemmer vist ingen af os.

Om Sommeren flyttede vi ud paa »Nordskrænten«, og her udfoldedes hele Husets Gæstfrihed i fuldt Maal. Her levede vi Børn mindst ligesaa meget paa Søen som paa Landjorden, men vi havde ogsaa maattet lære at svømme med Klæderne paa og med tunge Støvler, til Beroligelse for vore Forældre. Og herude foregik de den Gang berømte Fisketure til Farum Sø, hvor Fader og nogle af hans Venner, bl. a. Erik Stokkebye, Oscar Prior og Ferdinand Ekman havde Fiskeretten. Der startedes da pr. Hest og Vogn, og vort uundværlige Factotum, Jensen, var Kusk og ledede Optoget, der førte Selskabet over til Farum. Han var en yderst ædruelig Mand – som tjente os i ikke mindre end 45 Aar – men én Gang, da de skulde hjem derovre fra, havde han vist alligevel nydt lidt vel meget, hvilket gav sig til Kende overfor Selskabet paa en lidt rigelig frimodig Maade. Næste Morgen havde Fader en lille Conference med Jensen og foreholdt

ham det usømmelige i hans Optræden. Angerfyldt lovede han at gaa rundt og gjøre d'Herrer en Undskyldning. Om Aftenen, da han kom tilbage fra denne tunge Vandring, spurgte Fader ham, hvorledes det saa var gaaet, hvorpaa han freidig og smilende svarede: »Brilliant, Herr Grosserer, jeg fik 2 Kroner af hver!«

Om Søndagen havde vi altid aabent Hus, og aldrig var Fader og Moder gladere, end naar vi fik Gæster, der med os kunde nyde vort smukke og hyggelige Hjem og glæde sig over den herlige Udsigt til Hveen og Sverrig og over det dejlige Øresund med den dengang livlige Trafik af Kyst-Damperne, der netop lagde til ved Taarbæk Bro lige ved Siden af »Nordskrænten«. Ved de Tider stod Fader oppe paa »Terrassen« ved Huset og fulgte i den store Kikkert Passagererne, der gik i Land, og glædede sig, naar han kunde meddele os, at den og den af vore gode Venner var med og sikkert kom for at tilbringe Dagen hos os.

Der var en egen Patina over »Nordskrænten«, bygget som den var i Begyndelsen af Fyrerne af gamle Bindsbøll og saaledes et af de ældste Huse i Ny Taarbæk. I sin Tid benyttede Kong Christian VIII den til »Badested«; der eksisterer endnu Billeder af »Nordskrænten«, hvor man ser Majestæten komme kørende med fire, medens der samtidig affyres Kanon-Salut –, og senere benyttedes den til Karantænestation for København, en Overgang ogsaa til Kolerlazaret – altsammen noget, der i vore Øjne forlenede Stedet med en vis Mystik.

Ja, mange glade Barndoms minder har vi fra »Nordskrænten«, og den Hyldest, dette vort Sommerhjem var Genstand for i Taler og Sang fra Unge og Gamle, da mine Forældre i 1888 feirede deres Sølvbryllup, viste, hvor mange der i Aarenes Løb havde følt den samme Glæde som vi.

Hver Morgen Kl. 7.10 tog vi ind til Skole med »første Damper«, hidkaldt af Brovægteren Rasmus, der blæste i sit Horn, naar Damperen gik ind til og ud fra Skodsborg, og præcis Kl. 8 landede vi i Havnegade for Kl. 3½ atter at drage ud med »Gefion«. Det var et større Contingent Skoledrenge, der efter-

haanden opsamledes ved hvert Anløbssted, og med Alderen er det blevet mig fuldt forstaaeligt, at vi just ikke var velsete ombord af den ældre Generation, der hvert Øjeblik baade om Morgen og om Eftermiddagen, blev vækket af sin Slummer, naar vi kom trampende i store Skarer. Der lever endnu en Del ældre Herrer, hvis blotte Tilsynekomst strax hos mig fremkalder disse Minder, samtidig med at jeg gribes af en oprigtig Angerfølelse!

Det blev ogsaa paa sin kære »Nordskrænt«, at min Fader lukkede sine Øjne, og dermed sluttede et langt og smukt Kapitel i den gamle Eiendoms Historie. Mange Smaasange lød i vort Hjem. En af dem, som vi ofte sang, var:

»Hjem, Hjem, mit kære Hjem!«

Gid mange maa kunne synge dette med os – ogsaa *vore* Børn!

Knud Arne Wielandt Hansen: FRISKE FISK, LILLE FRUE

Nedenfor bringes en lille livfuld Artikel om Taarbæks (og Skovshoveds) Fisker og Fiskerkoner i gamle Dage; den er skrevet af Journalisten *Knud Arne Wielandt Hansen*, København, som i mange Aar har færdedes i Taarbæk, hvor hans Søster, Fru Ida Oest Hansen, havde sit Hjem. Artiklen er blevet til i Aaret 1955 i Forbindelse med den Udstilling af Taarbækminder, der da blev holdt i Juni Maaned i Taarbæk Skoles Barakbygning paa Stationsforstander Rømhilds Initiativ. Endnu dengang var Gammel Strand det Sted, hvor Skovshoved- og Taarbækkonerne solgte deres Fisk.

P. Gamrath

Er der mon noget andet sted, hvor København i den grad fornemmes i pagt med fortiden, som når man står ved Gammel Strand? Det er ikke, fordi omgivelserne imponerer særligt ved deres ælde. Hverken den mandhaftige krigerbiskop på sin stejlede gang eller Christiansborgs massive murmasser kan prale med nogen høj alder, og den lange husrække er kun nogle menneskealdre gammel.

Nej, det er livet, som det rører sig her, der skaber stemningen. Man skal stå her en formiddag, når handelen går livligt langs bolværket. Man skal stå mellem de store stabler af sildekasser, mellem Skovshoved- og Taarbækkonerne og betragte de vippende

hyttefæde, hvor fiskere balancerer rundt i store vandstøvler og behændigt napper de sprællende torsk op med ketsjerne. Man skal se de travle husmødre haste forbi, og ikke mindst, man skal lytte til fiskerkonernes djærve tilråb:

»Skal det være en rødspætte til middagen, lille frue? Det vil glæde manden!«

»Om spætten er levende? Ja se, hvor den basker med halen af fryd, den lille fyr!«

Det går altid livligt til ved Gammel Strand, omend tiden også her har øvet sin mildnende indflydelse. I et flyveblad fra 1774 noteredes som en sensation, at »forleden Torsdag var ved Gammel Strand ikke Slagsmaal en hel Dag, og man hørte ikke Skældsord en halv Time.«



GAMMEL STRAND

Midt for ses Andrea Jensen, Alfred Jensens mor, født i Taarbæk. Til venstre for hende ses Grethe Sørensen fra Skovshoved (moster til fru Skjoldager. Med ryggen til står Bentsine Sørensen (søster til Andrea).

Omkring år 1800 skildrede en fredsommelig filosof det bevægede liv i følgende ordmaleri:

»Synet af de i høj Grad støjende og uregerlige Fiskerkjælinger er et burlesk Skue. For ret at holde Styr paa disse Amazoner, er der paa Fortouget ved Kanalen oprejst en Pæl, hvori der hænger et Halsjern i en Kjæde; dette er den saakaldte Gabestok, og vi have et Par Gange haft det tragi-komiske Syn, at se en af disse balstyrige Damer paradere med Jernet om Halsen, med en Vægter paa hver Side, og omgivet af en Sværm frydefulde og jublende Dreng.«

Gabestokken forsvandt og dermed mildnedes tonen, eller måske var det omvendt, det er idag vanskeligt at konstatere. At der allerede i 1820 var sket en radikal ændring til det bedre fremgår af Davidsen's »Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn«:

»Dog i een Henseende har Civilisationen og Tidsaanden gjort sin Ret gjældende. Gammel Strands Fiskerkoner er vel ikke synderlig slæbne i deres Konversation, men det er dog som Dag mod Nat i Sammenligning med deres Forgængeres bistre og hvasse Tone og ejendommelige Veltalenhed, hvis Ordvalg udviste en sjælden Opfindsomhed.«

Fra c. 1370 var der fisketorv i København, og i alle tilfælde fra 1684 holdtes det ved Gammel Strand. I en datidig forordning hedder det, at »færsk Strandfisk, som med Baad indkommer, skal falholdes ved Veierhuset og den nye Bro (Højbro).« Og i 1744 hedder det, at »alle Fiskerbaade skal fortøjes mellem Marmorbroen og Højbro.« I 1814 approberede Kong Frederik VI, at prisen på faste stadepladser ansattes til 24 skilling halvårligt og ellers 1 skilling om dagen. I modsætning til byens andre torve, sorterede fisketorvet nemlig lige til 1926 under havnevæsenet.

Århundrede efter århundrede sad Skovshoveds og Taarbæks fiskerkoner da her i skyggen af Christiansborg og falbød deres



torsk, flyndere og andre fladfisk, uden at det nære naboskab med Kgl. Mayestæts slot virkede dæmpende på gemytterne.

Tiderne skiftede, og enevælden er nu historie. Moderne har også skiftet, endda mange gange. Kjolerne har været korte og lange, hattene små og store, hælene ligeså. Men alle modens luner prellede af på »Skovserne« ved Gammel Strand. De beholdt deres »Nationaldragt«, der idag er den sidste af de egnsdragter, der endnu for 100 år siden prægede gadebilledet i København. Sommer og vinter har de siddet på deres pladser iført den samme dragt. Men naturligvis, bed frosten for stærkt, bar de en 3-4 ekstra skørter under kjolen.

Kendere vil af den hvide nystivede kyses form, det grønne skørts røde eller sorte bort og den hvide stikning kunne læse sig til, om bæreren er fra Skovshoved eller Taarbæk, og om hun er gift eller ugift. Og som det er med dagligtøjet er det med stadsdragten. I mange Skovshoved- og Taarbæk hjem opbevares endnu de kunstfærdige, håndbroderede »guldnakker«, skønne gyldne kyser, gået i arv fra oldemors og tipoldemors tid.

Tilråbene og den djærve tale for at fange de forbipasserendes opmærksomhed klinger også stadig ved Gammel Strand. Men i forhold til tidligere, er det kun et ringe antal koner, der giver torvet lidt af dets gamle kolorit. Og idag køber fiskerkonerne deres varer hos grossererne, der nu dominerer torvehandelen.

For 100 år siden var det anderledes. Da var det ikke Københavns fiskebutikker, men de små fiskerhjem langs Sundkysten, der sørgede for fisk til byens middagsborde. Mændene fangede fisken, og så var det konernes og siden døtrenes bestilling at sælge fangsten.

Det var et hårdt liv. Fra Taarbæk startede konerne kl. 2 om morgenen for at nå ind til Gammel Strand til torvetid. I store firkantede kurve, »småkurve«, som de bar på ryggen, lå fisk stablet, om sommeren indpakket i grønne blade. Gælleklapperne var vredet frem, fisken var lagt i »krums«, som de gamle fiskere sagde. Så tog torsken sig bedre ud, og holdt sig mere frisk.

Kurven kunne veje sine 50 pund, og de unge fiskerpiger måtte tilbagelægge vejen tilfods. De chancer, der bød sig til at age med en bondemand eller i fællesskab at leje en hyrevogn, var forbeholdt de ældre koner.

I 1863 kom jernbanen imidlertid til Klampenborg, og siden dampsporvognen. Det gjorde tilværelsen lettere, og nu kunne man have flere kurve med.

Fra Taarbæk kunne turen også gå til både Hjortekær, Lundtofte, Lyngby og Virum, og gamle københavnere husker, hvordan det for 30–40 år siden kunne banke på køkkendøren. Udenfor stod fiskerkonen med sin kurv og spurgte: »Skal fruene ha' fisk idag?«

Dog for ret at forstå den egenartede atmosfære, der alle dage hvilede over Gammel Strand, bør man kigge på livet, som det rørte sig i de små fiskerhjem. Ofte hjalp sønnerne til med fiskeriet, og så kunne det gå, som det en morgen gik en lille søvrig fiskerdreng, da han mødte i skolen.

»Har du været på søen i nat, Anders?« kom det strengt fra læreren.

»Ja!« lød det fortrykte svar.

»Så sæt dig på den bageste bænk og sov!« afsluttede læreren samtalen.

Som nætterne ofte gik med fiskeri, gik dagen med at ordne garnene på stejlepladserne. Bødningen af de istykrede garn var familien fælles om. En gammel fisker brugte at vinde en 2 øre, sjældent en 5 øre, ind i hvert garnnøgle, og skillingen var så knægtens belønning når vindslet var brugt og arbejdet gjort.

Vintrene kunne være slemme. Ofte var garnene stive af is, og så måtte de tões op ved kakkellovnen, før man inde i stuen gik igang med at bøde garnstaberne, der nok kunne fylde godt op på borde og stole. Det kunne også hænde, at fiskeriet slog fejl, eller at fatter mistede sine garn, og så blev der smalhals.

Som livet var hårdt, formede det stærke karakterer, og der-

for var de Taarbæk- og Skovshovedkoner alle dage dygtige og handlekraftige kvinder, men med hjertet på rette plads.

Ved Gammel Strand går endnu ry af Andråa, Kønne Bentsine og Gamle Rikke. Og hvem kender ikke Marie, torvets alderspræsident. Da hun var 16 år sendte hendes fader, fiskeskipper P. Jørgensen, Skovshoved, Marie hjemmefra med kurven fuld af fisk og pålæg om ikke at komme hjem, før kurven var tom, og hun havde mindst 2 kroner i pungen. Nu er Marie sine 83 år, men stadig tager hun hver morgen ind fra Taarbæk. Det er trods alt ved Gammel Strand, det foregår.

Eller tænkt på Carla, som med Ekstrabladet rejste til Paris, og søsteren Jenny, der har solgt fisk, om ikke til konger og kejser, så dog til så prominente personer som den amerikanske gesandt mrs. Ruth Bryan Owen. Blandt udlændinge betragtes livet ved Gammel Strand jo som en af byens store seværdigheder.

Fra Skovshoved og Taarbæk kom også Anna, Bolette, Frederikke og Høje Inger. Blandt dem alle var og er det skik kun at bruge fornavn. At benytte efternavnet er en fornærmelse. Men siger man blot »Høje Inger«, ja så smiler endnu mangan en Skovser og Taarbækker ved tanken om den stoute og muntre fiskerkone.

Og ligeså ved Gammel Strand. Når handelen går livligt, runger det med fornavne fra stadeplads til stadeplads under diskussionen om varer og priser. Hvordan kan det være anderledes, husmødrene kender jo kun fornavnene.

Som dagen glider, ebber handelen ud. Officielt er torvetiden fra 7 til 2. Så skal torvet ryddes, men hvilken betjent bryder sig om at lægge sig ud med de letbevægelige damer. Nej, så hellere slå et slag rundt ad Snaregade og Naboløs, medens konerne bringer sagerne i lave. Ved Gammel Strand foretrækker man at ordne tingene selv.

Og når solen så hen under aften sender sine sidste stråler ned over Gammel Strand, træffer de en øde, rengjort og kedelig plads, kun optaget af nogle parkerede biler.

Skeptisk betragter »Fiskerkonen«, den gemytlige granit-mutter, dette nymodens stykke legetøj, der harmonerer så dårligt med det liv, hun er vant til.

Som hun står der på soklen i al sin trivelighed, er hun indbegrebet af »Skovser«-konerne og Taarbækkonerne, som de i århundreder har præget stedet. Hendes medsøstre af idag havde foretrukket, at kunstneren havde gjort hende lidt mere »strømliniet« i formen. Men trods alt, hun skal nok med tiden blive symbolet på de fiskerkoner, som gav torvet liv, og gennem århundreder altid havde deres store plads i Københavnernes hjerter.

Soya:

GUSTAV WIED SELSKABET

Skrevet sommer og efterår 1972

Gustav Wied traf jeg i min fars reol. Her stod hans værker – om ikke alle, så dog de fleste. En del af dem endda i fin datidig kostumering. Far var ikke bibliofil, men han holdt af smukke ting, deriblandt smukke bøger. Og en dame i jugendstil kom med passende mellemrum og afhentede litteratur der var værdig til indbinding. Vi var midt i en skønvirketid.

Det var dog først efter fars død at jeg begyndte å gå på jagt i Wied. Far døde da jeg var 14, og før den tid havde vi ikke helt samme smag – selvom han både gouterede De tre Musketerer, Münchhausen, og Sherlock Holmes. Nu pillede jeg ud – uden å spørre, men også uden å skjule det: min bogappetit har kun glædet min mor. Og det var en ordløs aftale at jeg behandlede bøgerne pænt – en aftale jeg holdt selv når jeg spiste smørrebrød samtidigt. Mange år efter gjorde jeg følgende strøtanke:

»Vær god ved dine bøger – du har dem kun til låns.«

Wied blev for mig en åbenbaring.

Først og fremmest fordi han gav mig en seksualoplysning som jeg ikke kunne hente andre steder. Min mor snakkede ikke meget om den slags – hun var jo dame – min far var død, og de voksne i mine omgivelser berørte aldrig det tema. Bøger der omhandlede seksuallivet – og de dertil hørende legemsdele – eksisterede ikke – i al fald ikke så de var tilgængelige for mig. Leksikaene var meget fåmælte; og i skolen eksisterede kønsliv ikke. Der var af og til grimme drenge der brugte grimme ord – som f.eks. tissemand – og der var også dem der fortalte noed, men dette »noed« var overmåde ufuldstændigt. Jeg husker der var en

der betroede mig at børn kommer ud af det hul der laver a-a. Det rystede mig. Hvor var det ækelt! Derfor var det mig en stor lettelse da jeg år senere fik å vide at hans oplysning ikke havde været hel præcis!

Men der var også noed andet jeg lærte å kende hos Wied. Og det var mit fædreland. Dét han i »Dansemus« kalder Rugmelien. Man finder ikke hos noen anden digter i hele den rugmeliske litteratur et så alsidigt billede af Rugmelien. Her er alle vore byer: hovedstaden, provinsbyer i alle størrelser, stationsbyer, havnebyer, landsbyer, og de små klynger, der kun består af en 3-4 huse. Her er også landet – landet med sine herregårde, proprietærgårde, bondegårde, husmandshuse, forladte rønner . . . Her møder vi alle stænder – én af hans bøger hedder »Adel, Gejstlighed, Borger og Bonde« – her er også alle de forskellige professioner – kun fiskerne mangler (hvis jeg altså husker rigtigt) – her er også de mange afskygninger der fremkommer ved forskel i indtægt, alder, religion, idealer, erotiske interesser o.s.v. Og alle disse figurer er ikke, som vi plejer å mene, karikaturer. Wied var realist, »fotograf«, og når han karikerede var det kun ganske lidt; det morsomme det fremkommer ved at han har samlet på det morsomme, d.v.s. det irrationelle, og ladet resten ligge. Hvis man vil hævde: at sådan er livet ikke, så vil jeg svare: jo sådan er livet hvis man som Wied bortskærer de mange kedelige intervaller. Jeg betvivler at man i hele verdenslitteraturen finder en lignende litterær etnografi omfattende en hel nation i en bestemt periode. Strindberg og Dickens end ikke undtaget. Men naturligvis: dette mirakel skyldes ikke blot Wieds storhed men også Danmarks lidenhed.

Men Wied var ikke blot en belærer på det seksuelle og etnografiske område, han var en personlighed hvis menneskesyn påvirkede en del af hans omgivelser. Skal man beskrive dette menneskesyn, må det lyde: vi er komiske, ikke så godt begavede som vi tror, vi er upålidelige, snobbete, sladderagtige, og meget andet galt, men vi er også lidt medynkvækkende, og som regel ikke

rigtig lykkelige. Jeg selv er utvivlsomt blevet påvirket af dette syn, selvom jeg tror det har været latent til stede fra jeg kun var en nybefrugtet celle.

Allerede i studenterårene erklærede jeg at Danmarks tre største prosaister på 1800-tallet var Blicher, Andersen, og Wied. I dag er jeg ikke uenig med min forgænger – bortset fra at jeg undgår komparativer og superlativer, betragter alle domme som subjektive, og nødig ser litteraturen gjort til en olympiade.

I 37 nåede det rygte mig at Gustav Wieds enke og hendes børn sad meget dårligt i det. Wied havde inden sin død – for å sikre kone og børn – solgt sine bogrettigheder én gang for alle. Det hed sig at det beløb han havde fået, havde været 35.000 – hvad der ikke var helt så vanvittigt som det lyder i dag. Men takket være den inflation der startede kort efter Den første Verdenskrigs begyndelse, havde familien været nødt til å tære på formuen, så der efterhånden var så godt som intet igen. Desuden havde det længe ærgret mig: at det danske publikum – bortset fra en kort periode efter hans død (i 1914) – havde tabt al interesse for ham. Og det var trist, fandt jeg. Mest for det danske publikum naturligvis.

Men så fik jeg den idé å starte et Gustav Wied Selskab.

Jeg gik til værket med to formål: å skaffe fru Wied noen penge, og få folk til igen å læse Wied. Men ifølge loven om de mange motiver har jeg også nok haft andre bevæggrunde. En hidtil nedkulet taknemmelighed. Lyst til selskabelighed (med de dertil hørende mad- og drikkevarer). Ærgerrighed – eller forfængelighed (hvad der vist er det samme). O.s.v.

Starten var en indbydelse jeg sendte en del venner og bekendte. Alle folk jeg mente var Wied-interesserede.

De fleste reagerede positivt. En enkelt – Poul Henningsen – afslog – så vidt jeg husker med en rimelig begrundelse. Senere fik jeg å vide at der havde været en vis rivalisering mellem Wied og P.H.'s kødelige fader. Men det vidste jeg ikke dengang. En litteraturprofessor gik med fordi hans kone kunne li' Gustav Wied –

selv kunne han ikke. Wied havde i det hele ta'et ikke universitetstække – mens han levede. Tom Kristensen svarede overhodet ikke.

Hva' der undrede mig. Selvom han ikke var meget skrivende, så kunne han ha' ta'et telefonen. Eller kommet over til mig ... til en sludrøel ... hvad han jo ellers gjorde, undertiden et par gange om ugen.

Forklaringen fik jeg gennem aviserne. En række notitser og småartikler meddelte at »Gustav Wieds Minde« – en forening der havde eksisteret i allerede mange år – ville fejre 80årsdagen for hans fødsel – bl.a. ved kransenedlægning på hans grav i Roskilde.

Jeg var forbløffet. Aldrig nogensinde havde jeg hørt noed om nævnte forening. Og lidt deprimeret blev jeg selvfølgelig også: jeg kunne ikke opfatte »Mindet« som andet end lumskeri, som et overraskelsesangreb fra en mand jeg hidtil havde betragtet som en go' ven. Efterhånden som vi nærmede os 6. marts blev det mere og mere tydeligt at »Selskabet« skulle gøres til grin – eller, mere præcist: forfatteren Soya skulle røvrendes. Ja glosen eksisterede ikke dengang, men – – –

Hva' der er sket bilder jeg mig ind å kunne rekonstruere. En dag får Tom med morgenposten min indbydelse til det stiftende møde, han fortæller det til sin kone Gerda – der omgående ud-bryder: »Så blir C.E. formand!« Og har Tom ikke haft den fornødne jalousi i sig, så har hans kone været mand for at få dét pustet op det der var!

Gerda, født Westermann, var et ulykkeligt væsen der led under et større mindreværd, og som samtidigt – hvad der vist er psykologisk forståeligt – var besat af en monstrøs ambition. Hun begærede å blive betragtet som en fin dame – endda en méget fin dame – hotelejer Jørgensen havde givet hende et kælenavn hun elskede: Sessen – hvilket var en forkortelse af prinsessen. Joe – Jørrer forstod sig på kvinder og kunder! Men det er selvfølgelig svært å opnå samme agtelse som en prinsesse når man hyppigt

blir indlogeret i det rum politiet kalder »detentionen«. Og alle Ens bekendte ve' det!

Hun havde i sin tid været forlovet med to på én gang: en kunstmaler og en digter. Så forlovet at der på et vist tidspunkt blev lyst for hende med to forskellige mænd i to forskellige kirker. Den ene, maleren, var nok den mest virile, og den de fleste kvinder havde valgt, men den anden – Ja Gerdas positionsbegær afgjorde valget. En stor digter, der tilmed var en anset medarbejder ved vort førende dagblad, rangerede højere end en blot og bar kunstmaler. Dertil kom at selvom de begge havde penge til spiritus, havde digteren de fleste. Og altså hoppede hun af fra maleren inden det blev til bigami.

Vort første møde skete kort efter de var flyttet til Lyngby. En aften kom de over til os for å låne en sodavand. Jeg forstod senere at de havde fundet ud af at et lille ophold på vandvognen var en nødvendighed. Ja senere igen opdagede jeg at deres liv skiftede regelmæssigt mellem forskellige væskearter. Nå, vi bad dem indenfor – som naturligt er – og efterhånden udviklede vort bekendtskab sig til en art venskab. Men et venskab med jordskælv.

Tom og jeg elskede det vi kaldte litteratik, og kvinderne kunne også sammen. De var meget kvindelige og meget forskellige. Gerda var den ubehjælpsomme kvinde, den forvirrede kvinde (hende som så mange mænd forelsker sig i); Agnes var den rolige, den dygtige, den hjælpsomme (hende det er bedst å være gift med). Hver gang telefonen ringede sa'e jeg: »Det er Gerda!« Og det var det også – temmelig tit i al fald. »Gassen vi' ikke brænde – ka' du ikke komme over å hjælpe mig!« »Der er gået en rude i Toms værelse – ka' du ikke ringe efter en glarmester.« Den mest tossede opringning var et skrig: »Hjælp! jeg brænder!! Tom er gået og har stukket ild på huset!« Jeg husker min kones svar i al dets venlige brutalitet: »Sludder, Gerda! Nu er du fuld!« Men Gerda var uafviselig. »Jamen så se ud ad vinduet!« Min kone gik ud i køkkenet – hvorfra vi havde udblik til deres spisestue

i »Sportshuset«. Og til hendes store overraskelse: der vár noed bag ruden der lignede flammer! Og da hun kom derover – entrédøren stod åben – lå der faktisk noen papirer på spisebordet og luede. Gerda selv stod ved siden af – men oppe på en stol – med telefonen i hånden. Som hun bagefter forklarede: for hurtigst muligt å kunne alarmere brandvæsenet. Min kone gik ud i køkkenet, fyldte en kande med vand, gik ind i stuen igen, og slog vandet ud over papirerne. Røg, os, lugt af aske – og så var dén ildebrand slukket! Min kone sa'e bagefter: »Der var ikke noed i nærheden den kunne få fat i – og lidt papir tænder jo ikke ild i en bordplade.«

I øvrigt havde begge kvinder en lille fikks idé. Min kone der sædvanligvis var særdeles usnobbet og frisindet, betroede mig engang – til min store overraskelse – at hun syntes en kvinde var finere når hun var gift end når hun var ugift! Og Gerda mente: at kvinder med børn så ned på hende fordi hun ingen børn havde! Gad vidst om den slags fornemmelser stadig fører en stum tilværelse i kvindehjerner!?

Tilbage til kronologien. Da Tom og Gerda et stykke tid har hidset hinanden op, er de gået ned på Hotel Lyngby for å søge trøst. Og her har de truffet hotelejer Jørgensen – der straks har været hjælpsom, endda på to måder! Den ene behøver jeg ikke å nævne, den anden var å foreslå at man til en afveksling skulle gøre grin med Soya.

Ja for det har utvivlsomt været »Jørren« der udklækkede idéen. Han havde før startet fupforeninger hvis hovedformål var å gøre deltagerne komiske. Bl.a. havde han i mange år været den diskrete primus motor i en slags frimurerforening kaldet »Tampelauget«, hvor en stor del af Lyngbys håndværksmestre var medlemmer. Jørren havde ikke blot startet den, han havde også bygget den op, alle dens titler og ceremonier var hans inventioner. Den øverste i »lauget« bar titlen »Guds Statholder på Jorden«; ham der ordnede deres pengesager hed »Overskatkammermesteren«; ved deres møder havde de altid *tampen* liggende på

deres bord – et stykke tykt hampereb med en knude i enden; de var også engang gået i procession gennem Lyngby Hovedgade med et asketræ som de plantede i hotellets have og døbte »Ygdrasil« eller »Verdenstræet« – o.s.v. o.s.v. Nu i dette tilfælde er det ham der har erindret Tom om at de to tit havde siddet sammen og drukket en skål til *Wieds minde*. Jørrens motiv var næppe jalousi – eller anden ondskab – heller ikke gesjæft à la Jacob Skomager – jeg tror Jørren ofte trakterede for mere end han tjente, hans livs morskab var å sidde og grine ad sine medmennesker – *indvendigt*. Og derfor blev han *practical joker*. Ja i hine tider – hvor folk ikke havde så travlt i deres fritid som de har i dag – var practical jokes mere almindelige. Der var for eksempel engelske aristokrater som tilbragte hele deres liv med å iscenesætte humoristiske indfald – der i enkelte tilfælde var geniale. Jørren var af jokerfamilien, jeg har truffet andre af dem, men han var den mest udprægede og den mest udholdende. Nå, han havde vist også bedre råd og tid end de fleste. Han bestilte ikke stort andet end å svæve over vandene – eller rettere sagt: over vinene – det var nemlig ham der sørrede for at vinkældrene var leveringsdygtige, og det var også ham der førte det af Toldvæsenet strengt kontrollerede regnskab. Jeg tror han i virkeligheden var ret godmodig, ja vist også undertiden hjælpsom, og man kan heller ikke sige at hans gavtyvestreger var direkte ondskabsfulde, men selvfølgelig var der noen af dem det gik ud over som blev kede a’et når de opdagede det. Altså: *når* de opdagede det – for det var der noen der aldrig gjorde. Det er en del år siden han døde, men endnu basker der rundt i Lyngby historier om hans skælmstykker. Alt det andet ordnede Minna – hans kone – hun var faktisk så dygtig som kun kvinder kan være det.

Hvad jeg her har fortalt om »Mindet«s fødsel er konstruktion, og garantere for indholdet kan jeg ikke; men jeg er dog stærkt overbevist om at min fremstilling er mere pålidelig end Herodóts fremstilling af perserkrigene.

D. 6. marts oprandt. Vejret var fint. Alt var arrangeret på det nydeligste. Mine medhjælpere havde udfoldet både energi og opfindsomhed. Vi skulle f.eks. køre fra København til Roskilde i en udrangeret waggon, en af dem med tværstillede kupéer, og som havde været i brug på Wieds tid. Fra stationen skulle vi skrå lige over gaden – over til kirkegården med Wieds grav. Herfra var der fem minutters gang ad hovedgaden til Hotel Prinsen, hvor vi dels skulle holde stiftelsesmøde, dels indta' en frokost mage til ædedolkenes i »Livsens Ondskab«. (Dog ikke med så mange lys-holmere!)

Og så drog vi af sted. Jeg smilede huldsaligt, men morede mig ikke. Indvendig var jeg en byld af bekymring. Men det lykkedes mig å skjule det. Tror jeg da.

Og så stod vi foran kirkegårdsporten.

Da slog en indskydelse ned i mig: gå ikke derind! Jeg havde pludselig fået en fornemmelse af at medlemmer af »Mindet« ventede derinde med onde hensigter.

Jeg har sjældent haft lejlighed til å dirigere en flok mennesker, og jeg ka' ikke fordrage det. Jeg har sikkert ikke evner for'et, og det er vist også imod min overbevisning. Men jeg måtte til'et. Jeg mumlede noed om at vi var sent på'en, at maden stod og blev trist . . . o.s.v. Sku' vi ikke hellere gå lige til Prinsen, så ku' vi ta' kirkegården på hjemvejen? Der var selvfølgelig noen af anden mening – det er der jo altid – men de fleste var skikkelige og ville som jeg. Måske har deres maver støttet mig.

Senere – da mødet og maden vor overstået – fik jeg en meddelelse om at en 4–5 af Mindets medlemmer havde stået ved graven og ventet på os med skralder og trompeter! Plus en presse-fotograf! Men nu var de blevet kede a'et og gået hjem.

Det lettede! Fra det øjeblik morede jeg mig. Gud havde været god.

Var lidt ballade da så forfærdelig!? Var min indstilling ikke lidt pudsig i betragtning af at jeg var Wied-dyrker!? I »Pastor Sørensen & Co.« er der en scene hvor Wieds selvkarikatur Knag-

sted er gået ind på en kirkegård med sin hund. Og herinde letter Jokum pludselig sit bagben – hvortil tolderen bemærker:

»Det var ret, min dreng! Pis væk! Livet er for de levende.«

Og det med »gravfreden«!? Det med »å krænke gravfreden«?! Er det ikke noed sludder? Beror det ikke på gammel overtro?, beror det ikke på at man er bange for døde?! At man engang i fortiden troede at de døde ikke var helt døde?! At de kunne komme igen og hævne sig?! Ja formodentlig er der noen der tror det endnu. (Selvom de ikke si'r det.) Men tror du på den slags!? Som din far engang sa'e »Hvor de døde er henne ve' jeg ikke, men jeg tror i al fald ikke de render rundt mellem de levende!?!«

Nej. Men alligevel. Og så er der jo også noed der hedder »takt«. Jeg vidste der var mange mennesker, der ville føle det pinligt med optøjer på en kirkegård. Tænk på din mor, sa'e jeg til mig sæl', hun tog et slør over håret når hun gik ind i en katolsk kirke. Hun var ikke katolik, formodentlig heller ikke protestant; hun gjorde det af hensyn til andres følelser – og så naturligtvis for ikke å udsætte sig selv for ubehageligheder.

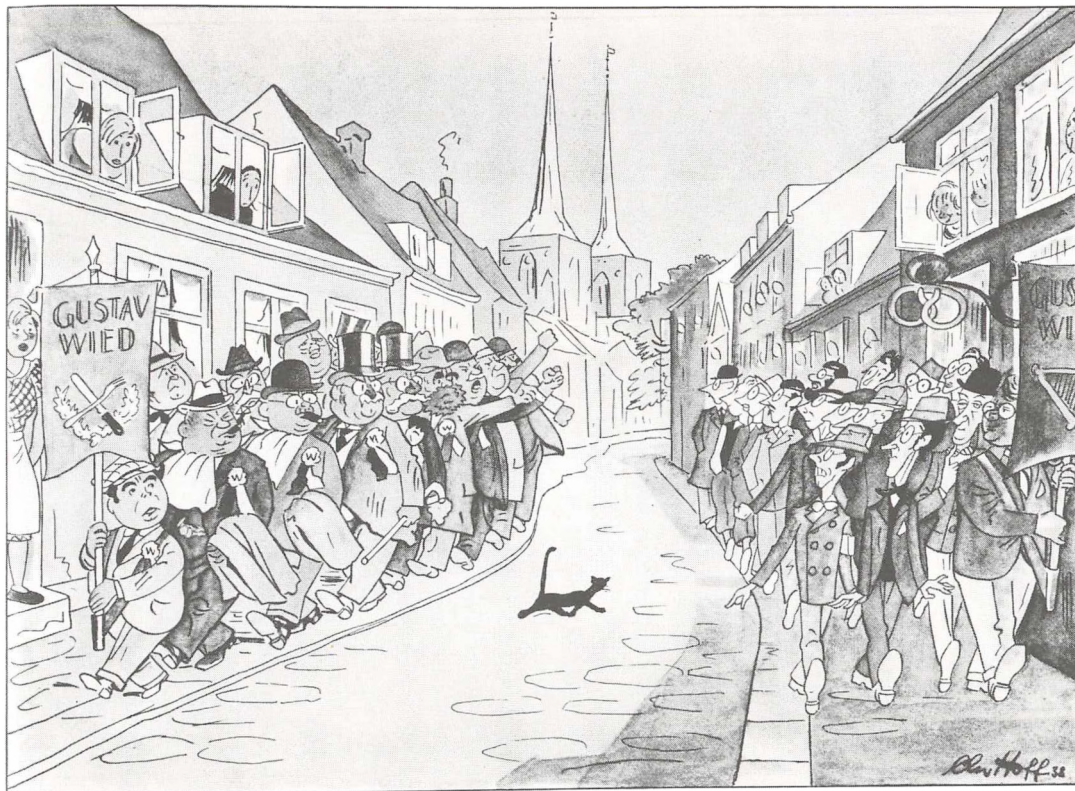
Og tænk så på din egen position. På dit presseutække. Hvis du blir blandet ind i optøjer på en kirkegård, vil aviserne så være i tvivl om hvem der har skylden!?!

Og tænk på medlemmerne! Pæne stilfærdige borgere der næppe vil blive glade for å komme i avisen som deltagere i en kirkegårdsskandale.

Og tænk så først og fremmest på fru Wied! Hva' vil hun tænke og føle hvis der blir ballade på hendes mands grav!?

Ja de tanker tænkte jeg vel ikke de få minutter jeg stod foran kirkegårdsporten. Men det var alligevel de betragtninger og argumenter der ordløst bestemte min reaktion.

Hva' fru Wied angår fik jeg svaret noen år senere. Hun betroede mig – på tomandshånd – at hun havde været meget bekymret dengang Gustav Wied Selskabet blev startet; men da vi aflæ'e hende en visit indså hun at vi var pæne unge mennesker der ikke havde ondt i sinde. Men hendes ro svandt igen da der



Gustav Wied selskabet i Roskilde.

optrådte to konkurrerende selskaber. Jeg tror jeg ka' gengi' hendes ord nogenlunde rigtigt. »Jeg tænkte,« sa'e hun, »de har været onde nok imod ham mens han levede, ka' han nu ikke engang få fred nu han er død!«

Dagen fik en epilog. Tom og Gerda fortsatte. Og kom først hjem på den tid da bageren går i arbejde. Men da de trådte ind i deres pæne moderne lejlighed sad der en lille hvid mus og ventede på dem. Nej, det er ikke løgn! Derimod blev det aldrig rigtig oplyst om der var én mus, to, tre eller flere. Gerda hvinede – som kun en kvinde er i stand til – sprang op på en kommode, og beordrede Tom af sted efter en bagersvend. Og Tom sjuskede af. Også hán ville jo gerne vide om det var en rigtig mus eller –

Bagersvenden kom. Og udtalte som sin faste overbevisning at det vár en mus. En virkeligtabel mus . . . med hvide hår, strit-skæg, og røde øjne. Og som flyttede sig når han forsøgte å ta' den. Trods Gerdas skræk for mus var både hun og Tom stærkt lettede over at det ikke var en af den slags der optræder efter langvarig omgang med spiritus.

Svenden tav ikke da han kom ned igen, og da en bagerforretning om morgenen er et samlingssted for husmødre og formiddagshjælp, varede det ikke længe før det meste af Lyngby-Vest havde hørt historien. Og med Andersens historie in mente, den om den lille hvide fjer der blev til to store hvide velvoksne høns, ka' man vist rolig gå ud fra at intermezzoet hos Tom Kristensen ikke blev mindre, eller mindre morsomt. I øvrigt bidrog Gerda selv til svulmeriet. Når hun fortalte sin lidelseshistorie voksede antallet af mus samtidig med antallet af øller.

Hvem havde sat musen derind? Jørren og jeg gik i lang tid rundt og beskyldte hinanden – indtil vi en dag fik talt ud. Så blev vi enige om at det var en nærboende kaktusgartner der var den skyldige – han var kendt for å være en flittig practical joker. Som englænderne si'r: the absent are always in the wrong.

I dag vil jeg hellere tilstå at det var *mig* der var primus motor. Det var ganske vist ikke mig der købte musen (eller musene

– for jeg husker ikke om der var én eller to), og det var ikke mig der smuttede den eller dem ind gennem brevsprækken. Men alligevel! For en højere domstol må jeg bekende min skyld. Og jeg vil også tilstå at det ikke nær så meget var en joke som en hævnakt og en nødværge. De havde søgt å fremstille mig for offentligheden som en mand der af en uhyrlig ærgerrighed ville knuse en eksisterende forening ved å starte en ny. Det var et bagholdsangreb fra to som jeg troede var mine venner, og som li'som jeg havde visse kammeratskabslove indgraveret i deres hjerter. Samtidig blev jeg klar over: at hvis jeg ikke standsede dem så ville de fortsætte »spøgen« – og ramme min position, mit hjem, mit levebrød, ja tilsidst min eksistens. Nej, jeg overdriver ikke. En forfatter lever af sympati. Er der mange der ikke ka' li' ham så lever han ikke. Og så har jeg noen gange set Toms ansigt – når det skulede med blikket fyldt af paranoid mistro og mordtrang.

Nej, slaget måtte føres til ende. Og jeg gav mine to skolesøgende børn besked om å sige til deres kammerater at de hos forfatteren Tom Kristensen kunne få li'så mange hvide mus de ville ha' – gratis. Deres klokke stod ikke stille efter skoletid. Tilsidst rev Tom apparatet ned, gik over til købmanden efter en flaske whisky – og så lukkede de ikke op mere dén dag.

Men år efter gik der endnu en lille hvid mus i et akvarie i naturhistorieklassen på Ulrikkenborgskolen. En af eleverne – formentlig ham der var kommet først – havde selv fanget den hos hr. Kristensen, og da hans forældre ikke ville ha' den hjemme, havde han ta'et den med på skolen. Jeg har selv set den – naturhistorielæreren inviterede mig op å hilse på den. Den hed Tom.

Den tids practical jokes var ikke uden lighed med nutidens happenings. Men vi var ikke så dygtige dengang – vi lavede dem uden statsunderstøttelse!

Der eksisterer en karikaturtegnning fra de dage.

Man ser de to foreninger passere hinanden på Algade i Roskilde. De går på hver sit fortov og i modsat retning. Ikke uvit-

tigt. At de aldrig mødtes (fordi den ene undgik den anden), er ingen indvending. Nu havde værten på »Prinsen« udsendt en bulletin til pressen om alt det der skulle serveres for »Selskabet«. Han har, som rimeligt er, ikke været blind for at skildringen af det store kolde bord har kunnet lokke andre til huse. At bordet var bestemt af skildringen i »Livsens Ondskab« gik ikke op for alle journalister, hvilket fik en del af bladene til å reagere mod dette voldsomme frådseri. Det med det store kolde bord vækker jo let forargelse hos danskere når de ikke selv er med. »Selskabet«s medlemmer bestod af lektorer, rektorer, litteraturprofessorer, sproghistorikere, ordbogsforfattere, o.lign.; men på grundlag af ædedolkenes kolde bord fremstillede tegneren dem som ældre svære restauratører, butiksindehavere, slagtere, og åndsbeslægtede. Nu kunne tegneren så passende – for kontrastens skyld – ha' gjort modparten til drukkenbolte – det var der i al fald et par imellem der var! – men nej! det gør man ikke. Efter Holbergs dage er danskerne blevet humanister, og betragter ikke drikkeri som en last, men som en sygdom. Og det er tarveligt – det er vi alle enige om – å grine ad en syg. Derfor kan man karikere folk der spiser for meget, men ikke folk der drikker for meget. Og derfor gjorde tegneren »Mindet«s medlemmer til unge slanke æteriske idealister – hvad de bestemt ikke var! Men det ga' den fornødne kontrast! Jeg indrømmer: en karikatur er en karikatur og skal være en overdrivelse. Men den er absolut bedst når den har en lille trævl nede i jorden.

»Gustav Wieds Minde« svandt hurtigt. Det ophørte den dag da Jørren ikke gad ofre mere sprut på den spøg. Alligevel gjorde »Mindet« nytte. Ved å starte et konkurrerende foretagende – sådden så der var to selskaber der gjorde hinanden til grin – skabte man blæst om Wied og hans værker – den »blæst« der i vore dage hedder *publicity*.

»Selskabet« levede længere. Det udsendte et par små bøger af virkelig bonitet, arrangerede udstillinger og festforestillinger, og

gjorde andet ikke unyttigt. Jeg selv trak mig tilbage som formand efter et par års forløb – med den overbevisning at der ikke findes noed så idiotisk som en ulønnet formand.

Min kollega Cai M. Woel fulgte mig, og han var bedre end jeg. Bl.a. var han det flittigste og mest hjælpsomme menneske jeg nogensinde har truffet. Men selv han kørte træt; og formand nr. 3 blev efterhånden kun formand af navn. Den slags foreninger kan som regel kun bestå hvis formanden holder sammen på dem, bl.a. ved selv å gøre det meste af arbejdet. Officielt er Wied-Selskabet aldrig afgået ved døden – men leve gør det heller ikke! Dog hvoffer græde! Det fik udrettet de to ting det blev stiftet for. Å skaffe fru Wied en årlig indtægt så hun kunne leve ubekymret sammen med sin datter til sine dages ende. Det lykkedes bl.a. ved forhandlinger med Gyldendal, Det kgl. Bibliotek, og Statsradiofonien. Og ved å få hans arbejder frem på scenen, i Radioen, og på bogmarkedet. Og derved lykkedes samtidigt vort andet formål: å få det danske folk til å genopdage Wied. Og denne interesse akcelererede i de følgende år aldeles forbløffende. For å kulminere ved TVs store udsendelse i 1971 af »Livsens Ondskab«. Men æren herfor tilkommer ikke Wied-Selskabet, men alene Wied selv.

Jeg er så heldig å kunne bevise at G.W.S. virkelig udrettede lidt af det det ville. Beviset er et brev fra en sød ældre dame –

Ørbæksvej 3. Hørsholm.

10. Marts 1948

Kære Hr. Soya.

Der har været saa meget at tænke paa i den sidste Tid og en Masse Breve at skrive, saa først nu faar jeg skrevet til Dem. Jeg ville saa gerne takke Dem rigtig varmt for al Deres Interesse for min kære Gustavs Minde og for alle de gode og kloge Ord De ved alle Lejligheder har sagt om ham og hans Arbejder. Det er jo Dem, der har lavet G. W. Selskabet og saa meget andet som gør, at han nu ikke gaar i Glemmebogen, hvad

Soya

jeg var lige ved at være bange for og den Skæbne syntes jeg dog nødig skulde ha ramt ham. – Og saa maa jeg ogsaa takke for, at De har hjulpet mig økonomisk. Jeg trængte til det, som De vel nok ved og det er ikke godt at gaa sin Alderdom i Møde uden lidt paa Kistebunden.

Saa sender jeg de venligste Hilsner til Deres Frue og Dem fra min Datter

og Deres hengivne

Alice Wied

BERETNING OM SELSKABETS VIRKSOMHED 1972/73

Tirsdag den 27. juni 1972 havde Historisk-topografisk Selskab indbudt til sommerudflugt og generalforsamling. Udflugtens mål var Sophienholm med udstillingen: Glimt fra Kommunenes arbejdsmark. Ca. 100 medlemmer mødte ved Bådfartens anløbsbro ved Sorgenfrivej kl. 19.00, og nød sejlturen i den lune sommeraften.

Ved ankomsten til Sophienholm fortalte ekspeditionssekretær cand. polit. Vagn Otterstrøm levende og interessant om egnen omkring Frederiksdal.

Efter en gennemgang af udstillingen sejlede selskabet tilbage til Lyngby, hvor kaffebordene stod dækkede på Stadsbiblioteket.

Umiddelbart efter bød formanden velkommen til den 45. ordinære generalforsamling.

Medlem af selskabets bestyrelse gennem mange år, pastor Poul Gamrath, Taarbæk, fraflytter kommunen og ønsker ikke genvalg. Formanden takkede pastor Gamrath for det fortrinlige arbejde han havde udført for vort selskab gennem mange år. Nyvalgt til bestyrelsen blev museumsinspektør, mag. art. fru Inge Mejer Antonsen.

Torsdag den 14. december 1972 kl. 20.00 blev der afholdt medlemsmøde i Bibliotekssalen på Stadsbiblioteket i Lyngby. Overinspektør, dr. phil. Holger Rasmussen fortalte om: Dansk fiskeri gennem århundreder. Foredraget, der var ledsaget af lysbilleder, blev en stor oplevelse for de fremmødte medlemmer.

Samme aften blev der lejlighed til at se udstillingen »Sejlskibe og Sømænd« i Biblioteksgalleriet.

En ny fortegnelse over de af selskabet udgivne publikationer er udsendt til medlemmerne. Der er solgt over 200 bøger af de på lager værende årgange.

Onsdag den 13. juni 1973 havde Historisk-topografisk Selskab indbudt til sommerudflugt og generalforsamling. Udflugten var i år arrangeret som en byvandring i Taarbæk. 120 medlemmer kørte i bus fra Stadsbiblioteket i Lyngby til Staunings plæne i Klampenborg, hvor yderligere 100 medlemmer var mødt frem. Formanden bød den store forsamling velkommen og redegjorde for det praktiske arrangement. Gav ordet til statsskovrider A. Tage-Jensen, der gav en historisk oversigt vedrørende Bellevuebadet, Staunings plæne og Bellevue Strandhotel. Selskabet gik ind i Cottageparken, hvor kommunalbestyresesmedlem, civilingeniør Palle Løvdal fortalte om Klampenborg Kurbadeanstalt og Cottagerne. Hr. Løvdal, der er født i Taarbæk, krydrede sin historiske beretning med mange selvoplevede, lokale historier. Under kyndig vejledning af landsretssagfører Axel Kaufmann og retspræsident Hans Topsøe-Jensen begav selskabet sig gennem det gamle Taarbæk til Taarbæk havn. Fra havnen vandrede man til Taarbæk kirke, hvor prokurist A. Krarup fortalte om kirkens historie.

Som afslutning på Taarbækturen samledes man i Taarbæk skole, hvor man i dagens anledning havde arrangeret en lille, lokal udstilling af bøger, skrifter og billeder. En meget vellykket tur, begunstiget af godt vejr.

Fra den efterfølgende ordinære generalforsamling på Stadsbiblioteket i Lyngby kan nævnes, at borgmester Ole Harkjær blev valgt som nyt medlem til bestyrelsen. Et medlem, arkitekt Søren Cock-Clausen, mente man burde opfordre ældre mennesker til at nedfælde deres erindringer – evt. udsætte små præmier. Dette kunne sikkert give stof til kommende Lyngby-bøger.

Selskabet har i 1973 tilsendt sine medlemmer et særtryk af Søllerødbogen: Bådfarten på Furesøen og tilstødende vande, af Fredrik Frederichsen og P. Thomassen. Bogen, der er rigt illu-

Beretning om selskabets virksomhed 1972/73

streret, omfatter for størstedelen ting, der har stor lokal interesse for Lyngby.

Der mærkes i disse år en stærk interesse omkring virksomheden, og jeg vil gerne benytte lejligheden til at rette en tak til de mange medlemmer, der støtter selskabet ved i stort tal at møde op til vore arrangementer, til pengeinstitutter, kommunen og til pressen.

Aage Børresen

*Historisk-Topografisk Selskab for
Lyngby-Taarbæk Kommune*

Bestyrelse 1972–73

Stadsbibliotekar Aage Børresen
formand

Museumsinspektør, mag. art.

Inge Mejer Antonsen

Fh. borgmester Paul Fenneberg

Borgmester Ole Harkjær

Befragter H. V. Holsøe

Arkivassistent Svend Aage Larsen

Forfatteren Palle Lauring

Direktør P. Lauritsen

Direktør H. J. Lemche

Stadsarkitekt E. Lunøe-Nielsen

Ekspeditionssekretær, cand. polit.

Vagn Otterstrøm

Overinspektør, dr. phil.

Holger Rasmussen

Landsretssagfører

Elsebeth Sundbo

Overinspektør, dr. phil.

Kai Uldall

*Selskabets adresse,
Lyngby-Bogens redaktion
og Sekretariatet for Byhistorisk
Samling for Lyngby-Taarbæk
Kommune:*

Stadsbiblioteket i Lyngby,
Lyngby Hovedgade 28,
2800 Kgs. Lyngby
Telefon (01) 88 17 00

